

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

Rūta STAKUTYTĖ

**GYVENTOJŲ MIGRACIJOS ĮTAKOS LIETUVOS EKONOMIKAI
VERTINIMAS**

Magistro darbas

Šiauliai, 2011

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

Rūta STAKUTYTĖ

**GYVENTOJŲ MIGRACIJOS ĮTAKOS LIETUVOS EKONOMIKAI
VERTINIMAS**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, ekonomika (04 S)**

Aš, Rūta Stakutytė teigiu, kad magistro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu Ekonomikos studijų programos magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti, yra originalus autorinis darbas .....

(parašas)

Magistro darbo autorius Rūta Stakutytė

_____

(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas doc. dr. Dalia Rudytė

_____

(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas _____

(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

SANTRAUKA

Rūta Stakutytė

Gyventojų migracijos įtakos Lietuvos ekonomikai vertinimas

Magistro darbas

Baigiamajame magistro darbe nagrinėjamas gyventojų migracijos įtakos Lietuvos ekonomikai vertinimas. Teorinėje šio darbo dalyje analizuojama migracijos samprata, jos tipai. Plačiai pristatomos migracijos teorijos, makrolygio ir mikrolygio veiksniai, pasekmės, įtaka šalies ekonomikai, teisinis migracijos reguliavimas. Šiame darbe atliktas 2003 – 2010 m. migracijos rodiklių dinamikos tyrimas. Darbe ištirtas ryšys tarp Lietuvos gyventojų migracijos ir darbo jėgos, nedarbo lygio, darbo užmokesčio bei BVP, tenkančio vienam gyventojui Lietuvoje. Taip pat atliktas ES šalių ir Lietuvos ekonominių rodiklių palyginimas. Baigiamajame magistro darbe atlikta 2011 – 2015 m. Lietuvos gyventojų migracijos prognozė. Išskirta nauda ir išlaidos, kurias patiria šalis dėl gyventojų migracijos.

SUMMARY

Rūta Stakutytė

The evaluation of population migration impact on Lithuanian economy

Master's work

This research is about migration in Lithuania and what affects on economics does it have. The first part includes the theory of migration. The types and causes, macro and micro factors, consequences and legislation are discussed as well. The second part includes a study determining a connection between migration in Lithuania and labor force, unemployment, wages and GDB. The research concerns the dynamics of migration in Lithuania during a period of 2003 – 2010. The third part contents a migration prognosis of population in Lithuania in 2011 – 2015. Also the usefulness and costs, which causes migration, are estimated.

TURINYS

ĮVADAS.....	8
1. METODOLOGINIAI GYVENTOJŲ MIGRACIJOS ĮTAKOS ŠALIES EKONOMIKAI ASPEKTAI.....	10
1.1. Gyventojų migracijos samprata ir tipai	10
1.2. Gyventojų migracijos teorijos	12
1.3. Gyventojų migraciją įtakojantys makrolygio ir mikrolygio veiksniai.....	15
1.4. Gyventojų migracijos priežastys ir pasekmės	19
1.5. Gyventojų migracijos politika ir teisinis migracijos reguliavimas.....	24
1.6. Gyventojų migracijos įtaka šalies ekonomikai.....	28
1.7. Gyventojų migracijos ir ekonominių rodiklių tyrimo metodologija	30
2. GYVENTOJŲ MIGRACIJOS ĮTAKOS LIETUVOS EKONOMIKAI ANALIZĖ.....	34
2.1. Gyventojų migracijos dinamika 2003 – 2010 m.	35
2.2. Gyventojų migracijos mastai ir tikslo šalys.....	44
2.3. Lietuvos ir ES ekonominių rodiklių palyginimas.....	47
2.4. Gyventojų migracijos įtaka ekonomikai.....	50
3. GYVENTOJŲ MIGRACIJOS ĮTAKA VALSTYBEI.....	59
3.1. Gyventojų migracijos prognozė 2011 – 2015 m.	59
3.2. Valstybės patiriama nauda dėl gyventojų emigracijos	62
3.3. Valstybės patiriamos išlaidos dėl gyventojų emigracijos.....	63
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS.....	66
LITERATŪRA	69
SAŪVOKŲ ŽODYNĖLIS	69
PRIEDAI	76

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Migracijos apibrėžtys.....	10
2 lentelė. Migracijos teorijos.....	12
3 lentelė. Koreliacijos koeficiento ryšio stiprumo nustatymas.....	31
4 lentelė. Ryšio tyrimas tarp gyventojų migracijos ir ekonominių rodiklių.....	54

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Darbo jėgos migracija remiantis migracijos teorijomis.....	14
2 pav. Migraciją įtakojantys veiksniai.....	15
3 pav. Veiksniai, darantys įtaką gyventojų apsisprendimui emigruoti.....	15
4 pav. Emigracijos priežastys.....	19
5 pav. Emigracijos struktūrinės priežastys.....	21
6 pav. Migracijos pasekmės.....	23
7 pav. Tarptautinis migracijos saldo, tenkantis 1000 gyventojų ES valstybėse narėse, 2010 m.....	35
8 pav. Emigrantai pagal lytį Lietuvoje 2003 – 2010 m.....	36
9 pav. Emigrantai, deklaravę išvykimą, pagal amžių Lietuvoje 2003 – 2010 m.....	37
10 pav. Emigrantai pagal kvalifikaciją, nedeklaravę išvykimo Lietuvoje 2003 – 2007m.....	38
11 pav. Emigrantai pagal išvykimo priežastį Lietuvoje 2003 – 2009 m.....	40
12 pav. Emigrantai pagal šeimines padėtį Lietuvoje 2003 – 2010 m.....	40
13 pav. Imigrantai pagal lytį Lietuvoje 2003 – 2010 m.....	41
14 pav. Imigrantai pagal amžių Lietuvoje 2003 – 2010 m.....	42
15 pav. Imigrantų skaičius Lietuvoje pagal atvykimo šalį 2003 – 2010 m.....	43
16 pav. Gyventojų migracijos rodiklių dinamika Lietuvoje 2003 – 2010 m.....	44
17 pav. Gyventojų migracijos rodiklių dinamika pagal tikslo šalis iš Lietuvos 2003 – 2010 m.....	47
18 pav. ES šalių vidutinio minimalaus darbo užmokesčio dinamika 2003 - 2010 m.....	47
19 pav. ES šalių vidutinio BVP, tenkančio vienam gyventojui dinamika 2003 - 2010 m.....	48
20 pav. ES šalių vidutinio nedarbo lygio dinamika 2003 - 2010 m.....	49
22 pav. BVP, tenkantis vienam gyventojui, dinamika Lietuvoje 2003 – 2010 m.....	51
23 pav. Darbo užmokesčio dinamika Lietuvoje 2003 – 2010 m., litais.....	51
24 pav. Darbo jėgos dinamika Lietuvoje 2003 – 2010 m., tūkstančiais gyventojų.....	52
25 pav. Nedarbo lygio dinamika Lietuvoje 2003 – 2010 m., procentais.....	53
26 pav. Lietuvos gyventojų skaičiaus (y) priklausomybė nuo emigrantų skaičiaus (x_1).....	54
27 pav. Emigrantų iš Lietuvos skaičiaus (y) priklausomybė nuo darbo užmokesčio (x_2)	55
28 pav. Emigrantų iš Lietuvos skaičiaus (y) priklausomybė nuo darbo jėgos (x_3)	55
29 pav. Emigrantų iš Lietuvos skaičiaus (y) priklausomybė nuo BVP, tenkančio vienam gyventojui, (x_4).....	56
30 pav. Emigrantų iš Lietuvos skaičiaus (y) priklausomybė nuo nedarbo lygio (x_5)	57
32 pav. Emigrantų iš Lietuvos prognozė 2011 – 2015 m.....	60

34 pav. Imigrantų iš Lietuvos prognozė 2011 – 2015 m.....	61
35 pav. Grynosios darbuotojų perlaidos ES šalyse, mln. Eurų.....	62
36 pav. Lietuvių emigrantų pervedimai iš užsienio 2005 – 2009 m., mln. Litų.....	63
37 pav. Vaikų skaičius globos namuose Lietuvoje 2005 – 2010 m.....	64
38 pav. Vaikų globos (rūpybos) išmoka, tūkst. Lt Lietuvoje 2005- 2010 m.....	64

ĮVADAS

Temos aktualumas. Per pastarąjį laikotarpį visame pasaulyje suaktyvėjo migracijos procesai. Emigracijos ir migracijos patirtys veikia visas visuomeninio gyvenimo ir kultūros sritis. Migracija – aktualus tyrimo objektas. Žmonės migruoja dėl įvairiausių priežasčių, įvairiomis kryptimis ir skirtingiems laikotarpiams. Jie neatsitiktinai persikelia gyventi ten, kur, jų nuomone, egzistuoja geresnės saviraiškos galimybės. Migrantais įprasta vadinti žmones, kurie keičia vieną gyvenamąją vietą į kitą arba iš vieno didelio geografinio vieneto persikelia į kitą. Pastaraisiais metais migracijos reikšmė sparčiai didėja: asmeniui ji svarbi kaip žingsnis aukštesnės padėties visuomenėje ir geresnių gyvenimo sąlygų link, visuomenei – kaip priemonė, šalinanti pasiūlos ir paklausos disbalansą darbo rinkoje. Europos Sąjungoje laisvas asmenų judėjimas yra viena iš keturių laisvių. Ši laisvė sudaro Europos bendros rinkos pagrindą bei suteikia galimybę laisvai judėti tarp šalių narių, ten nuvykus dirbti, studijuoti bei gyventi. Lietuvai, 2004 m. gegužės 1 d. įstojus į Europos Sąjungą, atsivėrė daugiau galimybių ekonominei, politinei ir socialinei gerovei atsirasti taip pat ir gyventojų emigracijai atsirasti. Tačiau emigracija keičia ir demografinę, ir ekonominę šalies padėtį.

Problematika. Daug metų vyravo nuomonė, kad emigracijos nereikia nei reguliuoti, nei stabdyti. Tačiau dideli emigracijos mastai ir Lietuvos lyderiavimas pagal emigraciją Europos Sąjungos šalyse, ne tik patvirtina, kad šis reiškinys egzistuoja, bet ir parodo tai, kad emigracija kelia didelę grėsmę ekonominei ir demografiniai mūsų šalies padėčiai, pvz.: daug emigravo 2004 m. – 15165, 2008 m. – 17015, o 2010 m. – 83157 šalies gyventojų.

Statistikos departamento skelbiami duomenys apie migraciją Lietuvoje 2003 – 2010 m. rodo, kad kasmet iš mūsų šalies išvyksta vis daugiau Lietuvos gyventojų. Per šį laikotarpį iš viso emigravo 190365 gyventojų (imigravo 54421 užsienio gyventojų, t.y. imigrantų 3,5 karto mažiau nei emigrantų). Tarp jų itin daug jaunų, aukštąjį išsilavinimą turinčių žmonių. Ir tai tik oficialūs duomenys. Realūs skaičiai gali būti dar didesni. Vyksta protų nutekėjimas – išvyksta aukštos kvalifikacijos darbuotojai, Lietuva praranda žmogiškąjį kapitalą, didėja kvalifikuotos darbo jėgos poreikis. Migracija veikia ne tik mūsų demografinę padėtį, bet labai svarbu, kad ji veikia šalies ekonominius rodiklius – mažėja BVP, nedarbo lygis, didėja gyventojų užimtumas ir darbo užmokesčio dydis. Taigi labai svarbu yra įvertinti, kokios yra pagrindinės migracijos priežastys ir kokiems ekonominiams rodikliams migracija daro didžiausią įtaką.

Darbo objektas – gyventojų migracija Lietuvoje.

Darbo tikslas – atlikti gyventojų migracijos priežasčių analizę ir įvertinti gyventojų migracijos poveikį Lietuvos ekonominiams rodikliams.

Numatytam tiriamojo darbo tikslui pasiekti keliami uždaviniai:

1. Teoriškai išanalizuoti migracijos tipus, teorijas, priežastis ir pasekmes.
2. Ištirti gyventojų migracijos Lietuvoje mastą ir dinamiką 2003 – 2010 m. laikotarpiu.
3. Atlikti gyventojų migracijos poveikio ekonominiams šalies rodikliams tyrimą, remiantis statistiniais metodais.
4. Numatyti migracijos proceso prognozę 2011 – 2015 m., įvertinti gyventojų migracijos poveikį valstybei.

Tyrimo metodika. Darbe atliekama statistinių duomenų ir mokslinės literatūros analizės. Naudojamasi matematiniais statistiniais metodais.

Darbo struktūra. Tiriamąjį darbą sudaro trys dalys. Pirmoje dalyje tiriama, kokios priežastys lemia tai, kad gyventojai migruoja, kokios yra pagrindinės migracijos teorijos. Analizuojama emigracijos ir imigracijos samprata, atskleidžiamos pagrindinės migracijos pasekmės. Antrojoje dalyje atliekama Statistikos departamento duomenų analizė – ištiriama migracijos dinamika Lietuvoje 2003 – 2010 m. Įvertinamas gyventojų migracijos poveikis Lietuvos ekonominiams rodikliams. Trečioje darbo dalyje prognozuojamas emigracijos mastas 2011 – 2015 m.

Teorinė ir praktinė tiriamojo darbo reikšmė. Šis darbas tiria gyventojų migracijos veiksnius, analizuoja jos priežastis. Yra išskiriamos teigiamos ir neigiamos migracijos pasekmės Lietuvos ekonomikai.

1. METODOLOGINIAI GYVENTOJŲ MIGRACIJOS ĮTAKOS ŠALIES EKONOMIKAI ASPEKTAI

1.1. Gyventojų migracijos samprata ir tipai

Teigiama, kad migracija yra tokia pati sena, kaip ir žmogaus egzistavimas. Dar pirmykštėje bendruomenėje nuolat klajojo ieškodami geresnių medžioklės, žvejybos arba augalinio maisto plotų ir žinoma saugesnių gyvenviečių. Remiantis S. Vaitiekūnu, dar iki šiol kai kurios tautos yra labiau klajoklinės nei sėslios [23].

Prieš pradėdant analizuoti migracijos įtaką ekonomikai labai svarbu tiksliai išsiaiškinti migracijos sampratą. Skirtingų autorių migracijos apibrėžtys yra pateikiamos 1 lentelėje.

1 lentelė

Migracijos apibrėžtys

Literatūros šaltinis	Apibrėžimas
Vainienė, R., 2008	Gyventojų kilnojimasis (šalies viduje).
Barcevičius, E., 2007	Išvykimas iš šalies ar atvykimas į ją iš užsienio šalies, siekiant geresnės gyvenimo kokybės, didesnio darbo užmokesčio, geresnių darbo ir gyvenimo sąlygų ar dėl kitų ekonominių priežasčių.
Maslauskienė, A., Stankūnienė, V., 2007	Asmenų persikėlimas santykinai ilgam laikui, gana dideliu atstumu, gyvenamosios vietos keitimas visam ar tam tikram laikui kertant teritorines ribas.
Adomėnas, M., 2007	Žmonių persikėlimo būdas, kai keičiama gyvenamoji vieta, kertamos administracinės sienos (šalies, regiono, kt.).
Kasnauskienė, G., 2006	(lot. migratio – kėlimasis, kraustymasis) Gyventojų kėlimasis arba perkėlimas gyventi iš vienos vietovės į kitą tam tikram nustatytam laikotarpiui.
Vaitiekūnas, S., 2006	Žmonių persikėlimas iš vienos vietos į kitą nuolatiniame gyvenime. Migracijos terminas vartojamas nusakyti ir nuolatiniame išvykimui į kitą gyvenamąją vietą, ir kasdieniniam važinėjimui į darbą, mokytis, studijuoti ir pan. nekeičiant gyvenamosios vietos.

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis: Vainienė, R. (2008), Barcevičius, E. (2007), Maslauskienė, A., Stankūnienė, V. (2007), Adomėnas, M. (2007), Vaitiekūnas, S. (2006), Kasnauskienė, G. (2006)

Išanalizavus pateiktų autorių migracijos apibrėžimus galima teigti, kad migraciją dauguma šaltinių apibūdina panašiai, tačiau skiriasi migracijos vieta, jos laikas ir migracijos tikslas (ekonominis, socialinis).

Tarptautinė migracija – žmonių persikėlimas iš tėvynės į kitas valstybes dėl ekonominių, politinių ar religinių priežasčių. Pagal laiko kriterijų emigracija skirstoma į trumpalaikę ir ilgalaikę. Trumpalaikė emigracija paprastai laikomas išvykimas į užsienio valstybę ir apsisojimas joje santykinai trumpam laikotarpiui, kai atvykimo tikslas yra pailsėti, mokytis, gydytis, darbo reikalais ar pan., neplanuojant toje šalyje likti gyventi. Trumpalaikė emigracija apima ir vadinamąją sezoninę emigraciją, kai dėl darbo jėgos paklausos skirtumų skirtingu metų laiku žmonės migruoja

įsidarbindami ten, kur tuo metu yra didžiausia darbo jėgos paklausa, pavyzdžiui, atostogų laikotarpiu keliaudami dirbti į kurortinius miestus. Ilgalaike emigracija laikomas persikėlimas gyventi į kitą šalį ilgam laikotarpiui arba visam laikui. Trumpalaikės ir ilgalaiinės emigracijos skirtis yra problematiška, nes šalys skirtingai apibrėžia laiko tarpą, kurį užsienio šalyje praleidęs asmuo pradedamas laikyti ilgalaikiu emigrantu. Jungtinių Tautų organizacija, siekdama paskatinti šali taikyti vienodą ilgalaikės migracijos apibrėžimą, siūlo ilgalaikiais emigrantais laikyti asmenis išvykusius ilgesniam nei vienerių metų laikotarpiui gyventi šalyje, kuri prieš tai nebuvo jų nuolatinė gyvenamoji vieta. Analogiškas migracijos apibrėžimas taikomas ir ES lygiu [51].

Migracija yra skirstoma pagal įvairius tipus. Visų pirma, pagal persikėlimo kryptį/vietą – į vidinę, išorinę/tarptautinę, lokalią. Pagal migracijos pobūdį/motyvus – darbo, mokymosi, šeiminių (šeimų susijungimas). Pagal migrantų kvalifikacijos išsaugojimą – „protų nutekėjimo“, „protų praradimo/švaistymo“, „rankų nutekėjimo“. Pagal apsisprendimo savarankiškumą – savanorišką, priverstinę, deportaciją/prievartinę. Pagal migracijos srautų kryptį konkrečios šalies atžvilgiu – į emigraciją/išvykimą, imigraciją/atvykimą, grįžtamąją migraciją. Pagal ekonomines migracijos priežastis – ekonominę, darbo, komercinę migraciją ir pan. Pagal politines migracijos priežastis – repatriaciją, pabėgėlių srautus, kolonizacijos/dekolonizacijos migraciją. Pagal organizacinį pobūdį – organizuota/institucionalizuota, savarankiška ir pan. Pagal kriminogeninį pobūdį – prekybą žmonėmis ir t.t. Šie įvairūs migracijos tipai gali sutapti. Konkretus migracijos atvejis gali būti priskirtas įvairiems tipams (pvz., trumpalaikė nedeklaruota darbo migracija – trumpalaikis išvykimas į užsienį nelegaliam darbui ir pan.) [13].

Teisiniu požiūriu migracija skirstoma į legalią arba nelegalią ir nelegalią arba neteisėtą. Šis išskyrimas priklauso nuo migrantų ir migraciją reguliuojančių teisės normų santykio [29]. Pagal trukmę migracija gali būti pastovioji (išvykęs žmogus daugiau jau nesugrįžta į ankstesnę gyvenamąją vietą) ir laikinoji (išvykusieji po kurio laiko sugrįžta į ankstesnę gyvenamąją vietą). Laikinosios migracijos trukmė tiksliai neapibrėžta. Ji gali trukti nuo kelių dienų iki metų ar daugiau. Laikinajai migracijai priklauso ir sezoninė migracija (žmonės išvyksta žemės ūkio ar kitokiems darbams neilgam laikui, dažniausiai sezonui). Laikinajai migracijai kartais priskiriama švytuoklinė migracija, atsirandanti dėl to, kad gamyba neatitinka gyventojų išsidėstymo. Tai trumpiausią laiko tarpą (mažiau kaip parą) trunkantis gyventojų išvykimas iš namų į darbą ir parvykimas. Gyventojų migracija skirstoma ir pagal tikslą – darbo, mokymosi, šeimyninę (šeimų susijungimas, išvykusiųjų aplankymas) migraciją, poilsines/pažintines keliones [9].

Migracija turi nemažai apibrėžimų, tačiau apibendrinant galima išskirti, kad tai yra procesas apimantis gyventojų judėjimą tarp šalių arba šalies viduje. Migracija gali būti skirstoma į emigraciją – išvykimą iš šalies - ir imigraciją – atvykimą į šalį. Galima teigti, kad migracija yra

kintantis ir įvairialypis procesas. Ji yra skirstoma pagal įvairius tipus - migracijos trukmę, priežastis, migracijos pobūdį, persikėlimo kryptį ir t.t.

1.2. Gyventojų migracijos teorijos

Nėra universalios migracijos teorijos, kuri paaiškintų migracijos prigimtį, veiksnius, srautų formavimąsi. Įvairios teorijos akcentuoja skirtingas migracijos proceso sudedamąsias dalis ir aspektus. 2 lentelėje pateikiamos pagrindinės migracijos teorijos ir jų apibrėžimai.

2 lentelė

Migracijos teorijos

Migracijos teorija	Esmė
Neoklasikinis modelis (Kasnauskienė (2005))	potencialus migrantų naudos maksimizavimas
Šeimos migracijos teorija (Kasnauskienė (2005))	šeima mažina riziką, susijusią su darbo rinka savo gimtojoje šalyje
Migracijos tinklo teorija (Zervoyianni, A. (2006))	pirmieji migrantai susiduria su didesnėmis išlaidomis įgydami informaciją apie šalies, į kurią vyksta, rinką
Tarptautinės migracijos makroekonominis modelis (Zervoyianni, A. (2006))	tarptautinė migracija daro įtaką ekonominiams rodikliams
Kumuliatyvaus priežastingumo teorija (Barcevičius, E. (2009))	grįžtamasis migracijos poveikis asmens motyvacijai bei socialinėms ir ekonominėms struktūroms
Socialinio kapitalo teorija (Strateginių studijų centras (2006))	migracija yra investicija į žmogaus kapitalą
Neoklasikinė ekonomikos pusiausvyros teorija ir neoklasikinė migracijos teorija (Užsienio lietuvių rėmimo centras (2007))	darbo jėga pasiūla yra didelė ir ji išvyksta ten kur didelė darbo jėgos paklausa
Pasaulio sistemų teorija (Užsienio lietuvių rėmimo centras (2007))	migracija yra gyventojų judėjimas iš periferinių valstybių į centrą
Dvigubos darbo rinkos teorija (Michael J. Piore (1980))	migracija yra valdoma paklausos, o ne pasiūlos
Istorinės atminties teorija (Žr. Judit Juhasz (1995))	migruojama iš tų valstybių, kurios turi masinės migracijos istorinės patirties
Ekologinė teorija (Kasnauskienė (2005))	svarbiausia migracijos prielaida yra pusiausvyra tarp gyventojų skaičiaus, visuomenės struktūros, technologijų ir aplinkos

Šaltinis: sudarytas autoriaus, remiantis Kasnauskienė 2005, Zervoyianni, A. 2006, Barcevičius, E. 2009, Strateginių studijų centras, 2006, Užsienio lietuvių rėmimo centras, 2007, Michael J. Piore, 1980, Žr. Judit Juhasz, 1995, Kasnauskienė, 2005

Atsižvelgiant į *neoklasikinį* modelį, sprendimas išvykti svetur yra pagrįstas potencialaus migranto naudos maksimizavimo. Migrantai susiduria su dvejomis alternatyvomis – dirbti tėvynėje ar svečioje šalyje [26]. *Kumuliatyvaus priežastingumo teorija*. Ji aiškina apie grįžtamąjį migracijos poveikį asmens motyvacijai bei socialinėms ir ekonominėms struktūroms. Plintat migracijai, keičiasi vietinė kultūra, ir šis procesas tampa lygiavertis kitoms gyvenimo strategijoms. Valstybėse, į kurias migruoja šalies gyventojai, kuriasi institucijos bei struktūros, kurios remia imigrantus. Taip užtikrinamas pastovus migracijos procesų vyksmas. *Socialinio kapitalo* teorija teigia, kad migracija yra investicija į žmogaus kapitalą. Žmogiškasis kapitalas yra įgūdžių, žinių ir patirties pagrindas, kurį darbuotojas gali įgyti siekdamas išsilavinimo ir mokymosi [1].

Šeimos migracijos teorija. Atsižvelgiant į šį modelį, šeima nėra vien tik pajamų ar naudos maksimizavimo objektas. Ji mažina riziką, susijusią su darbo rinka savo gimtojoje šalyje. Šeimos migracijos modelis siūlo, kad yra didesnis stimulas šeimai migruoti, jei migruojanti šeima yra

turtinga [12]. *Migracijos tinklo* teorija. Ši teorija teigia, kad pirmieji migrantai susiduria su didesnėmis išlaidomis įgydami informaciją apie šalies, į kurią vyksta, rinką nei šių migrantų draugai. Taip pat rizika ieškant darbo yra didesnė tiems migrantams, kurie pirmieji vyksta į svečią šalį negu tiems, kurie atvyksta vėliau [10].

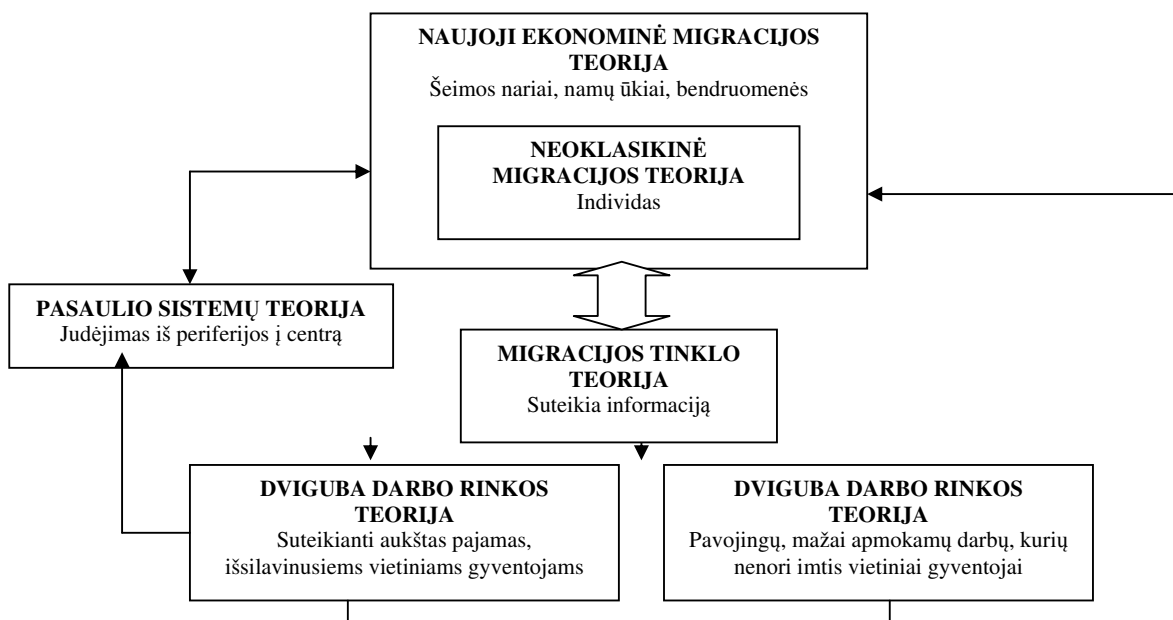
Tarptautinės migracijos makroekonominis modelis. Visi anksčiau paminėti modeliai ir teorijos labiau akcentavo apie mikrolygmens subjekto probleminius aspektus. Tarptautinė migracija yra mažai analizuojama makroekonominiu aspektu. Tačiau modeliuoti tarptautinę migraciją makroekonomiškai yra svarbu dėl keleto priežasčių. Per pastaruosius du dešimtmečius buvo suvokta, kad darbo rinka yra labai svarbi makroekonomikai. Tokie faktoriai kaip tarptautinė migracija, kuri daro įtaką visuomenės amžiaus struktūrai ir visai šalies darbo jėgai, galiausiai daro įtaką ekonomikos gamybiniam pajėgumui [13].

Neoklasikinė ekonomikos pusiausvyros teorija teigia, kad migracija yra natūralus reiškinys, kurio metu darbo jėga iš tų šalių, kurioje jos pasiūla yra didelė, išvyksta ten, kur didelė darbo jėgos paklausa. Ekonomikos kaip visumos požiūris tai yra teigiamas procesas: darbuotojai tiesiog juda ten, kur rinka aukščiausiai vertina jų žinias ir įgūdžius. Kaip aiškina *neoklasikinė migracijos* teorija, tokie darbuotojai sprendimą dėl migracijos priima racionaliai apsvarstę migracijos kaštus ir naudą. Migruojama tada, kai prisitaikymo prie esamų ekonominių ir darbo rinkos sąlygų kaštai viršija naudą [6]. *Pasaulio sistemų* teorija teigia, kad migracija yra gyventojų judėjimas iš periferinių valstybių į centrą. „Centre“ stipresnė ekonomika, gimsta moksliniai išradimai, „centras“ gyventojus iš „periferijos“ traukia kultūriniu gyvenimu ir patrauklesnėmis perspektyvomis. Tokia migracija vyksta valstybių viduje [2].

Dvigubos darbo rinkos teorija pastebi, kad postindustriniai pokyčiai segmentuoja darbo rinką į dvi dalis: prestižinius, gerai apmokamus aukštos kvalifikacijos darbus ir neprestižinius, nesaugius, mažai apmokamus kvalifikacijos nereikalaujančius darbus. Tokia migracija yra valdoma paklausos, o ne pasiūlos, ir dažnai būna laikina, ir kaip tik trukdžiai laisvai judėti darbo jėgai skatina migrantus įsitvirtinti ir pasilikti priimančioje šalyje [7].

Socialinio kapitalo ir migracijos tinklo teorija. Ji teigia, kad migracijos procesai yra save palaikantis veiksnys: migruojama ten, kur jau yra susikūręs socialinis tinklas. Ši teorija puikiai tinka paaiškinti, kad dauguma lietuvių migruoja į tas valstybes, kuriose jau yra gausios lietuvių bendruomenės [2]. *Istorinės atminties* teorija pabrėžia, kad migruojama iš tų valstybių, kurios turi masinės migracijos istorinės patirties ir tai, ką kai kurie mokslininkai vadina „migracijos genu“. Migracija, kaip ir kitos galimos atsako į aplinką strategijos, susideda iš analitiškai skirtingų komponentų: įpročio (pasirinktų praeityje jau įvykusių veiksmų sekų pakartojimo), projektavimo (galimų ateities scenarijų kūrimo) ir praktinio įvertinimo (pasirinkimo iš galimų alternatyvų). Jau minėti socialiniai tinklai ir istorinė atmintis kaip tik ir kuria įpročio elementą [21].

Ekologinė teorija yra antroji šiuolaikinių migracijos teorijų kryptis, aiškinanti migraciją visuomenės lygiu. Svarbiausia jos prielaida yra pusiausvyra tarp gyventojų skaičiaus, visuomenės struktūros, technologijų ir aplinkos. Jeigu įvyks pokyčiai visuomenės struktūroje, aplinkoje ar atsiras technologinių naujovių, tai gyventojų skaičius priklausomai nuo šių pasikeitimų padidės arba sumažės. Vienas iš tokių pavyzdžių yra politiniai neramumai. Pavyzdžiui, šalims, kuriose etninės grupės konfliktuoja tarpusavyje, yra būdingas didelis emigrantų skaičius. Trys demografiniai procesai – gimstamumas, mirtingumas ir migracija – gali atkurti pažeistą pusiausvyrą. Tačiau migracija yra pats greičiausias ir efektyviausias būdas. Kai įvyksta pokytis, prasideda naujas gyventojų persiskirstymas ir tęsiasi iki tol, kol nebus pasiekta nauja pusiausvyra tarp vietovių, teikiančių didesnių ir mažesnių galimybių. Ekologinis modelis yra naudingas tada, kai reikia aprašyti migraciją lemiančias socialines, *neekonomines sąlygas*. Jis taip pat gali padėti nustatyti migracijos kryptis, tačiau galiausiai migracija yra pavienių žmonių priimtų sprendimų rezultatas [23].

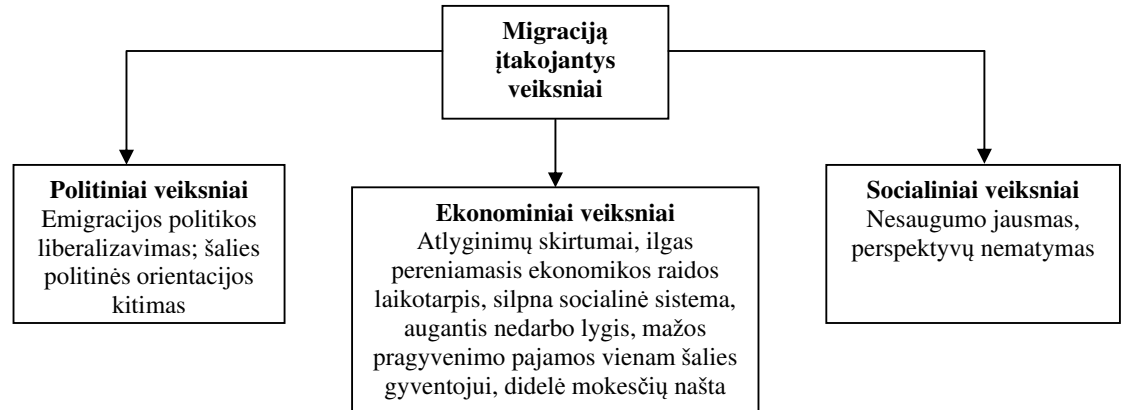
1 pav. Darbo jėgos migracija remiantis migracijos teorijomis
Šaltinis: Stulgienė, A., Daunorienė, A., *Ekonomika ir vadyba*, 2009

Išanalizavus migracijos teorijas galima teigti, kad visos šios pagrindinės migracijos teorijos tarpusavyje susijusios, vienos jų susijusios su ekonomine migracija, kitos – su žmonių judėjimu (žr. 1 pav.).

Nėra vienos migracijos teorijos. Kiekviena teorija migracijos priežastis aiškina skirtingais lygmenimis, t.y. individo, šalies, pasaulio. Yra išskiriamos tokios migracijos teorijos – neoklasikinė migracijos teorija, migracijos tinklo teorija, pasaulio sistemų teorija ir kt. Reikia pabrėžti tai, kad veiksniai sukeliantys migraciją ir veiksniai palaikantys migraciją yra skirtingi.

1.3. Gyventojų migraciją įtakojantys makrolygio ir mikrolygio veiksniai

Migracijos reiškiniui skirtingi autoriai taip pat išskiria tam tikrus veiksnius, kurie paaiškina, dėl ko vyksta gyventojų migracija. Ekonominiu požiūriu migracija yra atsakas į ekonomines galimybes geriau gyventi, kurios keičiasi priklausomai nuo darbo rinkos sąlygų (pvz., darbo užmokesčio skirtumų). Analizuojant gyventojų migraciją ir siekiant įvertinti jos įtaką ekonomikai, svarbu identifikuoti gyventojų migracijos priežastis ir veiksnius. Migraciją įtakoja daug veiksnių (žr. 2 pav.).

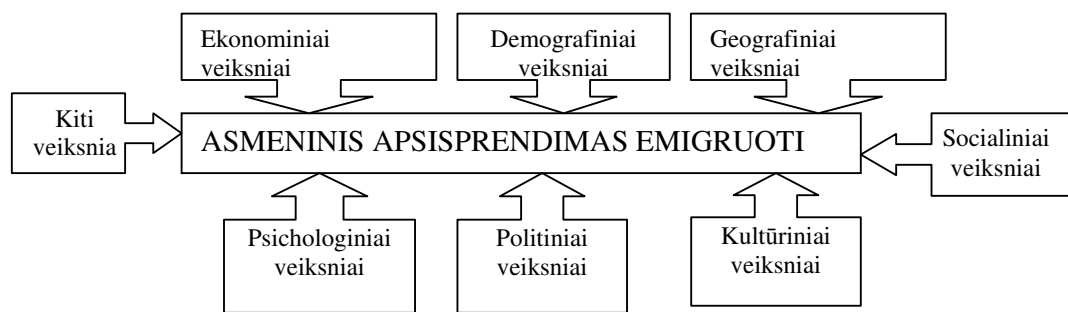

2 pav. Migraciją įtakojantys veiksniai

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Sipavičienė, A., 2006

Migraciją įtakojantys veiksniai gali būti klasifikuojami dar kitaip: 1) mikroekonominiai veiksniai – amžius, lytis, šeima, išsilavinimas, kvalifikacija, pajamos, turtas, transakciniai kaštai; 2) makroekonominiai veiksniai – darbo rinkos situacija, žmogaus kapitalo didinimo galimybės, teisinės mobilumo kliūtys; 3) neekonominiai veiksniai – kultūra, kalba, mentalitetas, religija, politinė situacija, informuotumas [25].

Remiantis 1.2. poskyryje analizuotomis migracijos teorijomis, galima išskirti veiksnius darančius įtaką gyventojų apsisprendimui emigruoti (žr. 3 pav.). Jų svarba kiekvienam individui yra skirtinga ir kinta laike.

3 pav. Veiksniai, darančius įtaką gyventojų apsisprendimui emigruoti.

Šaltinis: Kripaitis, R., 2009

Migracija negali būti vertinama vienareikšmiškai, tai galimybės šaliai, į kurią migruojama (pvz.: augantis darbo jėgos skaičius), kita vertus, nuostolis šaliai, iš kurios migruojama (pvz.: nedarbo lygio mažėjimas). Šalyje, iš kurios išvykstama, mažėja dirbančiųjų skaičius, dėl to aštrėja socialinės pašalpos, ekonominės plėtros problemos. Emigrantus išvykti skatina „stūmos“ veiksniai, o „traukos“ veiksniai padeda pasirinkti konkrečią šalį ar regioną, į kurią siekiama išvykti. Ekonominės emigracijos svarbiausi veiksniai yra ekonominiai (stūmos: aukštas nedarbo lygis, skurdas, nepasitenkinimas darbo sąlygomis; traukos: aukštesnis atlyginimas, geresnės darbo sąlygos užsienio valstybėje ir kt.). Tačiau kompleksinis modelis padeda atkreipti dėmesį ir į neekonominis veiksniai, kurie ekonominių veiksnių įtaką gali susilpninti arba sustiprinti [16].

Tam, kad asmuo pasirinktų emigracijos kelią, stūmos veiksniai turi būti ganėtinai stiprūs, leisti tikėtis didelės potencialios naudos ir atsverti emigracijos kaštus. Tokie kaštai apima ne tik su persikėlimu, darbo paieška, kalbos mokymusi susijusias išlaidas, tačiau ir dar svarbesnius – socialinius kaštus. Išvykus dirbti į užsienį, gimtojoje šalyje lieka šeimos nariai, artimieji, draugai. Tuo tarpu tam tikri priimančios visuomenės ar šalies privalumai tampa traukos veiksniais, kurie papildo stūmos veiksniai ir padeda nukreipti migracijos srautus į konkrečią šalį ar regioną. Tai – darbo pasiūla, aukštesni atlyginimai nei kilmės šalyje, geresnės gyvenimo sąlygos. Tačiau tai nėra vieninteliai traukos veiksniai [25].

Svarbūs yra ir tokie dalykai kaip kalba, santykinis darbo rinkos liberalumas. Be to, veikia veiksniai, apie kuriuos kalba Pasaulio sistemų ir Dvigubos darbo rinkos teorijos:

- kai kurios darbuotojų grupės juda link profesinių „centrų“ (mokslo, verslo, kultūros);
- kai kurios gyventojų grupės išvyksta dirbti neprestižinių ir mažiau apmokamų darbų, kurių vietiniai gyventojai nenori dirbti arba vietiniai darbdaviai siekia samdyti imigrantus, kadangi jų darbo kaštai yra sąlyginai mažesni [4].

Makrolygio emigracijos veiksniai – tai tam tikros objektyvios sąlygos, kuriomis gyvena ir dirba žmogus [13]. Jos formuoja tam tikrą migracijos aplinką. Svarbiausi ekonominiai emigracijos veiksniai yra šie:

- nevienodi šalių ekonominio išsivystymo lygiai;
- šalių gyvenimo lygio skirtumai;
- darbo užmokesčio (pajamų) dydžio skirtumai;
- užimtumo ir nedarbo lygiai šalyse;
- valstybės ir vietinės valdžios verslo sąlygų, mokesčių politika ir t.t. [17].

Aukšto vystymosi potencialo šalyje yra papildomas darbo jėgos poreikis, kurio padengimo iš savo vidinių šaltinių užtikrinti nesugebama. Aukšto gyvenimo lygio šalyse susidaro nekvalifikuotos darbo jėgos poreikis. Paprastai šis poreikis padengiamas nepakankamai išsivysčiusių šalių darbo išteklių sąskaita [22].

Atskirti šių veiksnių įtaką migracijai labai sunku, jie tarpusavyje susiję ir sąveikauja. Vienose šalyse vienodesnis darbo užmokesčių pasiskirstymo lygis nei kitose (pvz., JAV). Šiose šalyse vidutinis darbo užmokesčių skirtumas tarp kvalifikuotų ir nekvalifikuotų darbuotojų yra mažesnis ir parodo, kad žmogiškojo kapitalo investicija žemesnė nei kitose šalyse. Kvalifikuoti ir profesionalūs darbuotojai iš šių šalių turi didžiausią pelną iš emigracijos į šalis, kuriose vidutinis darbo užmokesčių skirtumas tarp kvalifikuotų ir nekvalifikuotų darbuotojų yra didelis (pvz., JAV). Nekvalifikuoti darbuotojai šalyse su vienodais darbo užmokesčiais yra gerai apmokami, palyginti su vietiniais nekvalifikuotais darbuotojais, todėl mažiau linkę migruoti [21].

Žemą darbo užmokestį gaunantys darbuotojai migruos iš mažiau vienodų darbo užmokesčių turinčios šalies į šalį su vienodesniais darbo užmokesčiais. Europos darbdavių federacijos duomenimis, Jungtinė Karalystė yra viena patraukliausių Europos šalių, siūlančių aukštą mėnesinį atlyginimą. Todėl ji sulaukia tokio didelio emigrantų antplūdžio iš naujai prisijungusių Europos Sąjungos šalių. Šalyse, kuriose pirmenybė teikiama lygaus darbo užmokesčio paskirstymo politikai, gali smukti vidutinė darbuotojų kokybė. Todėl savaime susiformuoja imigrantų ir emigrantų atranka. Savaiminė atranka neleidžia smukti vidutinei darbuotojų kokybei. Labai produktyvūs darbuotojai migruos į šalis, kuriose galės gauti didesnę pelną iš savo darbo. Mažiau produktyvus darbuotojas trauks į šalis, kuriose vykdoma darbo užmokesčio perskirstymo politika. Šis efektas geriausiai matomas ten, kur nėra teisinių migracijos apribojimų [17, p. 13-21].

Mikrolygio emigracijos veiksniai – tai subjektyvios sąlygos, žmonių individualūs motyvai, lemiantys migracijos pasirinkimą. Tyrimais nustatyta, kad vietinės šalies darbo ir gyvenimo lygio charakteristikos neturi lemiamos įtakos sprendimui migruoti. Nors neturtingų vietovių žmonės labiausiai linkę emigruoti, pačiose neturtingiausiose vietovėse, kuriose žemas gyvenimo, išsilavinimo ir kvalifikacijos lygis, taip pat yra žmonių, kurie nenori ar negali migruoti. Tai lemia individualūs žmonių motyvai, iš kurių įvairūs autoriai dažniausiai išskiria žmogaus amžių, išsilavinimo lygį, šeimyninę padėtį, kalbos mokėjimą, simpatiją savo šaliai ir kt. Didesnis dėmesys iš minėtų veiksnių yra amžius. Nustatyta, kad kuo vyresnis žmogus, tuo apsisprendimas migruoti mažesnis [24].

Vienas iš reikšmingesnių mikrolygio veiksnių yra *išsilavinimas*. Teigiama, kad amžius yra bene svarbiausias veiksnys, apsprendžiantis, kas migruoja apskritai. Tuo tarpu išsilavinimas geriausiai parodo, kas migruoja kiekvienoje amžiaus grupėje. Pavyzdžiui, asmuo, kuris dirba nacionalinėje darbo rinkoje, nesunkiai gali susirasti darbą kitur. Taip gyventojai iškart migruoja iš vienos darbo vietos į kitą. Kuo išsilavinimas aukštesnis, tuo didesnė migravimo tikimybė. Kuo išsilavinimas žemesnis, tuo sunkiau susirasti gerą darbą nacionalinėje darbo rinkoje. Tokiu atveju dažnai naudojama migracija, kaip būdas užsitikrinti sau didesnę atlyginimą [21].

Gana reikšmingas mikrolygio veiksnys yra *šeimyninė padėtis*. Didėjant šeimos dydžiui, didėja ir potencialūs migracijos kaštai. Manoma, kad turintys šeimą šalies gyventojai migraciją renkasi rečiau, negu, kad vieniši darbo rinkos dalyviai. Visi šie teiginiai yra pagrįsti empiriniais tyrimais, kurie ir parodė, kad šeimos nesukūrę asmenys labiau linkę persikelti; jei šeimoje dirba žmona, tai mažina migracijos tikimybę; kuo ilgesnė yra žmonos darbinė patirtis, tuo mažesnė tikimybė, kad šeima persikels gyventi kitur, ir be abejo, migracijos tikimybę mažina mokyklinio amžiaus vaikai. Šeimos susijungimas emigracijoje, kaip rodo praktika, liudija negrįžtamą procesą. Kaip rodo emigracijos išskirtų šeimų tyrimas, pasilikti užsienyje visam laikui ketina tik apie 7 proc. emigravusiųjų, kiti norėtų sugrįžti [12].

Kitas mikrolygio veiksnys – *amžius*. Teigiama, kad migracija yra pakankamai selektyvus reiškinys, kurio ne visi žmonės imasi vienodai. Mobilumo laipsnis gerokai aukštesnis yra tarp jaunų bei gerą išsilavinimą turinčių šalies gyventojų. Taigi, amžius – vienas svarbiausių veiksnių apsprendžiančių, kas migruoja. Dažniausia migruojama jauno amžiaus. Tai 20 – 24 metų amžiaus jaunuoliai. Vyresni, pavyzdžiui 32 metų amžiaus gyventojai migruoja gerokai mažiau – vidutiniškai 8 procentai iš visų paliekančių šalį. Tuo tarpu dar vyresni (47 metų amžiaus) gyventojai šalį palieka dar rečiau [11]. Jaunų žmonių migraciją galima paaiškinti dviem variantais. Pirma, kuo jaunesnis asmuo, tuo didesnis grąžos potencialas iš žmogiškojo kapitalo investicijų. Antra, manoma, kad didelė migracijos kaštų dalis yra psichologinė, kitaip tariant nuostoliai susiję su draugų atsisakymu, visuomeninių ryšių nutraukimu. Kuo jaunesnis asmuo, tuo šie nuostoliai santykinai mažesni, kadangi jis dar nėra pakankamai įsitvirtinęs suaugusiųjų pasaulyje [17].

Tik dalis veiksnių, darančių įtaką migracijos sprendimams, yra valdžios kompetencijos ribose ar yra valdžios priemonėms paveikūs, kaip ekonominiai ir politiniai, daliniai socialiniai, demografiniai ir kultūriniai. Didžiausią įtaką darbo jėgos migracijai daro ekonominiai veiksniai. Teoriškai asmuo emigruos, jei nauda viršys kaštus. Investicijos į migraciją – tai persikėlimo kaštai, psichologiniai išsiskyrimo su artimaisiais ir gimtine kaštai, pensijos praradimas [16].

Kitas veiksnys yra toks, kad prarandamas pasitikėjimas savo valstybe. Daugelio netenkina socialinis neteisingumas ir nemoralinė politika, kai nuvertintas darbas, gaunamos mažos asmeninės pajamos ir nėra pakankamos pagalbos ligos, nedarbo atveju ir sulaukus pensinio amžiaus. Nelanksti biurokratinė valstybės politika gana jaunimą iš Lietuvos [13].

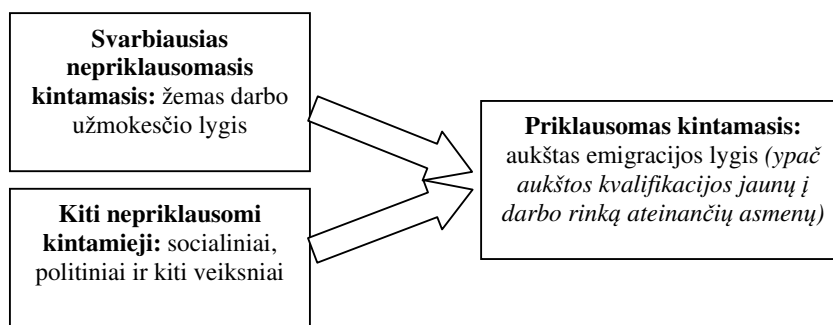
Apibendrinant galima išskirti dvi migracijos veiksnių grupes – makroekonominiai ir mikroekonominiai migracijos veiksniai. Tiek makrolygio, pvz.: darbo užmokesčio (pajamų) dydžio skirtumai, nevienodi šalių ekonominio išsivystymo lygiai, tiek mikrolygio veiksniai, pvz.: išsilavinimas, amžius, šeimyninė padėtis, yra svarbūs emigruojančių apsisprendimui išvykti. Makrolygio veiksniai yra susiję su ekonominės aplinkybėmis, o mikrolygio veiksniai – asmeninėmis.

1.4. Gyventojų migracijos priežastys ir pasekmės

Sprendimą emigruoti lemia su pačiu emigracijos procesu susiję nuostoliai. Išskirtinos dvi pagrindinės šių nuostolių rūšys. Pirma, emigracija neretai reikalauja didelių laiko ir kitų išteklių sąnaudų reikalingai informacijai rinkti. Kuo reikiamos informacijos prieinamumas mažesnis, tuo kebliau priimti racionalų sprendimą dėl emigracijos. Tuomet arba nusprendžiama neemigruoti, arba sprendimas išvykti priimamas nesivadovaujant racionaliais skaičiavimais (apsisprendimą lemia vadinamasis ribotas racionalumas). Antra, emigracija yra susijusi su persikėlimo į kitą šalį padaromais nuostoliais. Tarp jų vienas svarbiausių – įgytų kvalifikacijų ir kompetencijų perkeliamumas. Tai ypač aktualu aukštos kvalifikacijos asmenims. Kuo sunkiau pritaikyti turimas kompetencijas užsienyje, tuo mažesnė emigracijos tikimybė. Apibendrinant reikia pasakyti, kad nepaisant persikėlimo gyventi į užsienį sukeliamų nepatogumų, emigracijos iš Lietuvos mastas, kaip minėta, yra itin nedidelis. Tai rodo ypač didelę stūmos ir traukos veiksnių įtaką [27].

Reikšmingiausia intensyvios emigracijos iš Lietuvos priežastis yra blogesnės nei išsivysčiusiose Vakarų šalyse socialinės ir ekonominės sąlygos. Svarbiausia priežastis yra žemas *darbo užmokesčio* lygis. Tokį ekonomiškai pagrįstą emigracijos aiškinimą pateikia visi iki šiol atlikti lietuvių emigracijos tyrimai. Santykinai mažo darbo užmokesčio ir didelio (struktūrinio) nedarbo įtaka lietuvių emigracijai taip pat pabrėžiama. Ekonominės motyvacijos svarba užfiksuota ir nedideliuose žvalgomuosiuose Lietuvos mokslininkų, medikų bei kitų viešojo sektoriaus darbuotojų emigracijos tyrimuose. Aukštos kvalifikacijos asmenys darbą užsienyje pirmiausiai sieja su ekonominių poreikių tenkinimu, konkrečiai su finansiniu saugumu, galimybe būti aprūpintam darbo priemonėmis ir dirbti įdomų bei kvalifikaciją atitinkantį darbą [18].

Galiausiai kvalifikuotų Lietuvos viešojo sektoriaus darbuotojų išvykimui dirbti į užsienį tyrimas taip pat patvirtino, kad svarbiausias „stūmos“ iš Lietuvos veiksnys yra mažas darbo užmokestis. Toks plačiai paplitęs emigracijos aiškinimas yra pavaizduotas 4 pav. pateiktoje schemeje.

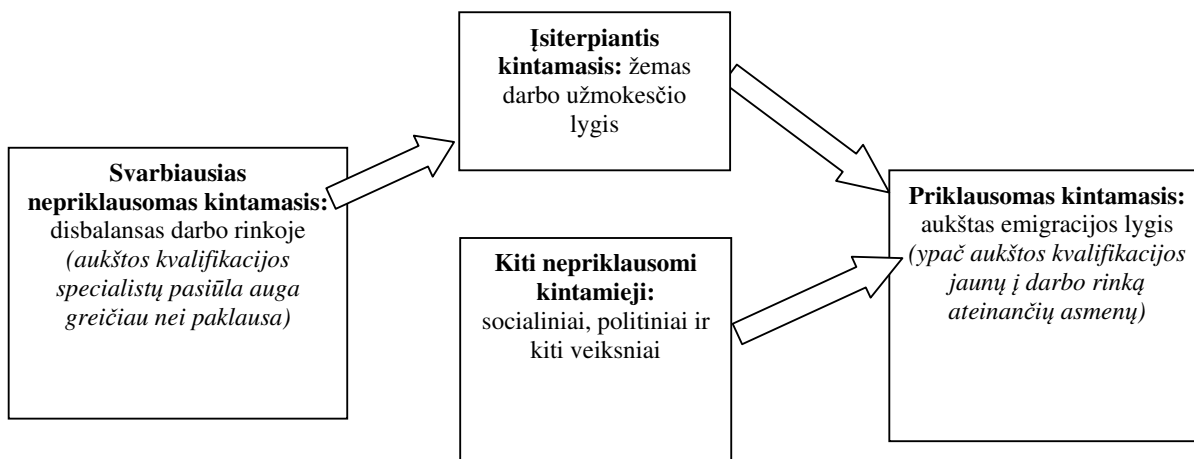
4 pav. Emigracijos priežastys

Šaltinis: Martinaitis, Ž.; Žvalionytė, D. Emigracija iš Lietuvos: ką žinome, ko nežinome ir ką turėtume žinoti, p. 117

Emigracijos, kaip mažo darbo užmokesčio padarinio, aiškinimas yra patrauklus argumentas dėl kelių priežasčių. Pirma, šis argumentas yra empiriškai pagrįstas apklausų metu. Antra, toks argumentas yra paprastas. Taigi jį lengva taikyti, nagrinėjant įvairius emigruojančiųjų segmentus. Kita vertus, toks argumentas turi trūkumų. Pagrindinė problema yra ta, kad darbo užmokesčio lygis turėtų būti laikomas įsiterpiančiu kintamuoju, o ne nepriklausomu. Kitaip tariant, reikėtų ieškoti gilesnių priežasčių, parodančių, kodėl darbo rinkoje susidarė būtent toks darbo jėgos pasiūlos ir paklausos balansas. Visa tai turi labai svarbių implikacijų. Jei manytume, kad darbo užmokestis yra svarbiausias nepriklausomas kintamasis, tai rekomenduoti, ką turėtų daryti valstybė, siekdama mažinti emigruojančių srautus, būtų sunku. Kadangi valstybė negali tiesiogiai lemti darbo užmokesčio didėjimo, tai iš esmės nelieka nieko kito, kaip laukti, kol, augant ekonomikai, gyvenimo lygis Lietuvoje pasieks gyvenimo lygį Vakarų šalyse, į kurias emigruojama, lygį. Tačiau tokios strategijos perspektyvumas abejotinas, nes emigracija, ypač kai išvyksta jauni, darbingo amžiaus, išsilavinę žmonės, stabdo ekonominį augimą. Todėl gali susidaryti uždaras ratas, kai vykstant intensyviai emigracijai, žmogiškųjų išteklių kokybė mažėja. Tai savo ruožtu neskatina produktyvumo ir darbo užmokesčio didėjimo, kas vėlgi lemia emigraciją. Taigi kyla pavojus, kad Lietuvoje nusistovės tokia žemo lygio pusiausvyra [9].

Susidaręs disbalansas darbo rinkoje, kaip teigia teorinis argumentas, lemia, kad dalis aukštos kvalifikacijos specialistų emigruoja, nes negauna darbo, atitinkančio turimą kvalifikaciją. Šią teorinę intuiciją pagrindžia anksčiau aptartos emigravusiųjų charakteristikos. Emigruoti labiausiai yra linkę jauni, aukštąjį ir aukštesnį išsilavinimą turintys asmenys. Tendencijos taip pat rodo, kad emigruojama praėjus keleriems metams po studijų baigimo (nesėkmingas bandymas įsitvirtinti darbo rinkoje) arba iš karto pabaigus studijas [5].

Kita vertus, susidaręs disbalansas darbo rinkoje taip pat reiškia, kad dalis baigusių aukštąsias mokyklas specialistų yra priversti „nusileisti profesijų kopėčiomis žemyn“ ir dirbti tokį darbą, kuriame nenaudoja studijų metu įgytų bendrųjų ir specifinių kompetencijų. Iš darbo rinkos išstumiami žemesnės kvalifikacijos darbuotojai. Jie yra priversti arba dirbti nekvalifikuotą darbą, arba išvykti dirbti į užsienį. Taigi disbalansas darbo rinkoje taip pat skatina žemesnės kvalifikacijos specialistų išvykimą. Grafiškai tai pavaizduota 5 pav. Neneigiama socialinių, kultūrinių veiksnių įtaka. Tačiau svarbiausiu nepriklausomu kintamuoju laikytinas disbalansas darbo rinkoje. Jis atsiranda dėl sparčiai didėjančios aukštos kvalifikacijos specialistų pasiūlos ir gerokai lėčiau augančios jų paklausos. Negalėdami rasti kvalifikaciją atitinkančios darbo vietos ir negaudami atitinkamo darbo užmokesčio, dalis šių specialistų emigruoja [18].

5 pav. Emigracijos struktūrinės priežastys

Šaltinis: Martinaitis, Ž.; Žvalionytė, D. Emigracija iš Lietuvos: ką žinome, ko nežinome ir ką turėtume žinoti? p. 119

Pagrindinė šio argumento politinė implikacija išplaukia iš argumento logikos. Siekiant valdyti darbuotojų (pirmiausia – aukštos kvalifikacijos specialistų, emigraciją iš Lietuvos, reikia siekti geresnio balanso darbo rinkoje. Tai turėtų apimti priemones, skirtas kokybiškesnės paklausos augimui: skatinti imlių žinioms sektorių plėtrą ir geresnių darbo vietų kūrimo procesą. Šios priemonės glaudžiai siejasi su vienu svarbiausių Lisabonos proceso tikslų įgyvendinimu: kurti daugiau geresnių darbo vietų. Be to, ne mažesnę dėmesį reikia skirti pasiūlos problemoms. Tai apimtų aukštojo mokslo reformos, kurios vienas tikslų turėtų būti kokybiškesnės studijos, leidžiančios lengviau integruotis į darbo rinką, įgyvendinimą. Visų šių priemonių įgyvendinimas prisidėtų ne tik prie emigracijos valdymo, bet ir prie kokybiškesnės darbo rinkos bei šalies ūkio plėtros [27]. Emigracija kaip ir visi reiškiniai turi grįžtamąją reakciją. Ji sukelia įvairias pasekmes tiek demografinėi, tiek socialinei, tiek ir ekonominei šalies situacijai. Didžiausias dėmesys bus skiriamas ekonominėms emigracijos pasekmėms. Emigracijos pasekmės yra skirstomos į *teigiamas* ir *neigiamas*. Visų pirma bus aptariamos teigiamos gyventojų emigracijos pasekmės.

Gausi lietuvių emigracija turi ir daugelį teigiamų pasekmių, kurios paprastai yra nutylimos ar nepastebimos. Be kultūrinių mainų, užsienio patirties įsigijimo, migracija teikia ir ekonominę naudą: mažina socialinę įtampą darbo rinkoje ir visuomenėje, sprendžia ekonomines šeimos problemas. Nėra žinoma, kiek pinigų kasmet migrantai persiunčia/parsiveža iš užsienio (nėra apskaitos ir tyrimų). Taip pat nėra žinoma, kur ir kaip panaudojami migrantų pinigai, nėra programų, skatinančių/palengvinančių „migracinių pinigų“ tikslingą panaudojimą/investicijas [16]. Tačiau jei bent pusė ten esančių kas mėnesį parsiveža į Lietuvą po 500 Lt, per metus susidarytų pusė milijardo litų. Realios sumos gali būti dar didesnės. Kaip rodo užsienio patirtis, pvz., besivystančių šalių migrantų uždirbti pinigai prilyginami pelnams iš prekybos nafta. Nėra žinoma, kur ir kaip yra panaudojami migrantų pinigai (manoma, kad dauguma jų skiriama vartojimui ir tik

nedidelė dalis jų investuojama) [24]. Migracijos teigiamas efektas panaudojamas toli gražu ne visas. Šiandien egzistuojanti mokesčių sistema blokuoja tiek reemigraciją, tiek „migracinių pinigų“ panaudojimą [12]. Sipavičienė (2006), Ruževskis (2006), teigia, kad migracija yra neigiamas reiškinys ir išskiria šias svarbiausias ir pagrindines migracijos neigiamas pasekmes:

- Gyventojų skaičiaus mažėjimas;
- Struktūriniai pokyčiai;
  - amžiaus struktūros deformacija;
  - protų nutekėjimas;
  - nutautėjimo grėsmė;
  - darbo jėgos trūkumas.
- Socialinės migracijos pasekmės šeimai/vaikams;
- Prekyba žmonėmis, migrantų pažeidžiamumas;
- Kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas;
- Gamybos apimčių sumažėjimas;
- Vidaus vartojimo sumažėjimas;
- Pajamų diferenciacijos ir socialinės įtampos augimas.

Ruževskis (2006) ir Gustaitytė (2007) išskiria ir teigiamas darbo jėgos emigracijos pasekmes – sumažėja nedarbo lygis, atsiranda daugiau darbo vietų. Kai kuriose srityse dėl specialistų stygiaus didėja atlyginimai, tačiau specialistai pripažįsta, kad emigracija neigiamai veikia valstybę: vyksta protų nutekėjimas, mažėja jaunų darbingo amžiaus žmonių, mažėja gimstamumas ir kt. Teigiamos darbo jėgos emigracijos pasekmės daro ne mažesnę poveikį Lietuvos ekonomikai: spartėja vidutinio darbo užmokesčio prieaugio tempai, ženkliai sumažėjo nedarbas, darbdaviai tapo aktyvesni, didėja investicijos į žmogiškąjį kapitalą. Ekonomikoje tam tikras darbo jėgos trūkumas yra vertintinas kaip teigiamas veiksnys, kadangi skatina darbdavius efektyviau naudoti darbo jėgą, didinti darbo našumą bei labiau plėtoti darbui imlias technologijas.

Taigi svarbiausios emigracijos teigiamos pasekmės yra šios:

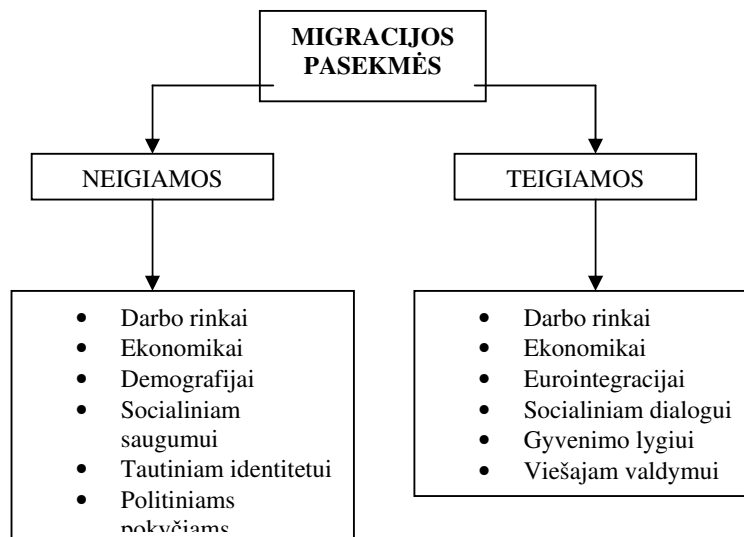
- mažėja nedarbas;
- auga darbo užmokestis;
- gerėja darbuotojų darbo sąlygos.

Nedarbo mažėjimą įtakoja tai, kad patys registruoti bedarbiai emigruoja ir tai, kad registruoti bedarbiai užima atsilaisvinusias vietas darbo rinkoje, ir dėlto auga pragyvenimo lygis. Kai atsiranda laisvų darbo vietų išauga ir atlyginimas už darbą. Pastebima, kad dauguma emigruojančiųjų yra jauni žmonės, kurie išvykę į kitas šalis kuria šeimas. Dėl to šalyje, iš kurios jie išvyko mažėja gimstamumas ir vyksta visuomenės senėjimas. Labai svarbu ir tai, kad išvykusys jauni darbo jėgai sumažėja tų, kurie moka valstybei mokesčius ir dėlto mažėja valstybinio socialinio draudimo lėšos.

Tai ir yra dar vienas faktorius, dėl ko jauni žmonės emigruoja. Užsienio šalis emigrantams gali pasiūlyti geresnes socialines sąlygas nei savo šalyje [19].

Kiekvienai tautai svarbi problema yra nutautėjimo grėsmė. Lietuviai išvyksta, kitataučiai plūsta į Lietuvą, todėl Lietuva pamažu nutautinama. Tačiau, kaip rodo statistikos duomenys, nepaisant intensyvios migracijos, lietuvių lyginamasis svoris tarp visų šalies gyventojų netgi auga – 2001 metų gyventojų ir būsto surašymo duomenimis, lietuviai sudarė 83,5 proc. Lietuvos gyventojų. Antra vertus, tradicinių etninių mažumų – rusų, baltarusių, ukrainiečių, lenkų, žydų – atstovų lyginamasis svoris tarp visų šalies gyventojų kinta, ir tai daugiausia sietina su emigracijos/repatriacijos procesais (negrįžtami pokyčiai). Antra vertus, dėl imigracijos atsiranda naujos netradicinės Lietuvai tautinės mažumos su skirtinga pasaulėžiūra, religija, elgesio normomis. Nesant specialių integracijos programų, etninių konfliktų tikimybė didėja [7]. Pagrindinis teigiamas ekonominis emigracijos poveikis yra tas, kad sumažėjus gyventojų skaičiui atsilaisvina darbo vietos, ko pasekoje didėja šalies darbo rinkos užimtumas ir atitinkamai mažėja nedarbo lygis bei socialinės paramos poreikis. Atsiradus darbo jėgos trūkumui yra gerinamos darbuotojo darbo sąlygos [14].

Tarptautinės emigracijos poveikį šalims galima vertinti labai įvairiai. Pasaulinio ūkio mastu emigracija laikoma teigiamu reiškiniu arba mechanizmu, kuris palaiko pusiausvyrą darbo rinkoje, t.y. išlygina trūkumus ir perteklius. Tokiu būdu sudaromos sąlygos kilti darbo užmokesčiui ir įvairių šalių gerovei, darbo jėgos judėjimas į Europos sąjungos bei kitas šalis [13].

6 pav. Migracijos pasekmės

Šaltinis: Ruževskis, 2006. Lietuvos darbo migracijos iššūkiai. Darbo ir socialinių tyrimų institutas, Vilnius

Migracijos pasekmės (žr. 6 pav.) patvirtina, kad migracija yra tiek teigiamas, tiek neigiamas reiškinys. Užsienyje įgyjamas išsilavinimas ir žinios, grįžtančios pajamos, investicijos, tarpkultūrinė gyvenimo ir darbo patirtis, užsienio kalbų žinios skatina šalies plėtrą, gerina ekonomikos ir

gyvenimo sąlygas. Antra vertus, Lietuva – nedidelė valstybė, jeigu joje ir toliau mažės gyventojų, ir didelė emigracija tai mažės Lietuvos intelektualinis potencialas, bus prarandamos investicijos į žmones, lėtės technologinė pažanga, mokslo raida ir ekonomikos plėtra, didelė darbo jėgos stygius. Be to, ims nykti Lietuvos kultūra ir lietuvių kalba, kils įvairių socialinių problemų, spartės socialinė poliarizacija.

Apibendrinant galima teigti, kad priežastys emigruoti gali būti socialinės, ekonominės, demografinės. Viena iš svarbiausių priežasčių emigruoti yra ekonominė, pvz.: žemas darbo užmokesčio lygis, ribotos galimybės rasti kvalifikaciją atitinkantį darbą ir t.t. Gyventojų migracijos pasekmės skirstomos į teigiamas ir neigiamas. Pagrindinės teigiamos migracijos ekonominės pasekmės yra tai, kad mažėja nedarbas, didėja darbo užmokestis.. Išskirtos pagrindinės neigiamos migracijos ekonominės pasekmės – gamybos apimčių mažėjimas, darbo jėgo mažėjimas, „protų nutekėjimas“, mažėja vidaus vartojimas.

1.5. Gyventojų migracijos politika ir teisinis migracijos reguliavimas

Išryškėjus intensyvesnei tarptautinei darbo jėgos migracijai, valstybėse pradėjo formuotis valstybiniai valdymo metodai migracijos srautams reguliuoti. Iškilusios problemos dėl darbo jėgos migracijos privertė jas sukurti plačią sistemą priemonių, kurių dėka būtų galima reguliuoti šį procesą. Kiekviena valstybė, besirūpinanti savo ekonomika ir stengdamasi reglamentuoti darbo jėgos migraciją, pasirenka tam tikrą migracijos politiką.

Normatyvinė ir teisinė bazė, garantuojanti darbo jėgos migracijos reguliavimą, susideda iš kiekvienos valstybės konstitucijos straipsnių, nacionalinių teisės aktų, dvišalių ir daugiašalių tarptautinių susitarimų. Kai kuriose šalyse ją papildo specialios migracijos programos. Migracijos politika susideda iš imigracinės ir emigracinės politikos. Dauguma migrantus priimančių šalių vadovaujasi principu, kad nesudaryti kliūčių įvažiavimui į šalį tokių kategorijų darbininkams, kurie jai yra reikalingi, ir riboti įvažiavimą tų, kurie šios šalies darbo rinkai yra nereikalingi. Pageidaujama imigrantų paklausa gerokai skiriasi tarp įvairių skirtingo ekonominio išsivystymo lygio šalių, esančių atskiruose kontinentuose bei jų regionuose.

Ekonominėje literatūroje yra išskiriamos trys imigracinės politikos kryptys:

- politika, paremta imigrantų buvimo šalyje laiko apribojimais, apie ką jie iš karto įspėjami;
- politika, neribojanti imigrantų buvimo šalyje laiko ir leidžianti į ją atvykti jo šeimos nariams;
- politika, leidžianti imigrantams įsikurti šalyje ir po tam tikro laiko jiems suteikti tos šalies pilietybę.

Vienos ar kitos krypties pasirinkimas priklauso nuo šalies ekonominės padėties, jos darbo rinkos tautinės sudėties, demografinės situacijos [7]. Būtina paminėti, kad imigracinės politikos įgyvendinimas turi tam tikrus specifinius savo svertus, kuriais yra: kokybiniai reikalavimai atvykstantiems, amžiaus cenzas atvykstantiems, sveikatos būklės patikrinimas, politinio pobūdžio apribojimai, tiesioginis importuojamos darbo jėgos kvotavimas, darbo laiko šalyje apibojimai, profesijų draudimai atvira ar paslėpta forma, nacionaliniai – geografiniai prioritetai, sankcijų sistema [17].

Reikia pabrėžti, jog bendra visose migrantus priimančiose šalyse yra tai, kad imigrantų padėtis priklauso nuo konjunktūros svyravimų darbo rinkoje, jų specialybių ir kvalifikacijos kilmės šalyje.

Kalbant apie emigraciją, reikia pasakyti, kad dvejopas jos poveikis ekonomikai ir demografijai daugiausiai yra jaučiamas tose šalyse, iš kurių išvyksta darbo jėga.

Yra išskiriamos tokios valstybių emigracinės politikos kryptys:

- darbo migracijos skatinimas;
- darbo migracijos ribojimas;
- sąlygų reemigracijai kūrimas;
- sąlygų grįžusiųjų adaptacijai sudarymas.

Kaip ir imigracijos, taip ir emigracijos politika turi atitinkamus savo svertus:

1. Griežti reikalavimai tarpininkų firmoms, verbuojančioms darbininkus darbui užsienyje, kad jos migrantams suteiktų juridines ir finansines įdarbinimo garantijas, pasirūpintų jų darbo ir buitines sąlygomis.

2. Užsienio pasų išdavimo limitai, tiesioginis arba netiesioginis draudimas išvykti tam tikrų kategorijų specialistams, emigracijos kvotų įvedimas, draudimas asmenims, įsigijusiems specialybes valstybinėse mokyklose, išvažiuoti iš šalies kol neišdirbs nustatyto laiko paskirties vietose.

3. Bankų ir valiutų politika, skatinanti valiutų pervedimus iš užsienio: lengvatos valiutiniams indėliams, mokant didesnes palūkanas ir atleidžiant nuo mokesčių; lengvatiniai pašto tarifai valiutos pervedimams; vertybinių popierių pardavimas darbininkams – migrantams, juos neapmokestinant ir t. t.

4. Muitų politika, numatanti lengvatas grįžtantiems darbininkams – emigrantams. Bangladeše, pavyzdžiui, jiems leista į šalį įvežti 40 pavadinimų dirbinių lengvatinais tarifais.

5. Darbo vietų programų reemigrantams paruošimas.

6. Paskolų savam verslui pradėti suteikimas [17].

Migracijos politiką Lietuvoje galima būtų apibūdinti kaip imigraciją ribojančią politiką. Ekonominio pakilimo metu parengta ekonominės migracijos strategija buvo apibūdinama kaip

„selektyviai atvira“ imigracijos politika ir taikomas trūkstamų darbuotojų atrankos modelis, kai nustatomos sritys arba profesijos ir darbdaviai gali rinktis tik trūkstamų sričių darbuotojus. Darbo birža taip pat gali išduoti leidimą dirbti Lietuvoje tik konkrečiam atitinkamos profesijos užsieniečiui, jeigu i šią darbo vietą nerandama Lietuvos arba ES piliečio. Taigi darbo jėgos importas turi kompensuoti darbo jėgos trūkumą, nesudarydamas perviršio. Prioritetinės šalys, iš kurių pirmiausia turėtų būti importuojama darbo jėga, – tai Baltarusija, Ukraina, Moldova ir Pietų Kaukazas. Yra akcentuojama cirkuliacinės migracijos svarba, kai darbo imigrantai, pasibaigus darbo sutarčiai, privalo grįžti į savo šalį [10]. Tad pastaraisiais metais vykdant migracijos politiką steigiamos tokios strategijos:

- 2007 m. balandį Lietuvos Respublikos vyriausybė patvirtino Ekonominės migracijos strategiją, kurios vienas pagrindinių tikslų – skatinti ekonominių migrantų grįžimą;
- 2008 m. parengtos Lietuvos imigracijos politikos gairės (jose nurodoma, kad „...*prioritetas turi būti teikiamas ekonominiam aktyvumui valstybė viduje didinti, paskatoms ekonominei emigracijai mažinti, emigravusi Lietuvos Respublikos piliečių grįžimui skatinti...*“);
- Įvairios kitos / šakinės programos ar specializuotos priemonės įvairiose srityse: mokslo / švietimo; darbo rinkos; psichologinės pagalbos; kitose [51].

2007 m balandžio 25 d. LR Vyriausybė patvirtino Ekonominės migracijos reguliavimo strategiją ir jos įgyvendinimo priemonių 2007 – 2008 metais planą. Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos pagrindinis tikslas – siekti, kad spartaus ekonominio augimo sąlygomis Lietuvoje nepritrūktų darbo jėgos ir išvengti neigiamų migracijos proceso pasekmių. Strategijoje pateikta SSGG analizė rodo, jog Lietuvai gyventojų skaičiaus mažėjimas reiškia intelektualinio potencialo mažėjimą, investicijų į žmogiškuosius išteklius praradimą, technologinės pažangos ir ekonominės plėtros lėtėjimą bei darbo jėgos trūkumą tam tikruose ūkio sektoriuose.

Atsižvelgiant į minėtus veiksmus, Ekonominės migracijos reguliavimo strategijoje numatyta, kad pusiauseris darbo rinkoje bus palaikoma, skatinant vidinį darbo jėgos mobilumą, palaikant ryšius ir susigrąžinant išvykusius dirbti į užsienio šalis Lietuvos gyventojus. Taip pat numatyta galimybė darbo jėgos poreikį patenkinti pasinaudojant darbo jėga iš trečiųjų (ne ES) šalių. Teigiamai vertintina nuostata, kad darbuotojai iš trečiųjų valstybių Lietuvos darbo rinkoje turi būti pasitelkiami tik tuose sektoriuose, kuriuose identifikuotas vietinės ir kitų ES šalių – narių darbo jėgos trūkumas, ribojantis įmonių veiklos galimybes, ir ribotam darbo sutarčių laikotarpiui, atsižvelgiant į grįžtančios emigravusios vietinės darbo jėgos srautus. Dėl panašios gyventojų socialinės sanklodos, neesminių kultūrinių skirtumų, kalbų mokėjimo, strateginio Lietuvos intereso, susijusio su atitinkamų valstybių europine perspektyva, prioritetinės Lietuvai (po ES valstybių) galėtų būti rytinių ES kaimynių (Baltarusijos, Ukrainos, Moldovos), taip pat Pietų Kaukazo valstybių darbo jėgos rinkos.

Siekiant palaikyti ryšius su užsienyje gyvenančiais lietuviais ir paskatinti jų bendradarbiavimą su Lietuva, šiuo metu Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas prie LR Vyriausybės yra parengęs ilgalaikės valstybės santykių su užsienyje gyvenančiais lietuviais 2008–2020 m. strategijos projektą. Šiame strategijos projekte numatyta, jog pagrindinis strateginis tikslas – padėti užsienyje gyvenantiems lietuviams išsaugoti tautinį tapatumą, ryšius su Lietuva, kultūrą, kalbą bei parengti šiuo metu užsienyje gyvenančius lietuvių kilmės vaikus ateityje grįžti į Lietuvą, tokiu būdu didinant pasirengimą reemigruoti ir reintegruoti į Lietuvos gyvenimą. Projektas šiuo metu yra svarstomas įvairiose institucijose ir nevyriausybiniuose organizacijose. Aktyviai šios strategijos projekto svarstyme dalyvauja Pasaulio lietuvių bendruomenė, kurios netenkina dabartinis strategijos projektas. Bendruomenė teigia, jog projekte nėra atkreipiamas dėmesys į visas pasaulyje esančias lietuvių bendruomenes, neatsižvelgta į daugumą emigravusių lietuvių poreikių bei neužtikrintos tinkamos strategijos įgyvendinimo priemonės.

Emigraciją reglamentuojantys teisės aktai yra LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ (nuo 2004 m. balandžio 30 d.), LR pilietybės įstatymas (nuo 2003 m. sausio 1 d.), LR asmens tapatybės kortelės įstatymas (nuo 2003 m. sausio 1 d.), LR paso įstatymas (nuo 2003 m. sausio 1 d.), LR gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymas (nuo 2003 m. sausio 1 d.).

Pagrindinis teisės aktas, reguliuojantis atvykusiųjų teisinę padėtį, – LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“. Šiame įstatyme inkorporuotos beveik visos šiuo metu priimtos svarbiausios Europos Sąjungos direktyvos, susijusios su bendros imigracijos politikos įgyvendinimu, išskyrus direktyvą 2005/71 dėl konkrečios leidimo trečiųjų šalių piliečiams atvykti mokslinių tyrimų tikslais tvarkos, tačiau jau parengtas įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ pakeitimo projektas. Šiame įstatyme reglamentuojami asmenų, atvykstančių iš ne ES šalių priėmimo, apsigyvenimo ir įdarbinimo klausimai. Remiantis šiuo įstatymu, galima dvejopa asmenų iš trečiųjų šalių įdarbinimo tvarka:

- pagal darbo sutartį, gavus leidimą dirbti Lietuvoje (leidimas dirbti išduodamas iki dvejų metų, jam pasibaigus užsienietis privalo išvykti iš Lietuvos; toks užsienietis Lietuvoje gali įsidarbinti praėjus 1 mėn. nuo pirmojo leidimo galiojimo pabaigos; leidimą dirbti užsienietis privalo gauti iki atvykdamas į Lietuvą);
- asmuo gali būti atsiųstas į Lietuvą laikinai dirbti, kai jo nuolatinė darbo vieta yra užsienyje (leidimas dirbti išduodamas vieneriems metams ir gali būti pratęstas dar vieneriems metams; pasibaigus leidimui, šia tvarka asmuo Lietuvoje vėl gali įsidarbinti po 3 mėn.; leidimą dirbti užsienietis privalo gauti iki atvykdamas į Lietuvą) [52].

Detalesnė asmenų iš trečiųjų (ne ES) šalių įdarbinimo tvarka reglamentuojama LR Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu „Dėl leidimo dirbti užsieniečiams išdavimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“. Šiuo įsakymu taip pat patvirtinta aukštos kvalifikacijos asmenų

įdarbinimo tvarka, kurioje numatyta, kad įdarbinant aukštos kvalifikacijos darbuotojus iš trečiųjų šalių, leidimas dirbti šiems asmenims išduodamas per trumpesnę laiką negu kitiems asmenims. 2007 m. liepos 4 d. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu buvo patvirtintas profesijų, kurių darbuotojų trūksta Lietuvos Respublikoje, sąrašas pagal ekonominės veiklos rūšis 2007 m. II-ajam pusmečiui. Šiame įsakyme nustatoma, kokių profesijų asmenims gali būti išduodami leidimai darbui Lietuvoje, t. y. nustatoma, kokių profesijų darbuotoju trūksta ir šis trūkumas riboja įmonės veiklos galimybes [53].

Kiekviena valstybė, besirūpinanti savo ekonomika ir stengdamasi reglamentuoti darbo jėgos migraciją, pasirenka tam tikrą migracijos politiką. Migracijos politika susideda iš imigracinės ir emigracinės politikos. Migracijos politiką Lietuvoje galima būtų apibūdinti kaip imigraciją ribojančią politiką. Emigraciją reglamentuoja LR pilietybės įstatymas, LR gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymas, LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ ir kt.

1.6. Gyventojų migracijos įtaka šalies ekonomikai

Dėl migracijos keičiasi ne tik gyventojų skaičius pasaulyje, bet ir naujų miestų, valstybių ir net žemynų populiacija. Migracija koreguoja valstybės ekonomiką, vyrų ir moterų skaičių, gyventojų amžių. Daugiausiai migrantų yra vyrų, nors šiuo metu matoma tendencija ir moterų migracijai. Migracijos pasekmė: į teritorijas, į kurias atvykstama didėja ne tik galinčių dirbti žmonių, bet padidėja vyrų santykis su moterimis. Tačiau teritorijose, iš kurių išvykstama vyksta atvirkštinis procesas – moterų yra daugiau negu vyrų, darbingų gyventojų sumažėja. Atvykstančiose teritorijose didėja ne tik gyventojų skaičius, bet ir gimstamumas. Priešingai nei išvykstančiose – gimstamumas sumažėja kaip ir gyventojų skaičius. Pvz., Europoje gyventojų senėjimą lemia emigracija, gimstamumo mažėjimas [53].

Gyventojų skaičiaus mažėjimas lemia ne tik demografiją, bet ir ekonomiką bei socialinius rodiklius. Emigrantai vykdami į užsienio šalis turi lūkesčių, kurie galutinai apsprendžia jų norą palikti gimtąją šalį ne tik trumpam laikui, bet ir ilgam. Prieš kurį laiką gyventojai emigruodavo su tikslu dirbti tokius darbus, kurių užsienio šalyse vietiniai gyventojai nenorėdavo dirbti. Pastaruoju laikotarpiu užsienio šalys nenoriai priima nekvalifikuotus darbininkus dėl to, kad ekonominė krizė iššaukė didelį nedarbo lygį. Pvz., Slovakijos valdžia netgi nuperka 649 dolerių vertės bilietą vien tam, kad darbo netekęs darbininkas galėtų grįžti namo ir paliktą šalį, kurioje šiuo metu dirbo. Ispanija išduoda 14000 dolerių 100 tūkst. užsieniečių tiems darbininkams, kurie nori palikti šią šalį bent jau trejiems metams. Tačiau skurdžios valstybės dėl didelės emigracijos susiduria su neigiamomis ekonominėmis pasekmėmis, pvz., mažėjantis gyventojų skaičius, pareikštas noras dėl

didesnio atlyginimo. Visa tai paveikia ekonomiką – emigruoja kvalifikuoti darbininkai, blogėja pagaminamos produkcijos kokybė ir mažiau prekių yra eksportuojama [54].

Dėl išvykstančių aukštos kvalifikacijos darbuotojų ir juos pakeičiančius žemos kvalifikacijos darbuotojus kenčia ne tik gamyba, bet ir kiti ekonominiai rodikliai [21]. Blogiausia šaliai yra tai, kad išvyksta jauni, ką tik baigę ar jau įgyję aukštąjį ar aukštesnįjį išsilavinimą žmonės. Dėl šios priežasties valstybė netenka pajamų, kuriomis buvo apmokamas šių žmonių mokslas. Pažymėtina yra ir tai, kad mažėja gyventojų skaičius, be tėvų augti lieka vaikai, kurių ir taip skaičius didėja vaikų globos namuose. Taigi didžiausius nuostolius šalis patirianti, kai emigrantai yra jauni išsilavinę žmonės. Valstybėje ne tik mažėja gyventojų skaičius, bet ir mažėja darbo jėga bei ateityje gimstančių vaikų skaičius. Šalis taip netenka valstybės investicijas į švietimą. Pvz., Čekijoje pagal atliktą tyrimą jauni gyventojai išvyksta ne tik dėl noro ten užsidirbti, bet ir įgyti patirties naujoje kultūroje, praplėsti akiratį bei įgauti naujų įspūdžių. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad išsilavinusį jauną žmogų šalis turėtų stengtis jį susigražinti, nes taip jis galėtų prisidėti prie ekonomikos vystymosi [2].

Darbo jėgos emigracija sukelia tokias neigiamas ekonomines pasekmes:

- 1) mažėja gamybos apimtis;
- 2) mažėja namų ūkio išlaidos dėl mažėjančių pajamų;
- 3) mažėja gamybos veiksnių panaudojimas [46].

Taigi mažėjant gyventojų skaičiui šalyje dėl emigracijos, mažėja ne tik namų ūkių išlaidos, bet ir jų sukauptos santaupos. Pajamos, kurios gaunamos ir už nuomojamą turtą, ir santaupos, kurios reikalingos dėl to, kad būtų galima įsikurti šalyje, į kurią emigruojama ne tik gali, bet ir sumažina Lietuvoje esančių namų ūkių santaupas bei išlaidas [10].

Labai svarbi emigracijos teigiama pasekmė yra piniginių perlaidos, kurias siunčia užsienyje gyvenantys tautiečiai. Jos ne tik didina vartojimą, bet ir gerina vidaus paklausą.

Užsienyje įgyjamas išsilavinimas ir žinios, grįžtančios pajamos, investicijos, tarpkultūrinė gyvenimo ir darbo patirtis, užsienio kalbų žinios skatina šalies plėtrą, gerina ekonomikos ir gyvenimo sąlygas. Antra vertus, Lietuva – nedidelė valstybė, jeigu joje ir toliau mažės gyventojų ir didės emigracija, tai mažės Lietuvos intelektinis potencialas, bus prarandamos investicijos į žmones, lėtės technologinė pažanga, mokslo raida ir ekonomikos plėtra, didės darbo jėgos stygius. Be to, ims nykti Lietuvos kultūra ir lietuvių kalba, kils įvairių socialinių problemų, spartės socialinė poliarizacija [17].

Prie neigiamų emigracijos pasekmių galima priskirti tai, jog prarandamos lėšos investuotos į žmonių išsilavinimą, prarandami specialistai, vis didėja kvalifikuotos darbo jėgos poreikis. Darbuotojų praradimą įmonės siekia užpildyti naujais darbuotojais, tačiau bet kokia personalo kaita reikalauja papildomų sąnaudų ir pereinamuoju laikotarpiu rasti tinkamos kvalifikacijos darbuotojus arba tą kvalifikaciją suteikti [17].

Vienas iš didžiausių teigiamą poveikį turinčių migracijos pasekmių yra žymus nedarbo šalyje sumažėjimas. Mažėjant bedarbių skaičiui, mažėja ir socialinės paramos poreikis. Eant mažam nedarbo lygiui, tame pačiame regione paprastai sumažėja ir nusikalstamumo dydis. Todėl emigracija, nors ir netiesiogiai, stabdo nusikalstamumą [25]. Darbuotojų emigracija ir darbo jėgos pasiūlos mažėjimas sudaro sąlygas žymiai kilti atskirų sektorių darbuotojų atlyginimams, tai kartu paspartina ir vidutinio darbo užmokesčio kilimą. Atlyginimų kilimas sietinas ir su darbo jėgos trūkumu, ir su emigracijos prevencija – darbdaviai aktyviai siekia užkirsti kelią emigracijai ir yra skatinami darbuotojams pasiūlyti konkurencingus atlyginimus [28].

Didžioji dalis reemigravusių gyventojų užsienyje uždirbtus pinigus investuoja į vartojimo išlaidas ir nekilnojamąjį turtą toje šalyje, į kurią grįžta. Taip didėja žemės ir nekilnojamo turto paklausa. Padidėjus reemigrantų vartojimo išlaidoms, didėja valstybės mokestinės įplaukos, surenkamos iš netiesioginių mokesčių. Kita reemigravusių gyventojų dalis savo pajamas investuoja į naujo verslo kūrimą, kurio procese pasinaudojama įgytomis žiniomis ir patirtimi. To pasekoje, atsiranda naujos konkurencingos verslo šakos, kuriose diegiamos modernios naujovės, kuriamos naujos darbo vietos. Taip prisidedama prie šalies užimtumo didinimo [21].

Apibendrinant galima teigti, kad migracija yra tiek teigiamas, pvz.: reemigravusių gyventojų užsienyje uždirbtus pinigus investuoja į vartojimo išlaidas ir nekilnojamąjį turtą toje šalyje, į kurią grįžta. Taip didėja žemės ir nekilnojamo turto paklausa, tiek neigiamas procesas, pvz.: prarandamos lėšos investuotos į žmonių išsilavinimą šalis patiria nuostolių dėl mažėjančio BVP.

1.7. Gyventojų migracijos ir ekonominių rodiklių tyrimo metodologija

Magistrinio darbo tiriamojoje dalyje yra grupuojami statistiniai duomenys pagal įvairius požymius. Juos sugrupavus nustatomas egzistuojantis ryšys tarp gyventojų migracijos ir ekonominių rodiklių. Šis ryšys nustatomas naudojant koreliacinę – regresinę analizę. Pagal gautus rezultatus atliekamas statistinis prognozavimas, naudojantis trendo funkcija. Taigi ekonominė analizė buvo atliekama dviem etapais.

Pirmajame etape tam, kad įvertinti gyventojų migracijos poveikį šalies ekonominiams rodikliams (gyventojų skaičiui, nedarbo lygiui, darbo jėgai, BVP, tenkančiam vienam gyventojui, vidutiniam darbo užmokesčiui Lietuvoje) buvo pasirinkta atlikti gyventojų migracijos ir

ekonominių rodiklių ryšio tyrimą. Visų pirma, buvo nusistatyta, kad priklausomasis kintamasis, Y, yra gyventojų migracija, o nepriklausomi kintamieji, $X_1, X_2, \dots, X_m$, yra ekonominiai rodikliai. Tai buvo atliekama tam, kad išsiaiškinti, ar egzistuoja stochastinis ryšys tarp priklausomojo kintamojo ir nepriklausomų kintamųjų. Atlikus skaičiavimus buvo nustatytas ryšių stiprumas tarp priklausomo kintamojo ir labiausiai reikšmingų veiksnių.

Koreliacinė analizė atliekama su kiekvienu veiksmu, Y ir $X_1, X_2, \dots, X_m$. Norint nustatyti stochastinį ryšį tarp elementų, skaičiuojamas koreliacijos koeficientas – r, ir vertinamas jo reikšmingumas pagal statistiką – t. Koreliacijos koeficiento reikšmė parodo ryšio stiprumą. Tokia reikšmė, kuri artima vienetui parodo stiprą ryšį, artima nuliui – silpną. Teigiamos koreliacijos koeficiento reikšmės parodo tiesioginę priklausomybę, neigiamos – atvirkštinę. Koreliacijos koeficientai reikšmingi, kai statistika yra didesnė už jos lentelinę reikšmę, t.y., kai $t > t^{lent}$:

$$t = |r| \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}} \quad (1)$$

čia t – statistika;

r – koreliacijos koeficientas;

n – narių skaičius.

Apskaičiuota t reikšmė lyginama su teorine reikšme prie $\alpha = 0,05$ ir $\alpha = 0,01$ reikšmingumo lygių. Esant n-2 laisvės laipsniui prie šių dviejų reikšmingumo lygių apskaičiuotoji t reikšmė viršija teorinę reikšmę, vadinasi, ryšys tarp dviejų pasirinktų rodiklių (t.y. gyventojų migracijos ir vieno iš ekonominio rodiklio) egzistuoja.

Koreliacijos koeficientas apskaičiuojamas pagal formulę:

$$r = \frac{n \sum xy - \sum x \sum y}{\sqrt{n \sum x^2 - (\sum x)^2} \sqrt{n \sum y^2 - (\sum y)^2}} \quad (2)$$

Koreliacijos koeficiento ryšio stiprumas nustatomas pagal 3 lentelėje pateikiamus rodiklius:

3 lentelė

Koreliacijos koeficiento ryšio stiprumo nustatymas

Ryšio glaudumo rodikliai	0,1 – 0,3	0,31 – 0,5	0,51 – 0,7	0,71 – 0,9	0,91 – 0,99
Ryšio stiprumo charakteristika	silpnas	vidutinis	Pastebimas	stiprus	labai stiprus

Šaltinis: Pabedinskaitė, A., 2005

Determinacijos koeficientas parodo, kiek procentų nagrinėjamo veiksnio išsibarstymo paaiškina regresijos lygtis. Jis randamas pagal formulę:

$$R^2 = \frac{\sum(\hat{y}_i - \bar{y})^2}{\sum(y_i - \bar{y})^2} \quad (3)$$

$$R = \sqrt{\frac{S_y^2 - S_{likyt}^2}{S_y^2}}, \quad (4)$$

Likutinė dispersija apskaičiuojama pagal formulę:

$$S_{likut}^2 = \frac{\sum (y_i - \hat{y}_i)^2}{n - k - 1}, \quad (5)$$

Dispersija apskaičiuojama pagal formulę:

$$S_{\hat{y}}^2 = \frac{\sum (\hat{y}_i - \bar{y})^2}{k}, \quad (6)$$

čia k – veiksmų skaičius.

Apie determinacijos koeficiento R^2 reikšmingumą galima spręsti palyginus statistiką t su jos lenteliniu reikšme t^{lent} . Apie daugianarės regresijos reikšmingumą liudija faktas, kai statistika t yra didesnė už jos lentelinę reikšmę ($t > t^{lent}$). Statistika randama pagal formulę:

$$t = R \sqrt{\frac{n - k - 1}{1 - R^2}}, \quad (7)$$

čia t – statistika;

R^2 - determinacijos koeficientas;

n – narių skaičius;

k – veiksmų skaičius.

t^{lent} apskaičiuojamas pagal formulę:

$$t^{lent} = TINV(0,05; n - k - 1). \quad (8)$$

Antrajame etape apskaičiuojamus koreliacijos ir determinacijos koeficientus yra atliekamas pasirinktų rodiklių prognozavimas. Tam, kad atlikti prognozę buvo pasirinktas trendo funkcijos skaičiavimo metodas ir taikant duomenų eilutės išlyginimą pagal vidutinį kitimo tempą ir vidutinį absoliutinį pokytį. Remiantis A. Pabedinskaite, trendą geriausiai aprašo tiesinės funkcijos radimas. Laiko funkcija užrašoma pagal formulę:

$$T_t = a_0 + a_1 t, \quad (9)$$

čia t – metai,

T_t - trendo reikšmė laikotarpiu t ,

a_0, a_1 - koeficientai.

Koeficientus a_0, a_1 galima rasti pagal formules:

$$a_1 = \frac{n \sum ty + \sum t \sum y}{n \sum t^2 - (\sum t)^2}, \quad (10)$$

$$a_0 = \frac{\sum y}{n} - a_1 \frac{\sum t}{n}. \quad (11)$$

Apie pasirinktos funkcijos tinkamumą prognozei buvo apskaičiuota aproksimacijos paklaida pagal formulę:

$$\mu = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \left| \frac{y_i - y_t}{y_i} \right| \cdot 100; \quad (12)$$

Jei aproksimacijos paklaidos reikšmė neviršijo 10 proc., tai buvo daroma išvada, kad prognozės rezultatai patikimi.

Visos darbe naudojamos formulės apskaičiuojamos naudojantis „Microsoft Office“ Excel programa.

2. GYVENTOJŲ MIGRACIJOS ĮTAKOS LIETUVOS EKONOMIKAI ANALIZĖ

Duomenų apie migracijos srautus Lietuvoje galima aptikti nuo XIX a. vidurio, tiksliau, po sukilimų prieš carinę Rusiją (1831 m. ir 1863 m.). Lietuvos migracijos istorijoje išskirtini keli etapai:

1. Nuo XIX a. pabaigos iki Pirmojo pasaulinio karo. Masinių emigracijos srautų laikotarpis. Daugiausia dėl nepalankios ekonominės situacijos Lietuvoje, ieškodami geresnio uždarbio, išvyko apie 250 tūkst. Lietuvos gyventojų. Pagrindinė tikslo šalis buvo JAV.

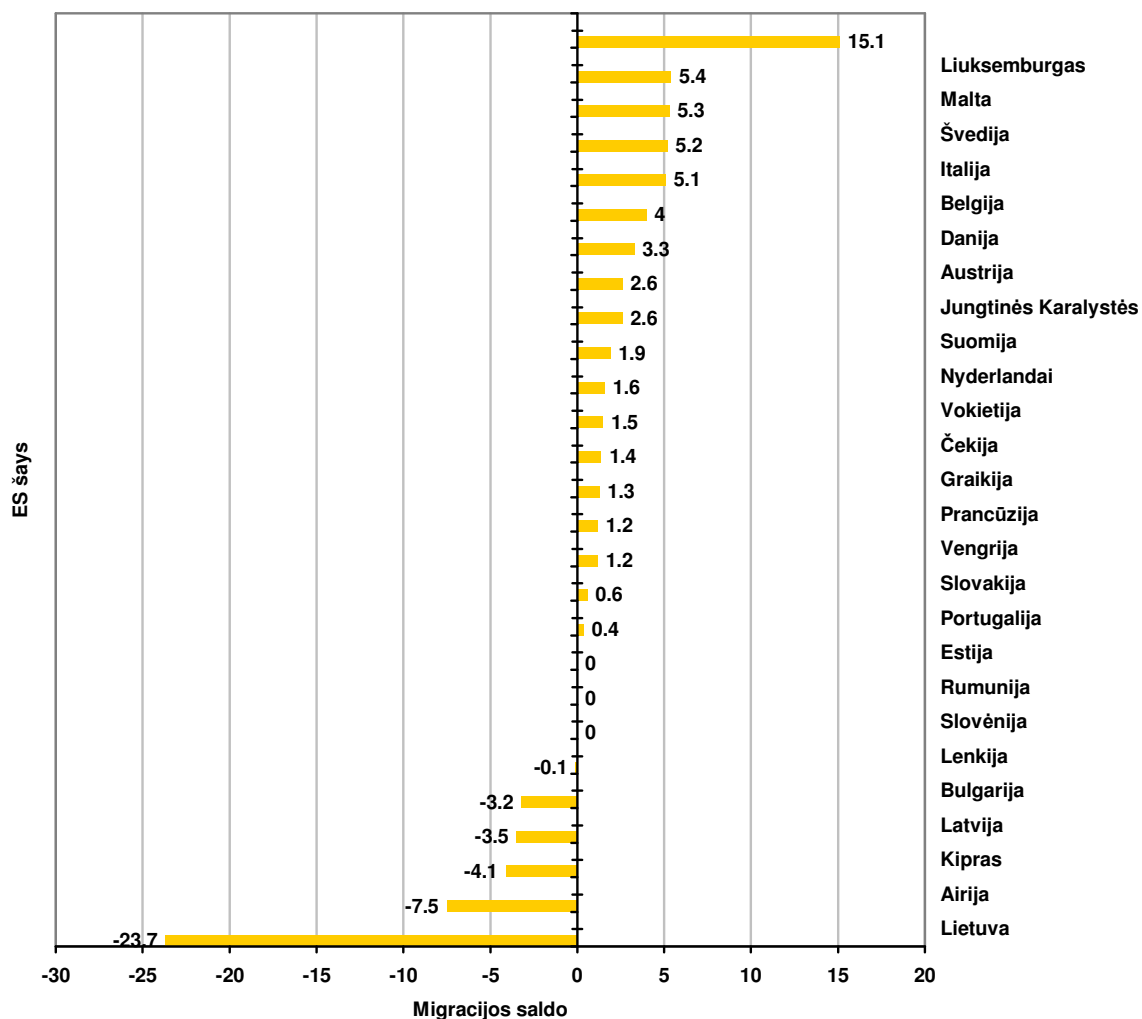
2. Po Pirmojo pasaulinio karo dėl JAV nustatytos Lietuvos imigrantų kvotos, emigracijos srautai pakrypo į Pietų Amerikos šalis: Argentiją, Braziliją, Urugvajų, taip pat Kanadą. Išvyko apie 71 tūkst. gyventojų. Didžiąją dalį emigrantų sudarė neturtingi darbininkai, valstiečiai.

3. 1940 – 1953 m. – prievartinės migracijos laikotarpis. Dėl deportacijų, trėmimų į Sibirą, lenkų ir vokiečių repatriacijos į savo tėvynę, kitų gyventojų pasitraukimo į Vakarų Lietuvą paliko 775 tūkst. gyventojų.

4. Sovietų Sąjungos laikotarpis po 1953-ųjų (Stalino mirties). Įstatymais buvo varžoma migracija ne tik į Vakarų, bet ir šalies viduje. Norintieji pakeisti gyvenamąją vietą turėdavo gauti vietos valdžios leidimą. Tik vėliau ši vidinės migracijos reguliacija buvo susilpninta, tačiau migruoti į Vakarų buvo draudžiama praktiškai iki Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo. Išimtis buvo žydai, kurie turėjo leidimą emigruoti į Izraelį. Šis laikotarpis pasižymėjo didesne imigracija nei emigracija. Iš Sovietų Sąjungos respublikų į Lietuvos miestus važiavo dirbti žmonės naujai statomose gamyklose. Taip pat Lietuvoje buvo apgyvendinta labai daug karininkų. Tikslų jų skaičių sunku nurodyti, nes karininkų migracijos duomenys buvo įslaptinti. Lietuvos gyventojai taip pat galėjo vykti į Sovietų Sąjungos respublikas. Kiek jų išvyko, patikimų šaltinių taip pat nėra.

5. Po nepriklausomybės atkūrimo 1990 m. imigraciją pakeitė emigracija. Reikia paminėti, kad šio laikotarpio pradžioje buvo priimtas svarbus sprendimas dėl Lietuvos pilietybės. Atkūrus nepriklausomybę, Lietuvos pilietybė buvo suteikiama nuolatiniams Lietuvos teritorijos gyventojams, neatsižvelgiant į jų etninę kilmę. Taip beveik visi atvykę darbo migrantai ir karininkai iš buvusių Sovietų Sąjungos respublikų, kurie nerepatrijavo ir pareiškė norą, tapo Lietuvos piliečiais [19].

Prieš pradėdant analizuoti migracijos dinamiką Lietuvoje, labai svarbu apžvelgti migracijos saldo ES šalyse. Pagal pateiktus Eurostat duomenis apie ES migraciją matyti, kad migracijos situacija atskirose šalyse labai skirtinga. Tarptautinė neto migracija kinta nuo 15,1 tenkanti 1000 gyventojų iki -23,7 tenkanti 1000 gyventojų.

7 pav. Tarptautinis migracijos saldo, tenkantis 1000 gyventojų ES valstybėse narėse, 2010 m.
Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus remiantis Eurostat duomenimis

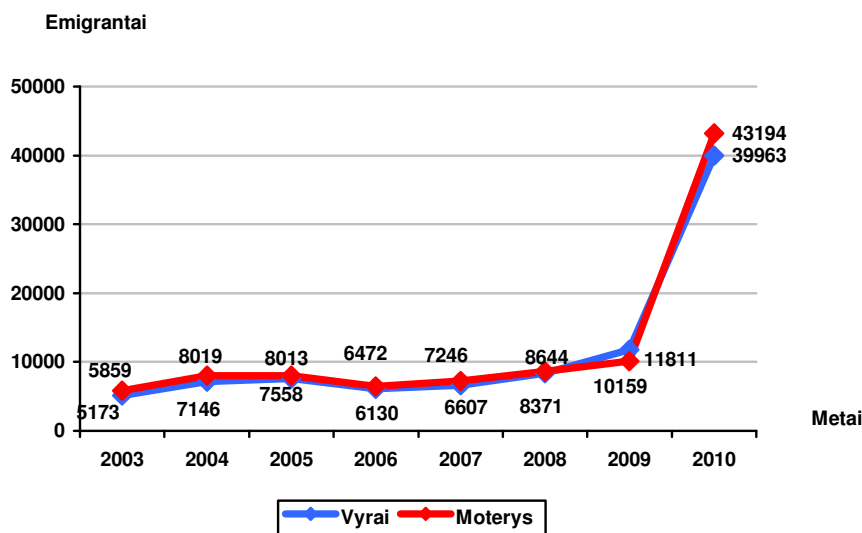
Pastebėta, kad didžiausia teigiama neto migracija buvo Liuksemburge (15,1 tenkanti 1000 gyventojų), Maltoje (5,4 tenkanti 1000 gyventojų) ir (Švedijoje 5,3 tenkanti 1000 gyventojų). Prie didžiausių neigiamų neto migracijų turinčių šalių priskiriamos Lietuva (–23,7 tenkanti 1000 gyventojų), Airija (–7,5 tenkanti 1000 gyventojų) ir Kipras (–4,1 tenkanti 1000 gyventojų). Pagal 7 pav. matyti, kad Lietuva yra šalis, kurioje emigrantų skaičius yra vienas iš didžiausių, o imigrantų – mažiausių. Taip yra todėl, kad Lietuvoje darbo užmokestis ir BVP tenkantis vienam gyventojui yra vieni iš žemiausių ES šalyse, o nedarbo lygis yra vienas iš aukščiausių ES šalyse.

2.1. Gyventojų migracijos dinamika 2003 – 2010 m.

Laisvas asmenų judėjimas ES – viena iš keturių laisvių, sudarančių bendrosios rinkos pagrindą. Remiantis Europos Bendrijos sutarties 39 straipsniu (buv. 49), darbuotojui suteikiama galimybė laisvai pasirinkti darbo vietą visoje ES teritorijoje. Panaikinus kliūtis darbo jėgos

judėjimui, darbininkai migruoja ten, kur yra darbo jėgos stygius, ir todėl siūlomas darbo jėgos užmokestis yra didesnis. Taigi bendrosios rinkos teritorijoje tai skatina našumą ir efektyvų išteklių paskirstymą.

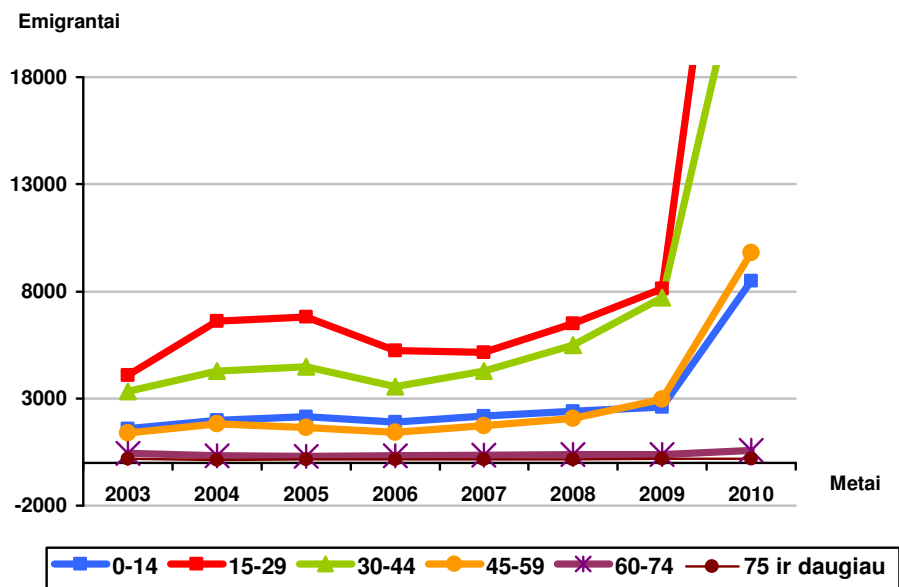
Tiriant emigravusių iš Lietuvos gyventojų sudėtį pagal **lytį** matyti, kad 2003 – 2010 m. daugiau emigruoja moterys negu vyrai (8 pav.). Daugiausiai vyrų iš Lietuvos emigravo 2010 m. (39963), o daugiausiai moterų emigravo taip pat 2010 m. (43194). Ir tai buvo didžiausias skirtumas tarp vyriškos ir moteriškos lyties, kai vyrų emigravo 3231 daugiau negu moterų. Per 2003 – 2010 m. laikotarpį emigravo 97606 moterų ir 92759 vyrų, t.y. moterys sudarė 50,75 proc. visų emigravusių, o vyrai sudarė 49,25 proc. visų emigravusiųjų.

8 pav. Emigrantai pagal lytį Lietuvoje 2003 – 2010 m.
Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Iš pateiktų duomenų matyti, kad vidutiniškai kasmet dėl emigracijos iš Lietuvos išvykdavo 8963,38 vyrų. Nuo 2003 iki 2010 m. vyrų emigrantų skaičius vis didėjo. 2006 m. vyrų emigrantų skaičius šiek tiek sumažėjo, t.y. 1541 vyrų. Pagal atliktus paskaičiavimus galima teigti, kad labiau linkusios emigruoti yra moterys negu vyrai.

Tiriant emigrantus, pasiskirsčiusius pagal **amžių**, Statistikos departamento duomenimis išvykti iš Lietuvos labiausiai linkę jaunesnio amžiaus žmonės - 15 – 29 m. (žr. 9 pav.), išsimokslinę, nesusisaistę santuokiniais ryšiais, turintys arba labai mažas, arba labai dideles pajamas. Šioje amžiaus grupėje esančių emigrantų daugiausiai emigravo 2010 m., net 34472 gyventojais daugiau negu 2003 m. Galima pastebėti, kad emigravusiųjų, kurie yra 30 – 44 metų daugiausiai emigravo taip pat 2010 m. – 25532, tačiau lyginant 2003 m. su 2010 m. išvyko 22214 gyventojais mažiau. Emigrantų, kurie yra 0 – 14 m. ir 45 -59 m. yra mažiau nei prieš tai tirtų amžiaus grupių.

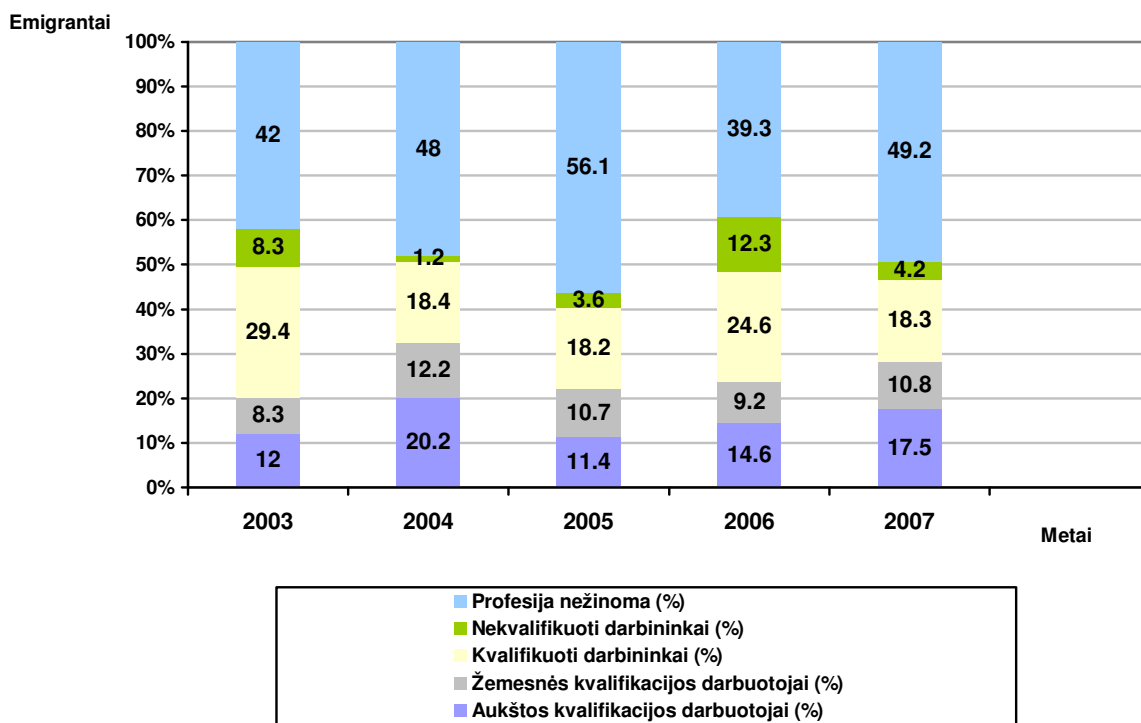
9 pav. Emigrantai, deklaruojantys išvykimą, pagal amžių Lietuvoje 2003 – 2010 m.
Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Gyventojų, kuriems yra 60 – 74 bei 75 ir daugiau, per tiriamą laikotarpį emigravo mažiausiai. Taip yra dėl to, kad jauno amžiaus grupės gyventojai yra mobiliau ir geriausiai adaptuojasi kitose šalyse, nes dar dauguma tokių gyventojų nėra sukūrę šeimų, yra labiau imlūs užsienio kalboms nei, pvz., senovo amžiaus žmonės ir t.t. Emigruoti mažiau linkę vyresnio, arti pensinio amžiaus, asmenys – kuo vyresnis žmogus, tuo jo apsisprendimo migruoti tikimybė mažesnė. Taip yra todėl, kad vyresnio amžiaus migrantams yra likę mažiau metų, per kuriuos atsipirktų jų migracijos kaštai. Grynoji migracijos nauda priklauso nuo žmogaus amžiaus, vadinasi, vyresnio amžiaus žmogui lieka trumpesnis laikotarpis, per kurį jis galės iš migracijos patirti naudą. Galima teigti, kad Lietuvos integracija į ES labiausiai paveikė jauno amžiaus gyventojų emigracijos padidėjimą, o Lietuvos ekonominis nuosmukis labiausiai paveikė vidutinio amžiaus gyventojų emigracijos padidėjimą.

Reikia atkreipti dėmesį, kad išvyksta daugiau turinčių darbą jaunų žmonių, o ne bedarbių, dėl to sumažėja gamybos apimtys, santaupos ir socialinio draudimo biudžetų einamasis finansavimas. Didžiulis gyventojų teritorinis mobilumas (dažnai susijęs su nelegaliu darbu užsienyje), situacija, kai didelė dalis jaunimo išvykusi, destabilizuoja šeimą, sulauko jaunimą nuo šeimos kūrimo, vaikų gimdymo, silpnina institucionalizuotą šeimą, lemia skrybių didėjimą. Be abejonės, tai daro neigiamą įtaką ir gyventojų sveikatai bei didina mirtingumą. O pastarųjų metų Lietuvos ekonominės situacijos gerėjimo trukmė dar yra per trumpa, kad galėtų pradėti daryti ženklesnę įtaką pozityviems demografinės situacijos pokyčiams.

Didesnio dėmesio „protų nutekėjimo“ problema susilaukė pastaruosius pora dešimtmečių, ir ypač dabartiniu metu, kai ir net tokios šalys, kaip Kanada, Italija, Prancūzija, Anglija, Vokietija ir

kitos, susidūrė su aukštos kvalifikacijos darbo jėgos emigracija. Nors detalių, tikrų duomenų apie šį procesą nėra, išsamesnių bei reprezentatyvesnių tyrimų pastaraisiais metais taip pat neatlikta, vis dėl to ekspertų vertinimai leidžia teigti, kad dėl migracijos Lietuva praranda nemažai aukščiausios kvalifikacijos darbo jėgos, taip pat ir mokslo atstovų (žr. 10 pav.). Taigi analizuojant emigrantų išvykimo situaciją pagal jų **kvalifikaciją** matyti, kad daugiausiai į kitas šalis emigruoja kvalifikuoti darbininkai. Jie sudaro 21,78 proc. visų emigrantų, pasiskirsčiusių pagal kvalifikaciją. Taip pat nemažai emigruoja aukštos kvalifikacijos darbuotojų. Tokių emigrantų sudaro 15,14 proc. visų emigrantų pagal kvalifikacijos lygį, nedeklaravusių savo išvykimo. Mažiausiai emigruoja nekvalifikuoti darbininkai. Per tiriamą laikotarpį tokių emigrantų buvo 5,92 proc.

10 pav. Emigrantai pagal kvalifikaciją, nedeklaravę išvykimo Lietuvoje 2003 – 2007 m.
Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Kaip matome iš 10 paveikslėlio, ypač aukštos kvalifikacijos emigrantų padaugėjo 2004 m., Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą. Taip pat pastebima nuosekli aukštos kvalifikacijos darbuotojų emigracija ir nuo 2005 m. iki 2007 m. Aukštos kvalifikacijos darbuotojų, išvykusių į užsienio šalis, padaugėjo 6,1 proc.

Aukštos kvalifikacijos darbo jėgos migraciją bene labiausiai paskatino mokslo ir technologinis procesas, dėl kurio darbo vietų skaičius sparčiai lenkia faktiškai paruošiamų specialistų šioms vietoms užimti skaičių daugelyje išsivysčiusių šalių. Pastarosios, siekdamos užpildyti šios paklausos trūkumus ir išlaikyti kuo aukštesnį šalies intelektualio kapitalo lygį, vilioja aukštos kvalifikacijos specialistus iš įvairių pasaulio šalių, įsijungdamos į vadinamas pasaulines varžybas

dėl talentų. Darbo jėgą apskritai traukia ir išsivysčiusių šalių demografiniai pokyčiai, pasižymintys spartėjančiais gyventojų senėjimo procesais, dėl kurių mažėja darbingo amžiaus žmonių dalis.

Aukštos ir aukščiausios kvalifikacijos specialistų trūkumas jau dabar jaučiamas daugelyje ūkio šakų, susijusių su mokslu, medicina, inžinerija, informatika, kt. Antra vertus, kai nėra aukštųjų mokyklų programų orientacijos į Lietuvos darbo rinkos poreikius, „*protų nutekėjimas*“, ypač jaunimo, yra užprogramuotas.

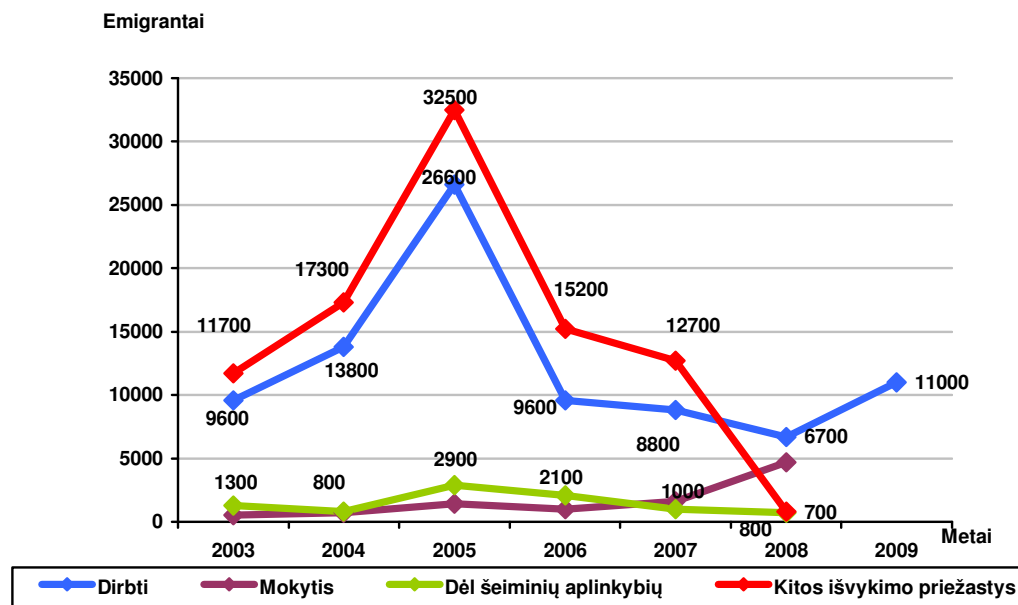
Atlikus emigrantų pagal kvalifikaciją analizę, galima teigti, kad daugiausiai linkę emigruoti aukštos kvalifikacijos darbuotojai ir kvalifikuoti darbininkai. Mažiausiai emigruoja nekvalifikuoti darbininkai ir žemesnės kvalifikacijos darbuotojai. Vadinasi, kuo aukštesnė gyventojų kvalifikacija, tuo labiau jie bus linkę palikti savo šalį. Taip yra todėl, kad aukštesnį išsilavinimą arba patirtį turintys darbuotojai daug efektyviau ieško darbo alternatyviose darbo rinkose. Aukštesnio išsilavinimo žmonėms gali būti ir mažesni kalbos barjerai, todėl galima tikėtis greitesnės adaptacijos naujoje darbo aplinkoje. Kuo aukštesnis žmogaus išsilavinimas, kitoms sąlygoms esant vienodoms, tuo didesnė tikimybė, kad jis migruos.

Emigracijos procesas vyksta dėl daugelio veiksnių. Todėl svarbu nustatyti, kokios **priežastys** lemia emigruojančiųjų apsisprendimą keisti gyvenamąją vietą ir išvykti iš tėvynės – dėl darbo, dėl studijų, dėl šeiminių aplinkybių ar dėl kitų priežasčių. Dirbti išvykusiųjų skaičius 2003 – 2010 m. buvo didžiausias 2005 m. – iš Lietuvos išvyko dėl darbo užsienio šalyje 26600 gyventojų. Tai nutiko todėl, kad Lietuva 2004 m. įstojo į Europos sąjungą. Iš viso per tiriamą laikotarpį iš mūsų šalies dirbti išvyko 75100 gyventojų.

Taip pat nemažas skaičius žmonių emigruoja mokytis (žr. 11 pav.). Daugiausiai dėl šios priežasties emigravo 2007 m. – emigrantų skaičius siekė 1600 Lietuvos gyventojų. Taip galėjo nutikti dėl pasikeitusios švietimo sistemos, t.y. dėl padidėjusių įmokų už studijas Lietuvos aukštosiose mokyklose, kai į kitas užsienio šalis (ypač Europos sąjungos) istoję mokytis nemoka už mokslą ir, jų manymu, įgyja aukštesnės kokybės mokslo diplomą. Per tiriamą laikotarpį iš viso mokytis išvyko 9900 Lietuvos gyventojų.

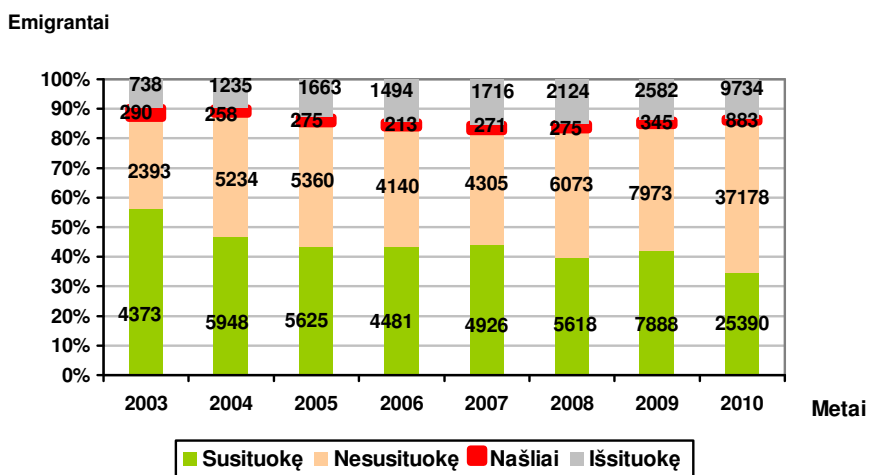
Per analizuojamą laikotarpį dėl šeiminių aplinkybių iš Lietuvos daugiausiai emigravo 2005 m. – 2900 gyventojų, o mažiausiai 2008 m. – 500 emigrantų. 2003 – 2008 m. iš viso dėl šios priežasties emigravo 8800 Lietuvos gyventojų.

Atlikus emigrantų skaičiaus analizę pagal jų apsisprendimo išvykti priežastis per 2003 – 2009 m. laikotarpį, galima daryti išvadą, kad daugiausiai lietuviai išvyksta į kitas šalis dirbti ir tai yra svarbiausias migraciją įtakojantis veiksnys. Mažiausiai gyventojai palieka gimtąją šalį dėl šeiminių aplinkybių. Taip pat dalis išvykusiųjų kaip išvykimo priežastis nurodo „kitas išvykimo priežastis“.

11 pav. Emigrantai pagal išvykimo priežastį Lietuvoje 2003 – 2009 m.
Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Tiriant emigrantus, kurie suskirstyti pagal savo šeimyninę padėtį (12 pav.), buvo nustatyta, kad per tiriamą laikotarpį (2003 – 2010 m.) daugiausiai emigravo susituokę gyventojai – 34486. Nesusituokusių emigrantų buvo 1401 mažiau negu susituokusių. Mažiausiai emigruoja našliai, per analizuojamą laikotarpį iš šalies išvyko 1637 našlių. Išsituokusių gyventojų emigravimas nebuvo labai reikšmingas – per visą laikotarpį tokių gyventojų emigravo 10814 ir jų skaičius per šį visą laiką kito tolygiai. Galima teigti, kad nesusituokusių gyventojų emigracija turi tendenciją didėti, ir tokių gyventojų 2009 m. buvo 85 gyventojais daugiau.

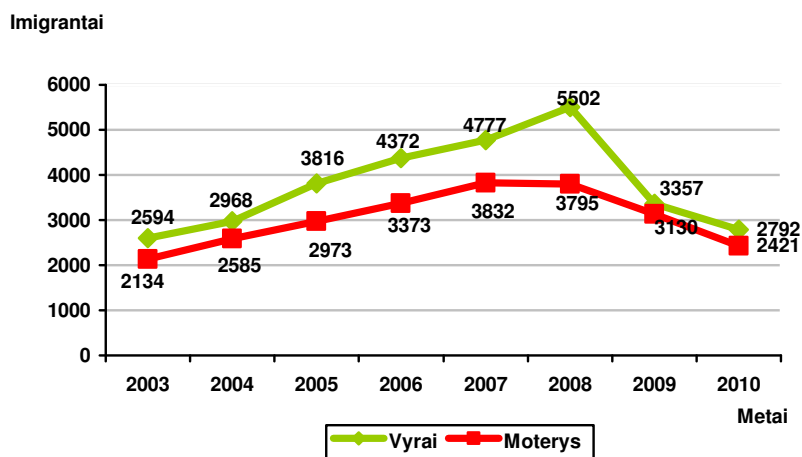

12 pav. Emigrantai pagal šeimyninę padėtį Lietuvoje 2003 – 2010 m.
Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Išanalizavus emigrantų dinamiką pagal šeimines padėtį galima daryti išvadą, kad susituokusių ir nesusituokusių gyventojų emigracija kito maždaug tolygiai ir labai neišsiskyrė. Mažiausiai emigravo našliai.

Nors **imigracija** į Lietuvą nėra tokia reikšminga problema kaip emigracija, tačiau taip pat svarbu yra ištirti imigrantų pasiskirstymą pagal lytį, amžių ir pagal valstybę, iš kurios jie yra atvykę. Iš viso imigrantų per paskutinius aštuonerius metus Lietuva sulaukė 54421. Analizuojant imigrantus pagal **lytį** per 2003 – 2010 m. laikotarpį (13 pav.) galima teigti, kad daugiausiai vyrų imigravo 2008 m. – 5502 imigrantų. Moterų imigrančių daugiausiai buvo 2007 m. – 3832. Mažiausiai vyrų imigravo 2003 m. - 2594. Imigravusių moterų mažiausiai buvo taip pat 2003 m. – 2134. Per analizuojamą laikotarpį iš viso imigravo 27386 vyrų, t.y. 55,65 proc. ir 21822 moterų, t.y. 44,35 proc. visų imigrantų. Per tiriamą laikotarpį nustatyta, kad vyrų imigrantų buvo 5564 daugiau negu imigravusių moterų.

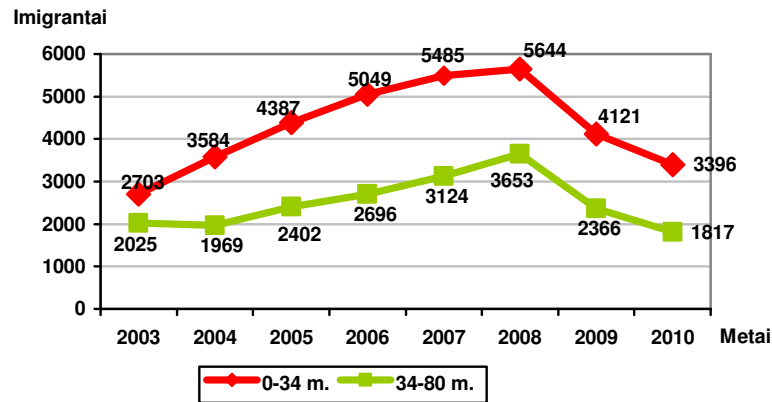

13 pav. Imigrantai pagal lytį Lietuvoje 2003 – 2010 m.
Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Ištyrus imigrantus Lietuvoje pagal lytį per 2003 – 2010 m. galima teigti, kad į Lietuvą imigruoti yra labiau linkę vyrai negu moterys. Taip yra todėl, kad vyrai yra mobilesni, o moterys dažniausiai turi atlikti funkciją šeimoje – prižiūrėti vaikus.

Tiriant imigrantų pasiskirstymą pagal **amžių** 2003 – 2010 m. laikotarpiu (14 pav.) nustatyta, kad daugiausiai imigravo į Lietuvą 0 – 35 m. amžiaus imigrantai. Vertinant 0 – 35 m. imigrantų grupę galima teigti, kad daugiausiai jų imigravo 2008 m. – 5644. Mažiausiai imigravo 2003 m. – 2703 svetimšalių. Pastebima, kad 34 – 80 m. imigrantų grupė nebuvo tokia aktyvi. Daugiausiai jų imigravo 2008 m. – 3653. Mažiausiai šios grupės imigrantų sulaukta 2004 m. – 1969. Ryški į mūsų šalį atvykimo didėjanti tendencija 0 – 35 m. amžiaus grupėje pastebima nuo 2004 m. Tai galima paaiškinti Lietuvos įstojimu į ES. Imigrantų skaičius tolygiai didėjo iki 2008 m. Lyginant 2008 m. su 2003 m. imigravusiųjų skaičių atvykusių į mūsų šalį skaičius padidėjo 2941. Tačiau nuo 2009 m.

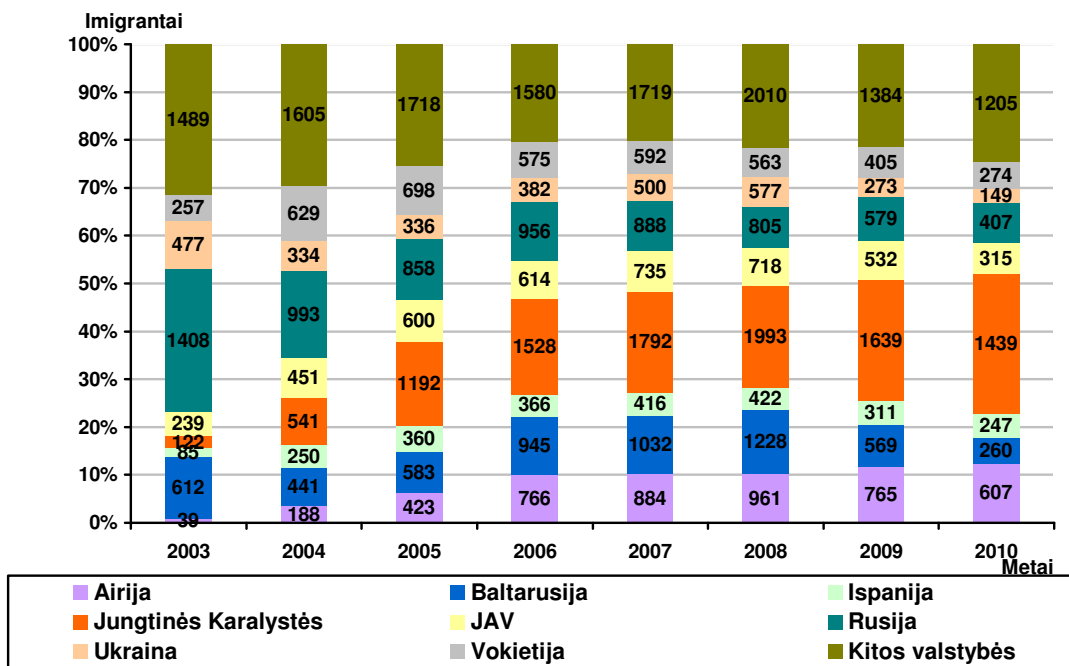
jaunų imigrantų skaičius turi tendenciją mažėti – lyginant 2008 m. su 2009 m. imigrantų skaičius sumažėjo 1523. Lyginant 34 – 80 m. amžiaus imigrantų srautų per 2008 – 2009 m. taip pat pastebimas šios grupės imigrantų sumažėjimas. 2009 m. imigravo 1287 svetimtaučiais mažiau negu 2009 m. Tai galima paaiškinti pasauline ekonomine krize, kuri pasireiškė 2009 m.

14 pav. Imigrantai pagal amžių Lietuvoje 2003 – 2010 m.
Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Atlikus tyrimą apie imigrantų pasiskirstymą Lietuvoje pagal amžių pastebėta, kad didžiausią ir kasmet augančią imigrantų dalį sudaro ekonomiškai aktyvaus amžiaus asmenys. Galima daryti prielaidą, kad Lietuva susigrąžino darbo jėgą, kai vyko ekonominis augimas. Svarbu pabrėžti, kad mažėjantis jaunų imigrantų skaičius tik padidina Lietuvos visuomenės senėjimo procesą.

Vertinant imigrantų Lietuvoje pasiskirstymą pagal **atvykimo šalį**, Lietuvos statistikos departamentas išskiria tokias šalis: Airiją, Jungtinę Karalystę, Ukrainą, Baltarusiją, JAV, Vokietiją, Ispaniją, Rusiją, kitos valstybės. Pagal pateiktą stulpelinę diagramą (15 pav.) matyti, kad daugiausiai į Lietuvą imigravo iš kitų valstybių. Iš konkrečių šalių daug imigravo iš Jungtinės Karalystės – per analizuojamą laikotarpį atvyko 8807 gyventojų. Taip pat daug imigravo iš Rusijos – 6487 ir iš Baltarusijos – 5410 imigrantų. Analizuojant imigrantų skaičių skirtingais metais, 2003 m. daugiausiai atvyko iš Rusijos – 1408, 2004 m. daugiausiai imigravo taip pat iš Rusijos – 993, 2005 m. – daugiausiai iš Jungtinės Karalystės – 1192, 2006 m. – 2009 m. – daugiausiai iš Jungtinės Karalystės. Šį reiškinį galima paaiškinti tuo, kad nuo 2004 m. Lietuva įstojo į ES ir tapo patraukli ES šalių gyventojams. Pastebima, kad mažiausiai per tiriamą laikotarpį imigravo iš Ispanijos – 2210. Taip pat mažai imigrantų buvo iš Ukrainos – 2879, iš Vokietijos – 3719. Taip galėjo nutikti todėl, kad Lietuvos ekonominė padėtis nėra patraukli užsienio gyventojams ir jos ekonominiai rodikliai nėra palankūs atvykėliams.

15 pav. Imigrantų skaičius Lietuvoje pagal atvykimo šalį 2003 – 2010 m.
Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Ištyrus imigrantus pagal atvykimo šalį pastebėta, kad daugiausiai jų atvyko iš Jungtinės Karalystės ir imigravimas žymiai didėjo nuo 2005 m. Mažiausiai imigravo iš Ispanijos, kurių per analizuojamą laikotarpį buvo keturis kartus mažiau negu iš Jungtinės Karalystės.

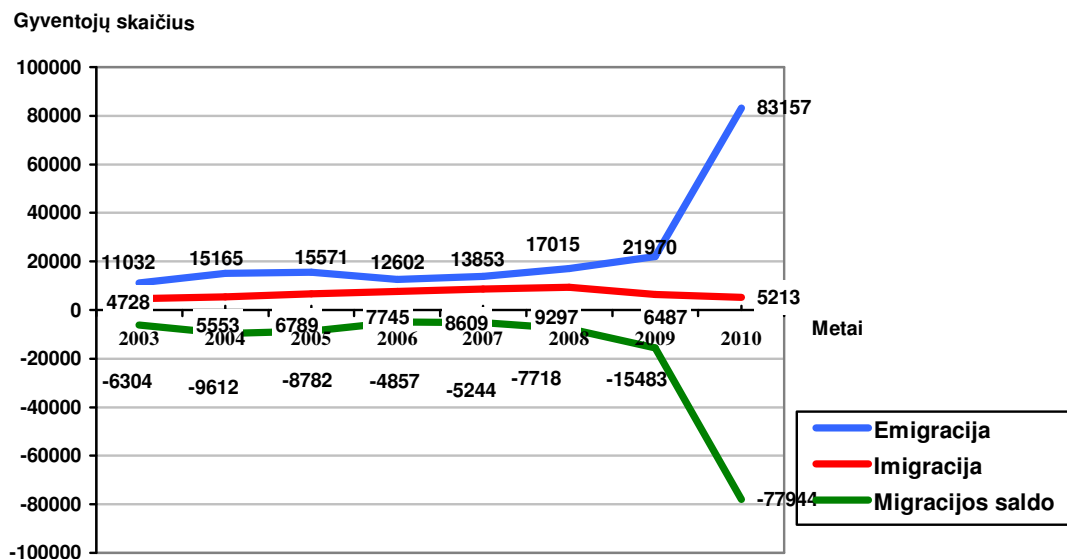
Lietuvoje migracijos saldo neigiamas ir yra didžiausias tarp ES šalių – 23,7 tenkanti 1000 gyventojų. Ištyrus gyventojų migracijos situaciją Lietuvoje 2003 – 2010 m. laikotarpiu galima daryti išvadą, kad labiau linkusios emigruoti yra moterys negu vyrai, o imigruoja daugiau vyrų negu moterų. Tai iš dalies patvirtina nuostatą, kad labiau linkę migruoti vyrai, nes moterys dažniau lieka prižiūrėti vaikus. Atlikus emigrantų pagal kvalifikaciją analizę, galima teigti, kad daugiausiai linkę emigruoti aukštos kvalifikacijos darbuotojai ir kvalifikuoti darbininkai. Mažiausiai emigruoja nekvalifikuoti darbininkai ir žemesnės kvalifikacijos darbuotojai. Vadinas, kuo aukštesnė gyventojų kvalifikacija, tuo labiau jie bus linkę palikti savo šalį. Aukštesnį išsilavinimą arba patirtį turintys darbuotojai daug efektyviau ieško darbo alternatyviose darbo rinkose. Aukštesnio išsilavinimo ir jaunesnio amžiaus žmonėms gali būti ir mažesni kalbos barjerai, todėl galima tikėtis greitesnės adaptacijos naujoje darbo aplinkoje. Per analizuojamą laikotarpį dėl šeiminių aplinkybių iš Lietuvos daugiausiai emigravo 2005 m. – 2900 gyventojų, o mažiausiai 2008 m. – 700 emigrantų. 2003 – 2010 m. iš viso dėl šios priežasties emigravo 8800 Lietuvos gyventojų. Daugiausiai lietuviai išvyksta į kitas šalis dirbti. Mažiausiai gyventojai palieka gimtąją šalį dėl šeiminių aplinkybių. Išanalizavus emigrantų dinamiką pagal šeimines padėtis galima daryti išvadą, kad susituokusių ir nesusituokusių gyventojų emigracija kito maždaug tolygiai ir labai neišsiskyrė. Imigrantų

padaugėjo Lietuvai įstojus į ES, tačiau prasidėjus pasaulinei ekonominei krizei imigrantų pradėjo mažėti. Ištyrus imigrantus pagal atvykimo šalį pastebėta, kad daugiausiai jų atvyko iš Jungtinės Karalystės.

2.2. Gyventojų migracijos mastai ir tikslo šalys

Tam, kad objektyviai būtų įvertintas migracijos procesas šalyje, labai svarbu aptarti šalies gyventojų emigracijos, svetimšalių imigracijos mastus ir paskaičiuoti migracijos saldo. Gyventojų emigracija rimta Lietuvos problema ar net grėsmė šalies saugumui laikoma pirmiausia dėl išskirtinai didelių jos mastų. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, per 8 metus (2003 – 2010 m.) iš Lietuvos emigravo 190365 gyventojų (žr. 16 pav.). Procesas ypač suintensyvėjo 2004 m. Lietuvai įstojus į ES. Kai įsigaliojo laisvas asmenų judėjimas bei trys ES valstybės narės – Didžioji Britanija, Airija ir Švedija – atvėrė savo darbo rinką. Emigravusių skaičius 2004 m. lyginant su 2003 m. akivaizdžiai padidėjo – iš mūsų šalies išvyko 4133 daugiau šalies gyventojų.

Emigravusiųjų mastai sumažėjo 2006 m. – iš Lietuvos į kitas šalis išvyko šiek tiek mažiau - 12602 gyventojų. Prie to prisidėjo ir tai, kad pagerėjo ekonominė situacija, mūsų šaliai įstojus į ES – Lietuvos ekonominiai augimo tempai tapo vieni didžiausių lyginant su kitomis Europos šalimis. 2007 m. emigrantų padaugėjo nežymiai – mūsų šalį paliko 1251 daugiau lietuvių nei 2006 m. Tačiau 2008 m. išvykusiųjų skaičius padidėjo – iš Lietuvos emigravo 3162 gyventojų daugiau negu 2007 m. Šį procesą lėmė pasaulinė ekonomikos krizė, dėl kurios Lietuvos ekonominė situacija tapo nestabili. Infliacija, nedarbas sąlygojo tai, kad lietuviai paliko šalį ir išvyko į užsienį. Visgi didžiausias emigravusiųjų mastas buvo 2010 m. – iš Lietuvos emigravo 83157 gyventojų.

16 pav. Gyventojų migracijos rodiklių dinamika Lietuvoje 2003 – 2010 m.

Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Migracijos saldo – tai imigracijos ir emigracijos skirtumas. Pagal 16 paveikslą, matyti, kad migracijos saldo Lietuvoje visą analizuojamą laikotarpį išlieka neigiamas. Mažiausias migracijos saldo paskaičiuotas 2006 m. – jis buvo – 4857. Didelis gyventojų migracijos saldo pastebimas, kai Lietuva įstojo į ES. Tuomet 9612 žmonėmis daugiau emigravo į Lietuvą nei imigravo. Nuo 2006 m. migracijos saldo turėjo tendenciją mažėti. 2010 m. migracijos saldo buvo pats didžiausias per šešerius metus – 77944 žmonėmis buvo daugiau išvykstančių negu atvykstančių į šalį. Lietuvos gyventojų emigracijos rodiklio augimo tendencija pastebėta 2004 m. ir 2009 m. 2004 m. Lietuvai įstojus į ES, atsivėrusios kitų šalių sienos smarkiai įtakojo emigracijos mastus iš Lietuvos. 2009 m. Lietuvos ekonominio nuosmukio laikotarpiu daugėjo bankrutuojančių įmonių, augo nedarbo lygis, mažėjo BVP, smuko importo augimo tempai, mažėjo tiesioginės užsienio investicijos, augo kainos. Emigrantų skaičiaus padidėjimui 2010 m. turėjo įtakos ir LR sveikatos draudimo įstatyme nustatyta prievolė nuolatiniams šalies gyventojams mokėti privalomojo sveikatos draudimo įmokas.

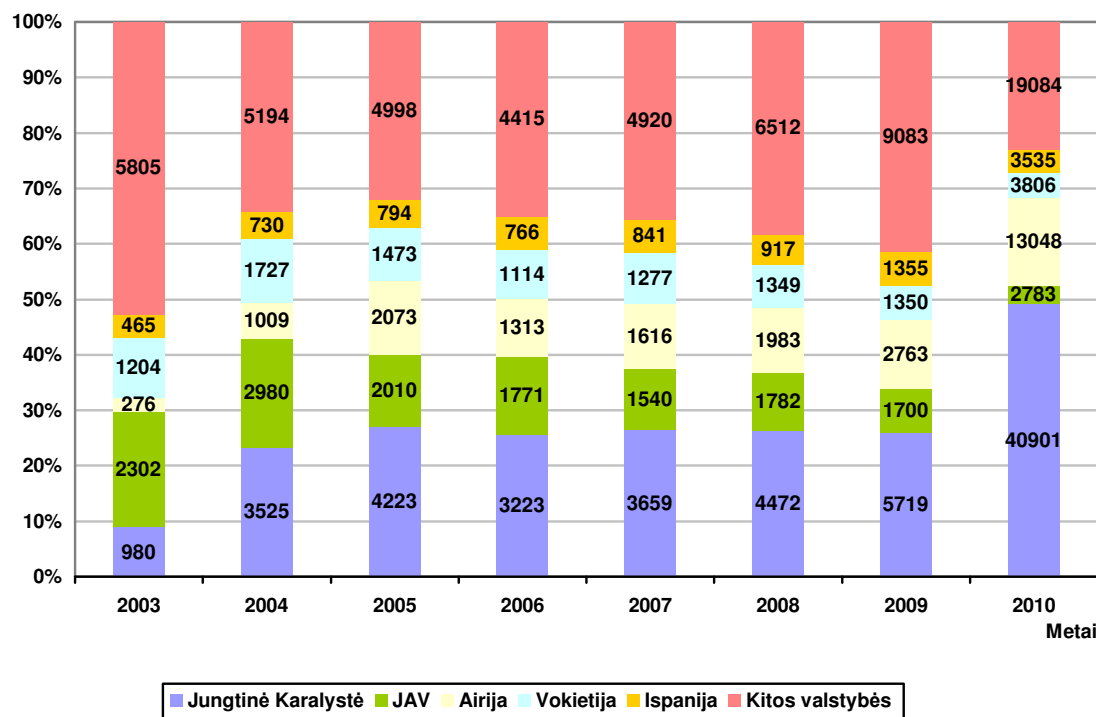
Lietuva iš ES šalių pirmauja pagal emigrantų skaičių. Atliekant tyrimą apie emigraciją labai svarbu išsiaiškinti, į kokias šalis gyventojai yra labiausiai linkę emigruoti. Tiriant šalies gyventojų dinamiką pagal **tikslo šalis**, buvo nustatyta, kad 2003 m. daugiausiai lietuvių išvyko į JAV – 2302 gyventojų ir vykstančių į kitas Europos šalis buvo kur kas mažiau. Tačiau Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą situacija pasikeitė – daugiau nei pusė deklaravusių išvykimą iš šalies emigrantų vyko į ES šalis. Daugiausia jų pasirinko Jungtinę Karalystę, Airiją, Vokietiją, Ispaniją. Nuo 2006 m. žymiai padidėjo išvykusiųjų į Airiją (žr.17 pav.).

Per analizuojamą laikotarpį (2003 – 2010 m.) labiausiai išaugo Jungtinės Karalystės ir Airijos populiarumas. Į šias šalis vykstančių gyventojų skaičius turėjo tendenciją sparčiai didėti. 2003 m. į Jungtinę Karalystę vyko 980 gyventojų, o 2009 m. – 5719, t.y. Jungtinės Karalystės populiarumas tarp Lietuvos gyventojų išaugo 25 procentais. Vykstančių į Airiją 2003 m. buvo 276 Lietuvos gyventojų, o 2009 m. į šią šalį emigravo 2763 gyventojų, t.y. 10 proc. daugiau negu prieš septynerius metus.

Iš 17 paveikslą matyti, kad emigravusiųjų į JAV skaičius turi tendenciją mažėti. Jei 2003 m. į šią šalį emigravo 2302 gyventojų, tai 2009 m. emigrantų skaičius sumažėjo 602 emigravusiais. Tik 2004 m. emigravusių į JAV skaičius buvo didžiausias – 2980 žmonių. Taip galėjo nutikti todėl, kad krito JAV dolerio kursas ir Lietuva įstojo į ES, ko pasekoje labiausiai pradėta emigruoti į Europos šalis.

Vykstančių į Vokietiją ir į Ispaniją skaičius pagal Statistikos departamento duomenis nėra labai didelis. Lietuvai įstojus į ES išvažiavusiųjų skaičius padidėjo – į Vokietiją išvyko 1727 lietuvaičių, o į Ispaniją – 730. Tačiau didžiausias emigravusiųjų skaičius pastebimas 2009 m. - į Ispaniją išvyko 625 žmonių daugiau nei 2004 m. Emigravusiųjų į Vokietiją 2009 m. skaičius sumažėjo 377 gyventojais lyginant su emigravusiais 2004 m.

Migrantai

17 pav. Gyventojų migracijos rodiklių dinamika pagal tikslo šalis iš Lietuvos 2003 – 2010 m.
Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

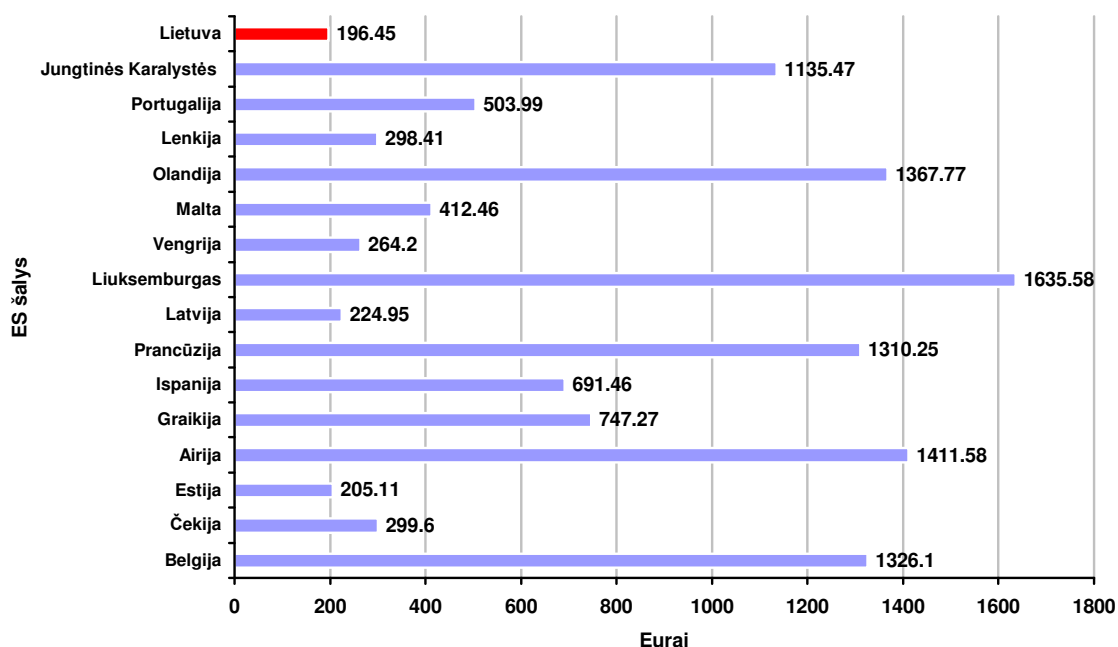
Statistikos departamentas visas likusias šalis, į kurias Lietuvos gyventojai emigravo, išskyrė kaip į „kitas šalis“ emigravusius gyventojus. Mažiausias emigravusių į kitas šalis buvo 2006 m. – 4415 gyventojų, daugiausiai 2010 m. – 19084.

Didžiausias emigrantų skaičius pastebėtas Lietuvai įstojus į ES – 2010 m. per analizuojamą laikotarpį daugiausiai emigravusių buvo į Jungtinę Karalystę ir į Airiją, mažiausiai - į Ispaniją ir Vokietiją. 2010 m. migracijos saldo buvo pats didžiausias per analizuojamą laikotarpį – 77944 žmonėmis buvo daugiau išvykstančių negu atvykstančių į šalį. Lietuvos gyventojų emigracijos rodiklio augimo tendencija pastebėta 2004 m. ir 2009 m. 2004 m. Lietuvai įstojus į ES atsivėrusios kitų šalių sienos smarkiai įtakojo emigracijos mastus iš Lietuvos. 2009 m. Lietuvos ekonominio nuosmukio laikotarpiu didėjo įmonių bankroto procesai, augo nedarbo lygis, mažėjo BVP, smuko importo augimo tempai, mažėjo tiesioginės užsienio investicijos, augo kainos ir t.t. – šie procesai įtakojo geresnio gyvenimo kokybės paiešką kitose šalyse. Emigrantų skaičiaus padidėjimui 2010 m. turėjo įtakos ir LR sveikatos draudimo įstatyme nustatyta prievolė nuolatiniams šalies gyventojams mokėti privalomojo sveikatos draudimo įmokas.

2.3. Lietuvos ir ES ekonominių rodiklių palyginimas

Teorinėje darbo dalyje buvo analizuojami emigraciją skatinantys veiksniai ir emigracijos pasekmės šalies ekonomikai. Emigracija skatina nedarbo lygio mažėjimą, darbo užmokesčio didėjimą, BVP tenkančio vienam gyventojui mažėjimą. Tam, kad objektyviai įvertinti Lietuvos gyventojų emigraciją dėl šalyje esančių gyventojams nepalankių ekonominių rodiklių, šiame poskyryje bus atliekamas Lietuvos ir ES šalių ekonominių rodiklių palyginimas. Lietuvos ekonominiai rodikliai palyginami su Jungtinės Karalystės, Portugalijos, Lenkijos, Olandijos, Maltos, Vengrijos, Liuksemburgo, Latvijos, Prancūzijos, Ispanijos, Graikijos, Airijos, Estijos, Čekijos ir Belgijos ekonominiais rodikliais.

Pagal 2.1. poskyryje atliktą analizę, pastebėta, kad viena iš svarbiausių gyventojų išvykimo priežasčių yra darbas kitoje šalyje. Viena iš svarbiausių priežasčių, kurios skatina gyventojus ieškoti darbo kitose šalyse yra didesnis darbo užmokestis kitose ES šalyse.

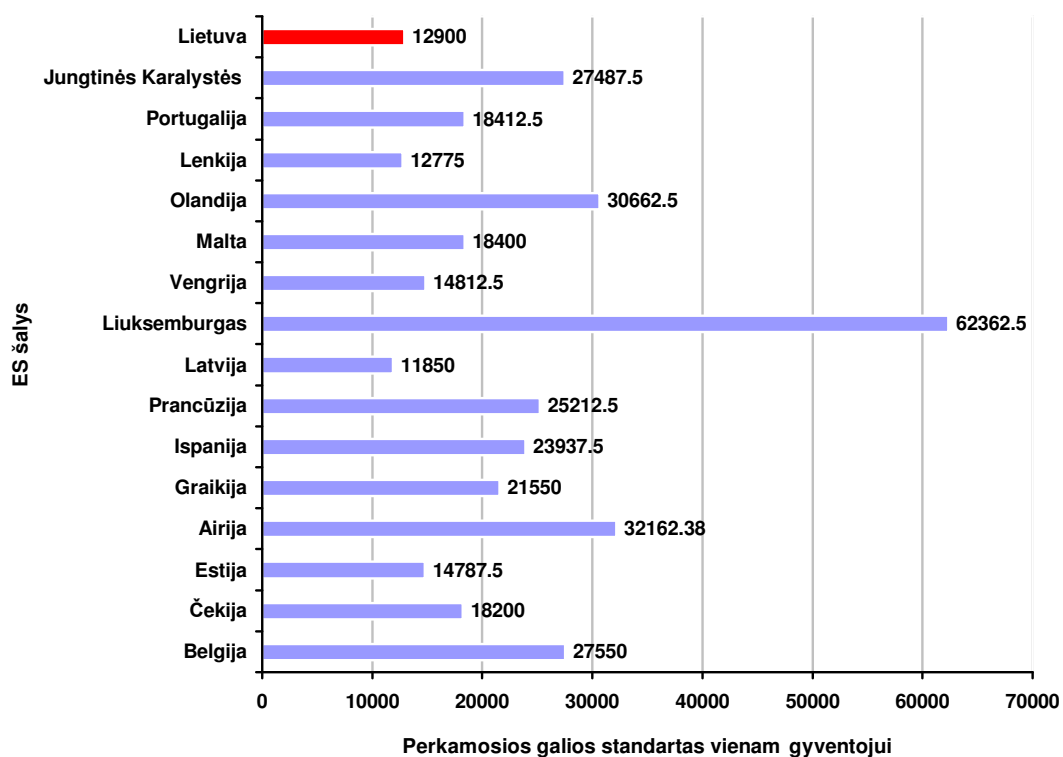
18 pav. ES šalių vidutinio minimalaus darbo užmokesčio dinamika 2003 - 2010 m.

Šaltinis: sudaryta remiantis Eurostat duomenų bazės duomenimis.

Didžiausias vidutinis minimalus darbo užmokestis 2003 – 2010 m. tarp ES šalių buvo Liuksemburge – 1635,58 eurų (žr. 18 pav.). Kitos šalys, turinčios vienus iš didžiausių minimalių darbo užmokesčių taip pat buvo Airija – 1411,58 eurų, Prancūzija – 1310,25 eurų, Olandija – 1367,77 eurų ir Jungtinės Karalystė – 1135,47 eurų. Mažiausias vidutinis minimalus darbo užmokestis 2003 – 2010 m. buvo Lietuvoje – 196,45 eurų. Vienas iš mažesnių taip pat buvo ir Estijoje – 205,11 eurų, Latvijoje – 224,95 eurų, Lenkijoje – 298,41 eurų. Galima daryti išvadą, kad

Lietuvoje esantis vidutinis minimalus darbo užmokestis yra 8 kartais mažesnis už esantį vidutinį minimalų darbo užmokestį Airijoje, 7 kartus mažesnis už esantį Prancūzijoje ir 6 kartus mažesnis už esantį Jungtinėje Karalystėje. Taigi į tokias šalis kaip Estija, Latvija, Lenkija ir Čekija gyventojai neemigruoja dėl žemo darbo užmokesčio, tačiau renkasi tokias šalis kaip Airija, Jungtinė Karalystė, kur darbo užmokestis yra vienas iš aukščiausių ES.

BVP, tenkantis vienam gyventojui, yra ekonominės gerovės rodiklis. Tai visų šalies per vienerius metus pagamintų prekių ir suteiktų paslaugų vertės suma. BVP pokyčiai rodo ekonominius rezultatus: ekonominis augimas yra apibrėžiamas kaip BVP padidėjimas, lyginant su ankstesniais metais.

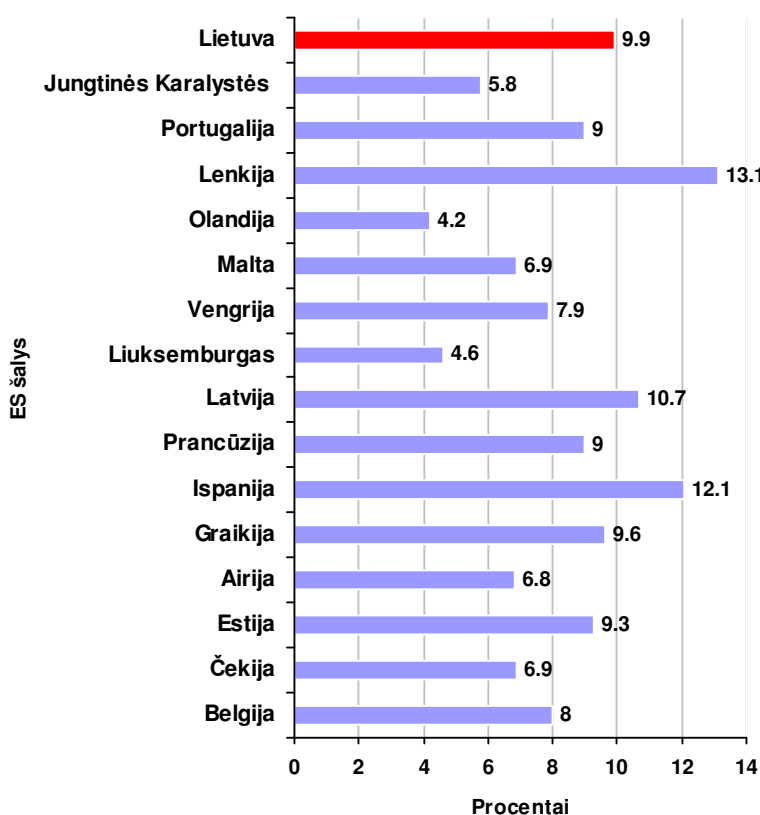
19 pav. ES šalių vidutinio BVP, tenkančio vienam gyventojui dinamika 2003 - 2010 m.
Šaltinis: sudaryta remiantis Eurostat duomenų bazės duomenimis.

Pagal 19 pav. matyti, kad didžiausias 2003 – 2010 m. apskaičiuotas vidutinis BVP vienam gyventojui yra Liuksemburge – 62362,5 perkamosios galios standartais vienam gyventojui, t.y. 4,83 karto didesnis nei Lietuvoje, Airijoje – 2,5 karto, Olandijoje – 2,4 karto, Jungtinėje Karalystėje – 2,1 karto. Vienas iš mažiausių apskaičiuotų vidutinio BVP, tenkančiam vienam gyventojui, yra Latvijoje – 11850, kuris yra 0,91 karto mažesnis nei Lietuvoje, Lenkijoje – 12775, kuris yra 0,99 karto mažesnis nei Lietuvoje, Vengrijoje – 14812,5, kuris yra 1,15 karto didesnis nei Lietuvoje,

Maltoje – 18400 perkamosios galios standarto vienam gyventojui, kuris yra 1,42 karto didesnis nei Lietuvoje. Atlikus 2003 – 2010 m. vidutinio BVP, tenkančio vienam gyventojui, analizę, pastebėta, kad į tas šalis, kur BVP, tenkančio vienam gyventojui, yra aukštas, emigracija yra didžiausia ir atvirkščiai – į šalis, kuriose BVP, tenkančio vienam gyventojui, yra žemas, emigruoja nežymus skaičius gyventojų.

Nedarbo lygis – ekonominis rodiklis, parodantis, kuri darbo išteklių dalis neužimta; tai asmenų, galinčių ir norinčių dirbti, tačiau neturinčių tinkamo darbo, santykio su visais darbingais gyventojais, procentinė išraiška. Taigi nedarbo lygis parodo, koks yra visų darbo išteklių bedarbių procentas. Dėl aukšto nedarbo lygio gyventojai emigruoja ir ieško darbo kitose šalyse. 20 pav. pavaizduotas vidutinis nedarbo lygis ES šalyse 2003 – 2010 m. (proc.).

20 pav. ES šalių vidutinio nedarbo lygio dinamika 2003 - 2010 m.
Šaltinis: sudaryta remiantis Eurostat duomenų bazės duomenimis.

Atlikus 2003 – 2010 m. vidutinio nedarbo lygio analizę matyti, kad didžiausias nedarbo lygis buvo Lenkijoje – 13,1 proc., Ispanijoje – 12,1 proc., Latvijoje – 10,7 proc. Lietuvoje nedarbo lygis analizuojamu laikotarpiu buvo 9,9 proc., t.y. 3,2 proc. mažesnis nei Lenkijoje, 2,2 proc. mažesnis nei Ispanijoje ir 0,8 proc. mažesnis nei Latvijoje. Iš mažiausius nedarbo lygius turinčių ES šalių buvo Olandija – 4,2 proc., t.y. 5,7 proc. mažesnis nei Lietuvoje, Liuksemburgas – 4,6 proc., t.y. 5,3 proc. mažesnis nei Lietuvoje, Jungtinės Karalystės – 5,8 proc., t.y. 4,1 proc. mažesnis nei

Lietuvoje. Galima daryti išvadą, kad į tas šalis, kuriose nedarbo lygis buvo aukštas, emigracija buvo nepastebima, o į tas šalis, kuriose nedarbo lygis buvo žemas, emigracija buvo gana aukšta.

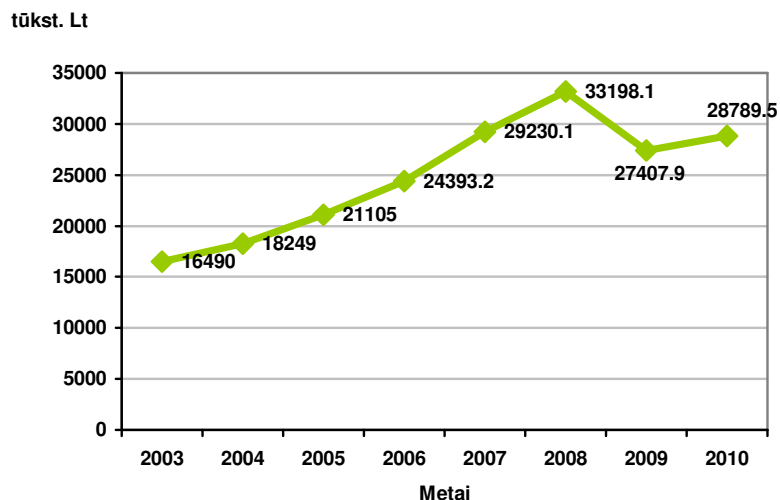
Apibendrinant šį poskyrį galima teigti, kad mažiausias vidutinis minimalus darbo užmokestis tarp ES šalių 2003 – 2010 m. buvo Lietuvoje – 196,45 eurų. Vidutinis minimalus darbo užmokestis Lietuvoje buvo 8 kartais mažesnis už esantį vidutinį minimalų darbo užmokestį Airijoje, 7 kartus mažesnis už esantį Prancūzijoje ir 6 kartus mažesnis už esantį Jungtinėje Karalystėje. Vienas iš mažiausių apskaičiuotų vidutinio BVP, tenkantis vienam gyventojui, buvo Latvijoje – 11850, kuris buvo tik 0,91 karto mažesnis nei Lietuvoje. Didžiausias 2003 - 2010 m. apskaičiuotas vidutinis BVP, tenkantis vienam gyventojui, buvo Liuksemburge – 62362,5 perkamosios galios standartais vienam gyventojui, t.y. 4,83 karto didesnis nei Lietuvoje, Airijoje – 2,5 karto, Olandijoje – 2,4 karto, Jungtinėje Karalystėje – 2,1 karto didesnis nei Lietuvoje. Nedarbo lygis Lietuvoje buvo vienas iš didžiausių – 9,9 proc., t.y. 5,7 proc. didesnis nei Olandijoje, 5,3 proc. didesnis nei Liuksemburge, 4,1 proc. didesnis nei Jungtinėje Karalystėje. Taigi tose šalyse, kur minimalus darbo užmokestis buvo didžiausias, nedarbo lygis mažiausias ir BVP, tenkantis vienam gyventojui, didžiausias emigracijos mastai iš Lietuvos buvo didžiausi, išskyrus Liuksemburgą, Prancūziją, Belgiją (dėl neekonomiškų priežasčių).

2.4. Gyventojų migracijos įtaka ekonomikai

Teorinėje tiriamojo darbo dalyje buvo išskirtos tokios emigracijos pasekmės šalies ekonominiams rodikliams – mažėjantis šalies gyventojų skaičius, mažėjantis bendras vidaus produktas, tenkantis vienam gyventojui, mažėjantis nedarbo lygis bei augantis darbo užmokestis. Todėl yra svarbu apžvelgti, kaip analizuojamu laikotarpiu kito šie šalies ekonominiai rodikliai.

Emigracijos procesas daro teigiamą įtaką šalies **bendram vidaus produktui**. Taip atsitinka todėl, kad grįžtantys emigrantų pinigai skatina didėjančią perkamąją galią bei vartojimą. Teoretikai teigia, kad dėl darbo jėgos emigracijos yra skatinamas BVP mažėjimas.

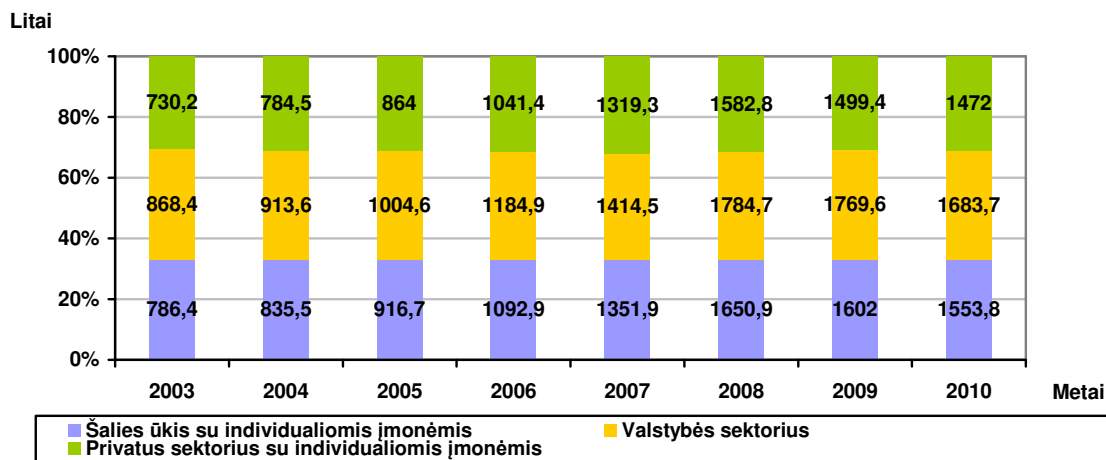
22 pav. vaizduojamas BVP kitimo tempai Lietuvoje 2003 – 2010 m. laikotarpiu. Matyti, kad BVP sparčiai augo. Iš viso per analizuojamą laikotarpį šis ekonominis rodiklis padidėjo 12299,5 mln. litų. Tai galima paaiškinti tuo, kad BVP augo, o gyventojų skaičius mažėjo. Pastebėta, kad didžiausias BVP per analizuojamą laikotarpį buvo 2008 m., t.y. 33198,1 mln. litų. Mažiausias šis rodiklis buvo tik 2003 m. – 16490 mln. litų. Didžiausias pastebėtas BVP augimo tempas buvo 2006 – 2007 m., tuo metu BVP išaugo 4836,9 mln. litų.

22 pav. BVP, tenkantis vienam gyventojui, dinamika Lietuvoje 2003 – 2010 m.
Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Iš šio paveikslo matyti, kad teoretikai, kurie teigia, kad BVP esant didelei emigracijai mažėja, yra neteisūs. Augant emigracijai ir mažėjant šalyje gyventojų skaičiui, stebimas atvirkštinis variantas – BVP didėja. Taip galėjo nutikti todėl, kad išvykusius darbuotojus pakeičia buvę bedarbiai ir imigrantai.

Darbo užmokestis yra vienas iš svarbiausių ekonominių rodiklių, kuris skatina gyventojus emigruoti. Jei šalyje gyventojas randa darbą, tačiau jo netenkina darbo užmokestis jis yra labiau linkęs geresnio darbo užmokesčio ieškoti užsienyje. Teorinėje dalyje buvo aptarta, kad emigracijos procesas skatina geresnių darbo sąlygų atsiradimą. Darbo užmokesčio didinimas gali būti siejamas su darbdavių siekiu išsaugoti potencialų darbuotoją ir išvengti jo emigracijos.

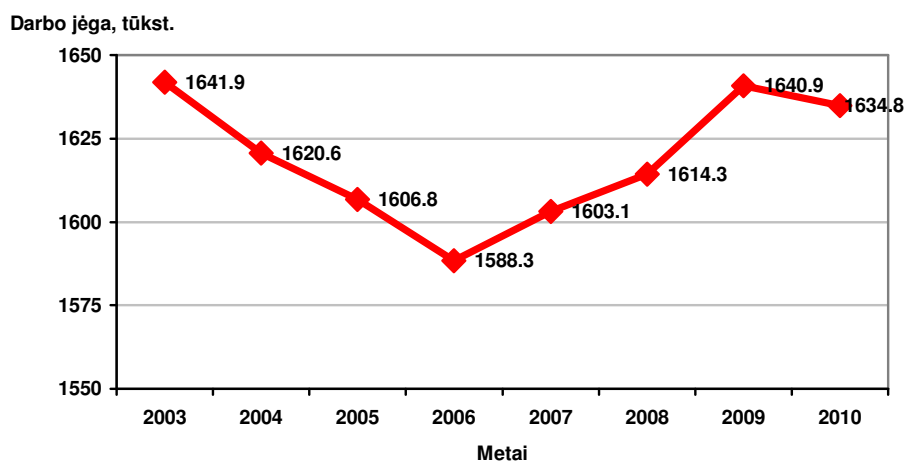

23 pav. Darbo užmokesčio dinamika Lietuvoje 2003 – 2010 m., litais
Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Iš 23 pav. matyti, kaip keitėsi darbo užmokesčio dydis Lietuvoje 2003 - 2010 m. Šis rodiklis per visą analizuojamą laikotarpį didžiausias buvo valstybės sektoriuje, o mažiausias – privačiame sektoriuje. Darbo užmokestis šalies ūkyje su individualiomis įmonėmis lyginant 2003 m. su 2010 m. padidėjo 767,4 Lt. Darbo užmokestis valstybės sektoriuje lyginant 2003 m. su 2010 m. padidėjo 815,3 Lt. Darbo užmokestis privačiame sektoriuje su individualiomis įmonėmis lyginant 2003 m. su 2010 m. padidėjo 13989,8 Lt. Galima daryti išvadą, kad darbo užmokestis labiausiai didėjo privačiame sektoriuje. Didžiausias analizuojamu laikotarpiu atlyginimas visose šalies įmonėse buvo 2008 m., t.y. šalies ūkyje su individualiomis įmonėmis - 1650,9 Lt, valstybės sektoriuje – 1784,7 Lt, privačiame sektoriuje su individualiomis įmonėmis – 1582,8 Lt.

Tačiau nuo 2009 m. darbo užmokestis buvo mažinamas. Nuo 2008 m. iki 2010 m. šis rodiklis šalies ūkyje su individualiomis įmonėmis buvo sumažintas 97,1 Lt, valstybės sektoriuje – 101 Lt, privačiame sektoriuje su individualiomis įmonėmis – 110,8 Lt.

Migracija daro nemažą įtaką *darbo jėgai* šalyje. Darbo jėgos pokytis per tiriamą 2003 - 2010 m. laikotarpį pateikiamas 24 pav.

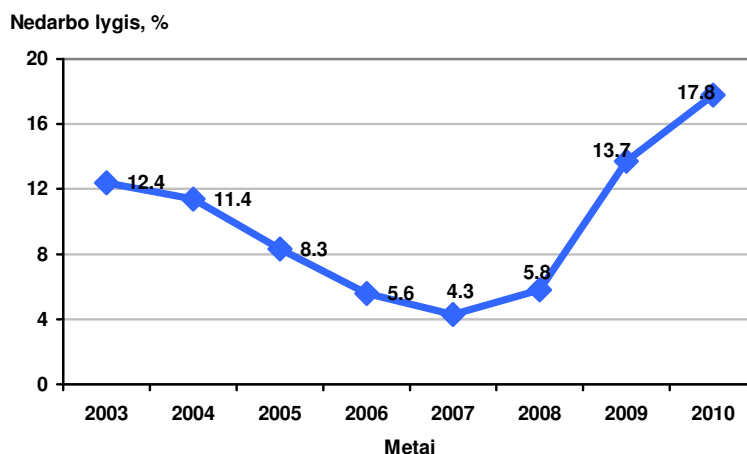

24 pav. Darbo jėgos dinamika Lietuvoje 2003 – 2010 m., tūkstančiais gyventojų
Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Iš 24 paveikslo matyti, kad darbo jėga tolygiai mažėjo, vėliau - didėjo. 2003 m. darbo jėga buvo 1641,9 tūkst. gyventojų, o 2006 m. darbo jėga buvo pati mažiausia per tiriamą laikotarpį. Tuomet darbo jėga tesiekė 1588,3 tūkst. gyventojų. Nuo 2006 m. iki 2009 m. darbo jėga turėjo tendenciją didėti. Lyginant 2006 m. su 2009 m. darbo jėga padidėjo 52,6 tūkst. gyventojų. Tačiau nuo 2009 m. vėl ėmė mažėti – iki 2010 m. darbo jėga sumažėjo 6,1 tūkst. gyventojų. Tokia tendencija atsirado todėl, kad 2006 m. buvo stebimas palyginti nedidelis emigravusiųjų skaičius iš Lietuvos. Taigi sumažėjus darbo jėgai, atsirado naujų darbo vietų ir linkusių emigruoti skaičius sumažėjo.

Apibendrinant galima teigti, kad visi tarptautinės migracijos rodikliai turi įtakos šalies darbo jėgai. Imigrantai didina darbo jėgos apimtį, o emigrantai mažina. Darbo jėgos apimtys Lietuvoje mažėjo dėl to, kad emigracija buvo didesnė už imigraciją.

Emigracija daro įtaką *nedarbo lygiui* šalyje, iš kurios yra išvažiuojama. Nedarbo lygio procentinis pokytis per tiriamą 2003-2010 m. laikotarpį yra vaizduojamas 25 paveiksle.

25 pav. Nedarbo lygio dinamika Lietuvoje 2003 – 2010 m., procentais
Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Prasidėjus sparčiai emigracijai, Lietuvoje pastebima, kad nedarbo lygis ėmė mažėti. Taip atsitiko todėl, kad šalį paliko nemažai gyventojų. Kaip matyti iš 25 paveikslo, nuo 2003 m. Iki 2007 m. nedarbo lygis turėjo tendenciją mažėti. Šis rodiklis buvo mažiausias 2007 m. – 4,3 %. Nuo 2003 m. iki 2007 m. nedarbo lygis sumažėjo 8,1 %. Prasidėjus pasaulinei ekonominei krizei nedarbo lygis pradėjo didėti, t.y. 2008 m. jis siekė 5,8 %. Nuo 2008 m. iki 2010 m. nedarbo lygis turėjo tendenciją didėti. Šis rodiklis padidėjo apie 12 %. Pastebėta, kad 2010 m. nedarbo lygis buvo didžiausias – 17,8 %.

Galima daryti prielaidą, kad ekonominio augimo laikotarpiu, didėjant privačių asmenų perlaidų iš užsienio sumai, Lietuvoje mažėjo nedarbo lygis. Tai galima paaiškinti privačių asmenų perlaidų iš užsienio įtaka Lietuvos ekonomikos augimui., didėjusiu darbo užmokesčiu, palankesnėmis skolinimosi galimybėmis. Išanalizavus ekonominius rodiklius 2003 – 2010 m. galima teigti, kad emigraciją daro didelę įtaką šalies ekonomikai. Visų pirma, emigracija daro įtaką gyventojų skaičiui. Emigrantų skaičius kasmet didėja, o gyventojų skaičius – mažėja. Išanalizavus nedarbo lygį, galima teigti, kad aukštas nedarbo lygis skatina emigracijos augimą. Tačiau dėl to šalyje atsiranda laisvų darbo vietų. Emigracija tampa neigiamu reiškiniu, atsiradus naujoms darbo vietoms, tačiau išvažiavus potencialiems darbuotojams, pradeda trūkti darbo jėgos. Dėl šios priežasties ekonomikos augimas nesivysto.

2.5. Gyventojų migracijos ir ekonominių rodiklių ryšio tyrimas

Tam, kad įvertinti gyventojų migracijos ir ekonominių rodiklių ryšį buvo pasirinktas koreliacinės analizės metodas. Koreliacinė analizė, pasak A. Pabedinskaitės, naudojama sudėtingiems ekonominiams ir fiziniams reiškiniams tirti. Ši analizė leidžia nustatyti, ar egzistuoja ryšys tarp nagrinėjamų veiksnių, išreikštų kiekybiniais rodikliais. Koreliacinis ryšys buvo tiriamas tarp gyventojų migracijos ir gyventojų skaičiaus, BVP, tenkančiu vienam gyventojui, darbo užmokesčio, darbo jėgos ir nedarbo lygio. Skaičiavimai ir gauti ryšiai tarp gyventojų migracijos ir ekonominių rodiklių pateikiami 4 lentelėje.

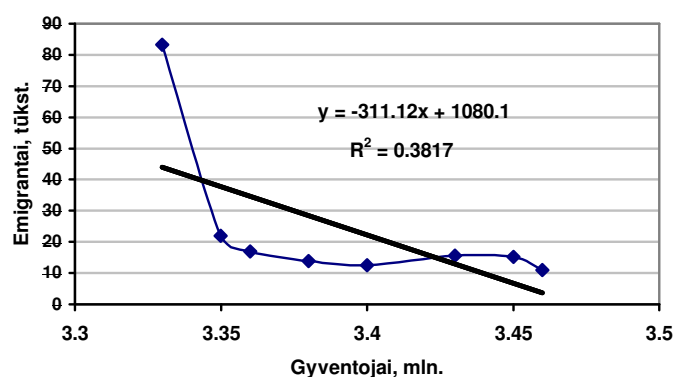
4 lentelė

Ryšio tyrimas tarp gyventojų migracijos ir ekonominių rodiklių

	Koreliacijos koeficientas (r)	Determinacijos koeficientas (r ²)	Imties statistika (t)
Gyventojų skaičius	-0,65	0,3817	2,09
Darbo užmokestis	0,45	0,1785	1,23
Darbo jėga	0,37	0,1397	0,98
BVP, tenkantis vienam gyventojui	0,33	0,2888	0,86
Nedarbo lygis	0,71	0,498	2,43

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis Statistikos departamento duomenimis

Iš 4 lentelės matyti, kad koreliacijos koeficientas (apskaičiuotas pagal 2 formulę) tarp gyventojų emigracijos ir **gyventojų skaičiaus** yra -0,65. Kadangi gautas koreliacijos koeficientas yra neigiamas, tai rodo, jog mažėjant gyventojų emigracijai, gyventojų skaičius didėja.

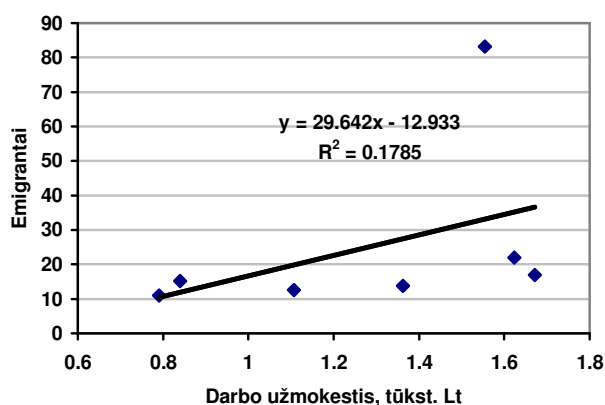
26 pav. Lietuvos gyventojų skaičiaus (y) priklausomybė nuo emigrantų skaičiaus (x_1)

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis Statistikos departamento duomenimis

Iš 26 pav. matome, kad tarp y ir x_1 egzistuoja atvirkštinis pastebimo stiprumo ryšys, t.y. kuo didesnis emigrantų skaičius, tuo mažesnis gyventojų skaičius. Tačiau vertinant koreliacinę priklausomybę dar reikia nustatytiems ryšiams įvertinti ir jų reikšmingumą, t.y. reikia apskaičiuoti

imties statistiką – t, kuri randama pagal 7 formulę. Gauname, kad $t = 2,09$. Vertinant koreliacijos koeficiento reikšmingumą apskaičiuotoji t reikšmė lyginama su teorine t_{kr} reikšme. Surandame kritinę Stjudento t kriterijaus reikšmę naudodamiesi Stjudento skirstinio $t(\alpha;v)$ lentelę. Taigi atlikus skaičiavimus gauname, kad $t_{0,05;6} = 1,943$. Kritinę reikšmę lyginame su apskaičiuotąja reikšme ir gauname, kad $t = 2,09 > t_{0,05;6} = 1,943$. Taigi koreliacijos koeficientas yra reikšmingas ir iškeltoji prielaida apie stipraus teigiamojo ryšio egzistavimą tarp emigrantų skaičiaus ir gyventojų skaičiaus yra teisinga.

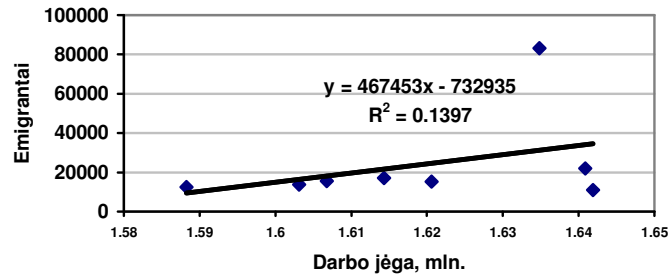
Vertinant emigrantų skaičiaus ir **darbo užmokesčio** dydžio koreliacinės regresinės analizės rezultatus galima teigti, kad tarp jų egzistuoja vidutinio stiprumo ryšys. Tai parodo koreliacijos koeficientas, kurį pagal 1 lentelę gavome, kad $r = 0,45$. Galima daryti prielaidą, kad kuo didesnis darbo užmokestis, tuo mažesnis emigrantų skaičius.

27 pav. Emigrantų iš Lietuvos skaičiaus (y) priklausomybė nuo darbo užmokesčio (x_2)
Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis Statistikos departamento duomenimis

Iš 27 pav. matyti, kad tarp y ir x_2 egzistuoja vidutinio stiprumo tiesinis teigiamas ryšys, t.y. didėjant darbo užmokesčiui, didėja ir gyventojų emigracija. Pagal 7 formulę gauname, kad $t = 1,23$. Vertinant koreliacijos koeficiento reikšmingumą apskaičiuotoji t reikšmė lyginama su teorine t_{kr} reikšme. Surandame kritinę Stjudento t kriterijaus reikšmę naudodamiesi Stjudento skirstinio $t(\alpha;v)$ lentelę. Taigi atlikus skaičiavimus gauname, kad $t_{0,05;6} = 1,943$. Kritinę reikšmę lyginame su apskaičiuotąja reikšme ir gauname, kad $t = 1,23 < t_{0,05;6} = 1,943$. Tokiu atveju galima daryti išvadą, kad koreliacijos koeficientas nėra reikšmingas.

Iš 4 lentelės matyti, kad koreliacijos koeficientas (apskaičiuotas pagal 2 formulę) tarp gyventojų emigracijos ir **darbo jėgos** yra 0,37. Kadangi gautas koreliacijos koeficientas yra teigiamas, tai rodo, jog mažėjant gyventojų emigracijai, gyventojų skaičius didėja.

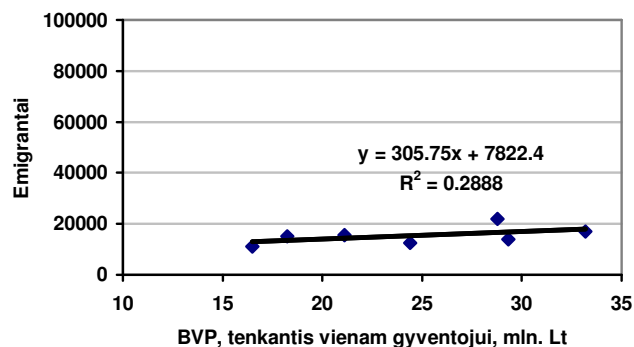

28 pav. Emigrantų iš Lietuvos skaičiaus (y) priklausomybė nuo darbo jėgos (x_3)

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus remiantis Statistikos departamento duomenimis

Iš 28 pav. matyti, kad tarp y ir x_3 egzistuoja vidutinio stiprumo tiesinis teigiamas ryšys, t.y. didėjant darbo užmokesčiui, didėja ir gyventojų emigracija. Pagal 7 formulę gauname, kad $t = 0,98$. Vertinant koreliacijos koeficiento reikšmingumą apskaičiuotoji t reikšmė lyginama su teorine t_{kr} reikšme. Surandame kritinę Stjudento t kriterijaus reikšmę naudodamiesi Stjudento skirstinio $t(\alpha;v)$ lentelę. Taigi atlikus skaičiavimus gauname, kad $t_{0,05;6} = 1,943$. Kritinę reikšmę lyginame su apskaičiuotąja reikšme ir gauname, kad $t = 0,98 < t_{0,05;6} = 1,943$. Tokiu atveju galima daryti išvadą, kad koreliacijos koeficientas nėra reikšmingas.

Iš 4 lentelės matyti, kad koreliacijos koeficientas (apskaičiuotas pagal 2 formulę) tarp gyventojų emigracijos ir **BVP, tenkančiam vienam gyventojui**, yra 0,33. Kadangi gautas koreliacijos koeficientas yra teigiamas, tai rodo, jog didėjant gyventojų emigracijai, BVP, tenkančiam vienam gyventojui, didėja.

29 pav. Emigrantų iš Lietuvos skaičiaus (y) priklausomybė nuo BVP, tenkančio vienam gyventojui, (x_4)

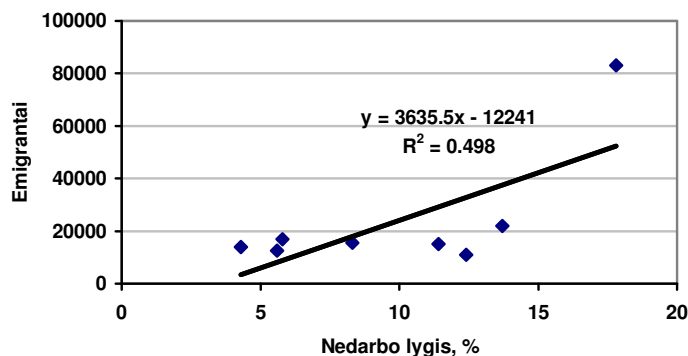
Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus remiantis Statistikos departamento duomenimis

Iš 29 pav. matyti, kad tarp y ir x_4 egzistuoja vidutinio stiprumo tiesinis teigiamas ryšys, t.y. didėjant BVP, tenkančiam vienam gyventojui, didėja ir gyventojų emigracija. Pagal 7 formulę

gauname, kad $t = 0,86$. Vertinant koreliacijos koeficiento reikšmingumą apskaičiuotoji t reikšmė lyginama su teorine t_{kr} reikšme. Surandame kritinę Stjudento t kriterijaus reikšmę naudodamiesi Stjudento skirstinio $t(\alpha;v)$ lentelę. Taigi atlikus skaičiavimus gauname, kad $t_{0,05;6} = 1,943$. Kritinę reikšmę lyginame su apskaičiuotąja reikšme ir gauname, kad $t = 0,86 < t_{0,05;6} = 1,943$. Tokiu atveju galima daryti išvadą, kad koreliacijos koeficientas nėra reikšmingas.

Iš 4 lentelės matyti, kad koreliacijos koeficientas (apskaičiuotas pagal 2 formulę) tarp gyventojų emigracijos ir **nedarbo lygis** yra 0,71. Kadangi gautas koreliacijos koeficientas yra teigiamas, tai rodo, jog didėjant gyventojų emigracijai, nedarbo lygis didėja.

30 pav. Emigrantų iš Lietuvos skaičiaus (y) priklausomybė nuo nedarbo lygio (x_5)

Šaltinis: sudaryta darbo autorius remiantis Statistikos departamento duomenimis

Iš 30 pav. matyti, kad tarp y ir x_5 egzistuoja stiprus tiesinis teigiamas ryšys, t.y. didėjant nedarbo lygiui, didėja ir gyventojų emigracija. Pagal 7 formulę gauname, kad $t = 2,43$. Vertinant koreliacijos koeficiento reikšmingumą apskaičiuotoji t reikšmė lyginama su teorine t_{kr} reikšme. Surandame kritinę Stjudento t kriterijaus reikšmę naudodamiesi Stjudento skirstinio $t(\alpha;v)$ lentelę. Taigi atlikus skaičiavimus gauname, kad $t_{0,05;6} = 1,943$. Kritinę reikšmę lyginame su apskaičiuotąja reikšme ir gauname, kad $t = 2,43 > t_{0,05;6} = 1,943$. Tokiu atveju galima daryti išvadą, kad koreliacijos koeficientas yra reikšmingas.

Apibendrinant gautus emigracijos ir ekonominių rodiklių ryšių rezultatus 2003 – 2010 m. laikotarpiu, galima daryti išvadas, kad stipriausias išreikštas ryšys buvo tarp emigracijos ir nedarbo lygio ($r = 0,71$). Galima daryti prielaidą, kad didėjant gyventojų emigracijai, nedarbo lygis didėja. Atlikus skaičiavimus gauta, kad tarp gyventojų emigracijos ir gyventojų skaičiaus egzistuoja atvirkštinis pastebimo stiprumo ryšys ($r = -0,65$). Vertinant emigracijos ir gyventojų skaičiaus koreliacinės regresinės analizės rezultatus nustatyta, kad mažėjant gyventojų emigracijai, gyventojų skaičius didėja. Nustatyta, kad tarp gyventojų emigracijos ir darbo užmokesčio,

gyventojų emigracijos ir BVP, tenkančio vienam gyventojui, gyventojų emigracijos ir egzistuojantis ryšys nėra reikšmingas.

3. GYVENTOJŲ MIGRACIJOS ĮTAKA VALSTYBEI

Antroje darbo dalyje analizuoti migracijos mastai Lietuvoje, nustatytas migracijos saldo ES šalyse ir gauti duomenys sulyginti su mūsų šalies. Gauta, kad Lietuva yra ta šalis, kurioje migracijos saldo yra didžiausias ES. Todėl yra svarbu nustatyti, kokie galėtų būti mūsų šalies migracijos mastai ateityje. Taigi trečioje darbo dalyje ir bus atliekama gyventojų migracijos prognozė.

3.1. Gyventojų migracijos prognozė 2011 – 2015 m.

Dėl didėjančių emigracijos mastų yra svarbu išsiaiškinti, kokios migracijos tendencijos galėtų būti ateityje. Tam yra atliekama migracijos prognozė 2011 – 2015 m. Gyventojų imigracijai ir emigracijai prognozuoti buvo panaudotas prognozavimo būdas – trendo funkcijos radimas.

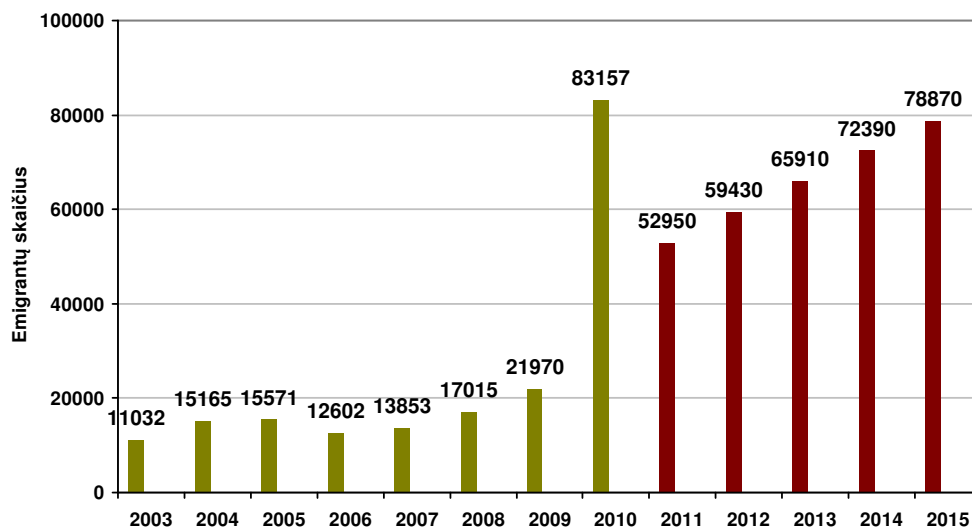
Nors šios eilutės grafikas atspindi **gyventojų emigracijos** svyravimus aukštyn ir žemyn per 8 metus, tačiau apskritai matome didėjančią emigracijos tendenciją. Laiko eilutės trendas (trendo komponentė) neseka kiekvieną žemyn ir aukštyn eilutės svyravimą, jis atspindi pagrindinę laiko eilutės reikšmių kitimo tendenciją, šiuo atveju – didėjimą. Pagal grafiką (5 priedas) galima teigti, kad tiesinis trendas galėtų laiduoti tinkamą ilgalaikio eilutės kitimo aprašymą.

Taigi dabar galime susitelkti prie tiesinės funkcijos, geriausiai aprašančios trendą, radimo. Laiko funkciją, kuria aproksimuosime emigracijos apimtį, užrašome naudodamiesi 9 formule. Dažniausiai šiai aproksimacijai naudojamas mažiausių kvadratų metodas, kuris naudojamas ir atliekant regresinę analizę. Koeficientus a_1 ir a_2 randame pagal 10 ir 11 formules. Atlikus skaičiavimus ir suradę koeficientus galime užrašyti trendo lygtį:

$$T_t = -5,37 + 6,48t$$

Šios lygties koeficiento reikšmė $a_1 = 6,48$ reiškia, jog per 8 metus emigracija didėjo vidutiniškai po 6480 emigrantų skaičių per metus. Jei pastarųjų 8 metų trendas išsilaikys ateityje, lygybę, kai $T_t = -5,37 + 6,48t$ galima taikyti laiko eilutės trendo komponentei planuoti. Pavyzdžiui, įstatydami $t = 9$, gauname kitų metų, t.y. 2011 m. trendo projektą: $T_9 = -5,37 + 6,48(9) = 52,95$. taigi pasinaudodami trendo komponente, 2011 m. numatome 52950 emigrantų skaičių. Įstatydami $t = 10$, gauname 2012 m. trendo projektą: $T_{10} = -5,37 + 6,48(10) = 59,43$. Vadinasi, 2012 m. numatome 59430 emigrantų skaičių. Įstatydami $t = 11$, gauname 2013 m. trendo projektą: $T_{11} = -5,37 + 6,48(11) = 65,91$. Vadinasi, 2013 m. prognozuojame, kad emigrantų skaičius bus 65910. Įstatydami $t = 12$, gauname 2014 m. trendo projektą: $T_{12} = -5,37 + 6,48(12) = 72,39$. Vadinasi, 2014 m. prognozuojame, kad emigrantų skaičius bus 72390. Įstatydami $t = 13$, gauname 2015 m.

trendo projektą: $T_{13} = -5,37 + 6,48 (13) = 78,87$. Vadinas, 2015 m. prognozuojame, kad emigrantų skaičius bus 78870.

32 pav. Emigrantų iš Lietuvos prognozė 2011 – 2015 m.
Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis Statistikos departamento duomenimis

Atlikus prognozės skaičiavimus pagal 32 pav. matyti, kad emigrantų skaičius turi tendenciją didėti. Paskaičiuota, kad 2011 m. emigracija sumažės 30207 emigrantais lyginant su 2010 m. Tačiau per prognozuojamus penkerius metus emigracija išaugs iki 78870 emigrantų. Vadinas, emigracijos mastas iki 2015 m. padidės 329550 emigrantais. Gauta emigrantų, kurie ketina emigruoti, skaičiaus prognozės 2011 m. rezultato patikimumui įvertinti surasta aproksimacijos paklaida, kuri apskaičiuota remiantis 12 formule. Kadangi apskaičiuotos paklaidos reikšmė neviršija 10 proc., tai prognozės rezultatai yra gana patikimi.

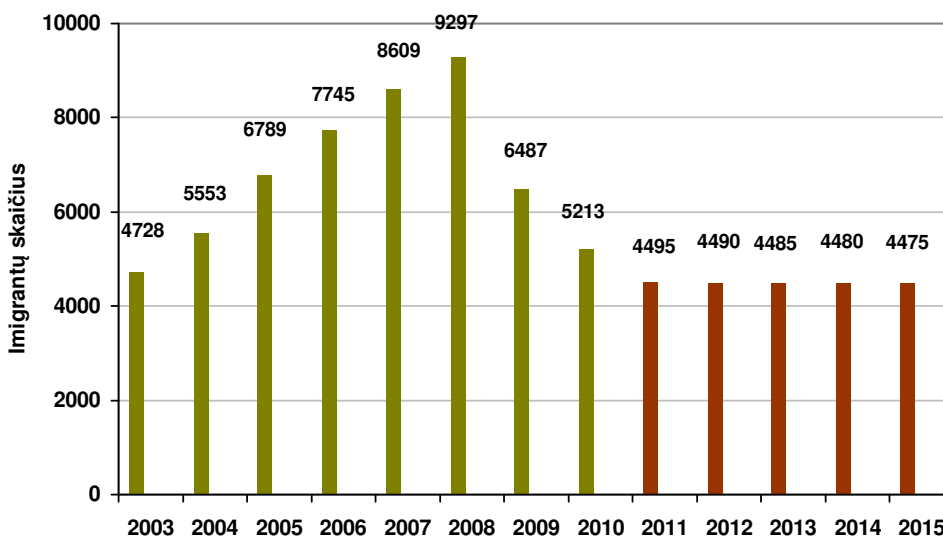
Tam, kad atlikti gyventojų imigracijos prognozę, buvo pasinaudota 18 lentelėje pateiktais duomenimis.

Nors šios eilutės grafikas atspindi **gyventojų imigracijos** svyravimus aukštyn ir žemyn per 8 metus, tačiau apskritai matome mažėjantį imigracijos trendą. Laiko eilutės trendas (trendo komponentė) neseka kiekvieną žemyn ir aukštyn eilutės svyravimą, jis atspindi pagrindinę laiko eilutės reikšmių kitimo tendenciją, šiuo atveju – mažėjimą (5 priedas).

Taigi dabar galime susitelkti prie tiesinės funkcijos, geriausiai aprašančios trendą, radimo. Laiko funkciją, kuria aproksimuosime imigracijos apimtį, užrašome naudodamiesi 9 formule. Dažniausiai šiai aproksimacijai naudojamas mažiausių kvadratų metodas, kuris naudojamas ir atliekant regresinę analizę. Koeficientus a_1 ir a_2 randame pagal 10 ir 11 formules. Atlikus skaičiavimus ir suradę koeficientus galime užrašyti trendo lygtį:

$$T_t = 4,54 - 0,005 t.$$

Šios lygties koeficiento reikšmė $a_1 = -0,005$ reiškia, jog per 8 metus imigracija mažėjo vidutiniškai po 5 imigrantus per metus. Jei pastarųjų 8 metų trendas išsilaikys ateityje, lygybę, kai $T = 4,54 - 0,005t$ galima taikyti laiko eilutės trendo komponentei planuoti. Pavyzdžiui, įstatydami $t = 9$, gauname kitų metų, t.y. 2011 m. trendo projektą: $T_9 = 4,54 - 0,005(9) = 4,495$. taigi pasinaudodami trendo komponente, 2011 m. numatome 4495 imigrantų skaičių. Įstatydami $t = 10$, gauname 2012 m. trendo projektą: $T_{10} = 4,54 - 0,005(10) = 4,49$. Vadinasi, 2012 m. numatome 4490 imigrantų skaičių. Įstatydami $t = 11$, gauname 2013 m. trendo projektą: $T_{11} = 4,54 - 0,005(11) = 4,485$. Vadinasi, 2013 m. prognozuojame, kad imigrantų skaičius bus 4485. Įstatydami $t = 12$, gauname 2014 m. trendo projektą: $T_{12} = 4,54 - 0,005(12) = 4,48$. Vadinasi, 2014 m. prognozuojame, kad imigrantų skaičius bus 4480. Įstatydami $t = 13$, gauname 2015 m. trendo projektą: $T_{13} = 4,54 - 0,005(13) = 4,475$. Vadinasi, 2015 m. prognozuojame, kad imigrantų skaičius bus 4475.

34 pav. Imigrantų iš Lietuvos prognozė 2011 – 2015 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis Statistikos departamento duomenimis

Atlikus prognozės skaičiavimus pagal 34 pav. matyti, kad imigrantų skaičius turi tendenciją nežymiai mažėti. Paskaičiuota, kad 2011 m. imigracija sumažės 5 imigrantais lyginant su 2010 m. Tačiau per prognozuojamus penkerius metus imigracija sumažės iki 20 imigrantų. Gauta imigrantų, kurie ketina imigruoti, skaičiaus prognozės 2011 m. rezultato patikimumui įvertinti surasta aproksimacijos paklaida, kuri apskaičiuota remiantis 12 formule. Kadangi apskaičiuotos paklaidos reikšmė neviršija 10 proc., tai prognozės rezultatai yra gana patikimi.

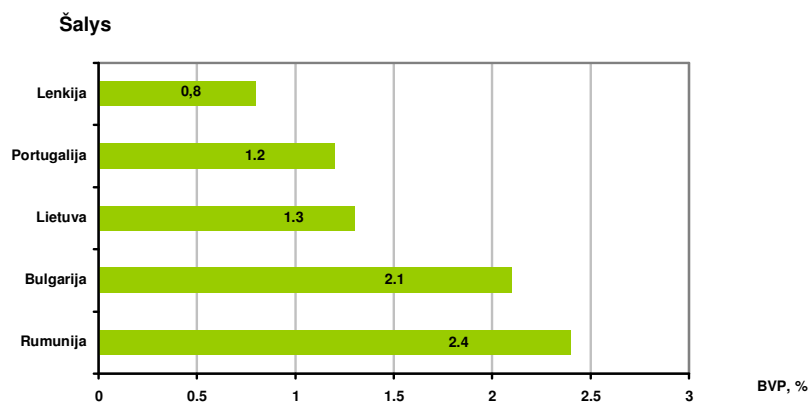
Atlikus migracijos prognozę taikant trendo metodą nustatyta, kad 2011 – 2015 m. iš Lietuvos emigruos 329550 gyventojų. Analizuojamu laikotarpiu remiantis prognozuojamais duomenimis į

šali imigruos 22425 užsienio gyventojų. Galime daryti išvadą, kad dėl šių priežasčių šalyje gyventojų skaičius sumažės 307125.

3.2. Valstybės patiriama nauda dėl gyventojų emigracijos

Pasak Kašinskio (2008), neabejotiną emigrantų piniginių perlaidų svarbą šalies ekonomikai rodo jų apimčių lyginimas su Lietuvos nacionaliniu biudžetu. Nuo 2005 m. augo mūsų šalies ekonomika, didėjo nacionalinis šalies biudžetas ir augo privačių asmenų piniginių perlaidų iš užsienio suma. 2007 m. privačių asmenų piniginės perlaidos iš užsienio, lyginant su nacionaliniu biudžetu, prilygo beveik penktadaliui – 18,69 proc., 2008 m. – šiek tiek mažiau nei dešimtadaliui – 11,74 proc. Lyginant emigrantų pinigines perlaidas su BVP iki narystės ES pradžios pastebėta, kad jos buvo mažesnė nei 1 proc. BVP, kai iki 2008 m., augant tiek BVP, tiek emigrantų pervedamų pinigų sumai, privačių asmenų piniginės perlaidos iš užsienio jau sudarė 3 proc. BVP.

Emigruojantys žmonės išveža potencialą, kurį panaudoję užsienyje anksčiau ar vėliau gauna pajamas – dažnai kur kas didesnes nei būtų galėję Lietuvoje. Ir dalis tų pajamų pasiekia Lietuvą. Pagal 2009 m. Eurostat tyrimo statistiką, Lietuva yra viena iš penkių ES šalių, kurios grynosios darbuotojų (privačių asmenų) perlaidos yra teigiamos, t.y. darbuotojų perlaidos iš užsienio viršija perlaidas į užsienį. Perrikiavus penketą šalių pagal perlaidų ir BVP santykį, Lietuva yra trečioje vietoje (žr. 35 pav.).

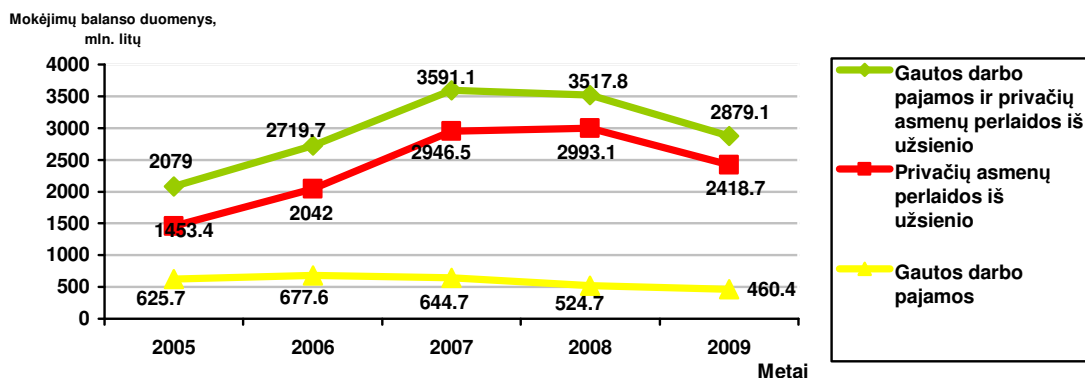

35 pav. Grynosios darbuotojų perlaidos ES šalyse, mln. eurų

Šaltinis: sudaryta autoriaus remiantis

http://vz.lt/dienorastis/2010/08/03/Apie_emigracija_bet_pozityviau?readcomment=1

Taigi esame viena iš tų šalių, kur emigrantų pajamos yra reikšminga parama šalies ūkiui. Tad net jei dalis emigrantų negrįš, grįš bent jau emigravusiųjų pajamos į mūsų šalį. Lietuvos banko duomenimis, 2009 m. privačių asmenų, dirbusių užsienyje ilgiau nei vienus metus ir gavusių pajamas, perlaidos mūsų šalies gyventojams sudarė 2418,7 mln. litų, tai 574,4 mln. litų mažiau nei 2008 m. ir 1,7 karto daugiau nei 2005 m.

36 pav. Lietuvių emigrantų pervedimai iš užsienio 2005 – 2009 m., mln. litų

Šaltinis: sudaryta autoriaus remiantis

http://vz.lt/dienorastis/2010/08/03/Apie_emigracija_bet_pozityviau?readcomment=1

Darbo pajamos, gautos ir persiūstos kitose valstybėse trumpiau nei vienus metus dirbusių Lietuvos Respublikos piliečių, ir darbo pajamos, gautos Lietuvoje esančiose ambasadose ar konsulatuose dirbančių Lietuvos Respublikos piliečių, 2009 m. sudarė 460,4 mln. litų, tai 64,3 mln. litų mažiau nei 2008 m. 2009 m. gautos darbo pajamos ir privačių asmenų pervedimai iš užsienio sudarė 2879,1 mln. litų, tai 638,7 mln. litų mažiau negu 2008 m., tačiau 800,1 mln. litų daugiau negu 2005 m. Gautų darbo pajamų ir privačių asmenų perlaidų dalis, palyginti su bendruoju vidaus produktu, 2009 m. sudarė 3,1 procento (žr. 36 pav.).

Galima daryti išvadą, kad mokėjimo balanso dalį užima gautos darbo pajamos ir privačių asmenų perlaidos iš užsienio. Didžiausios jos buvo 2007 m. – 3591,1 mln. litų. Nuo 2005 m. Šios perlaidos turėjo tendenciją didėti. Didelis augimas prasidėjo, kai Lietuva įstojo į Europos sąjungą. Privačių asmenų perlaidos ėmė mažėti po 2008 m. Piniginės perlaidos nuo 2009 m. buvo 2879,1 mln. litų. Lyginant 2009 m. su 2008 m. šios perlaidos sumažėjo 638,7 mln. litų.

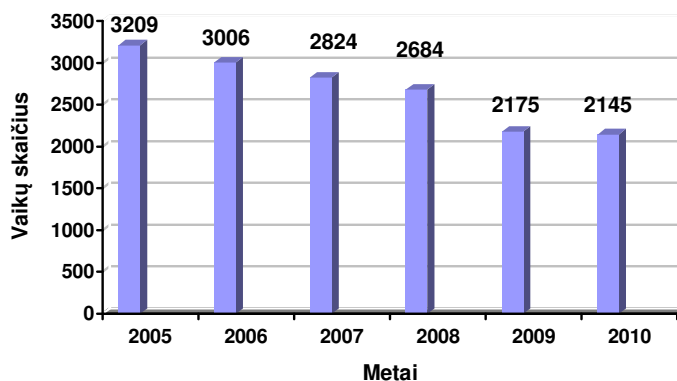
3.3. Valstybės patiriamos išlaidos dėl gyventojų emigracijos

Dėl gyventojų emigracijos valstybė patiria tiek teigiamas, tiek neigiamas pasekmes. Šalia neigiamų emigracijos padarinių (gyventojų skaičiaus mažėjimas, visuomenės amžiaus struktūros deformacijos, nutautėjimas ar proto nutekėjimas, kvalifikuotos darbo jėgos sumažėjimas) labai išryškėja ir šeimos institucijos pažeidžiamumas. Emigracija iš Lietuvos neigiamai veikia ne tik šalies socialinę ir ūkio raidą švietimo, darbo, sveikatos apsaugos ir kitų sričių padėti, bet ir daro ypatingą žalą šeimoms bei vaikams, kurie dėl šių priežasčių gyvena atskirai. Netekęs vieno iš tėvų, vaikas praranda ir identifikaciją. Kaip rodo atlikti tyrimai, nepatenkinus savęs identifikavimo poreikio, sutrinka ir vertybių perimamumas, sudarantis vaiko socializacijos pamatą.

Neretai tenka matyti ir girdėti faktus apie tai, kad Lietuvoje vaikai savo agresyvumu šokiruoja visą bendruomenę, savo išpuoliais grasina fiziniam bendraamžių saugumui mokyklose, o neretai jį

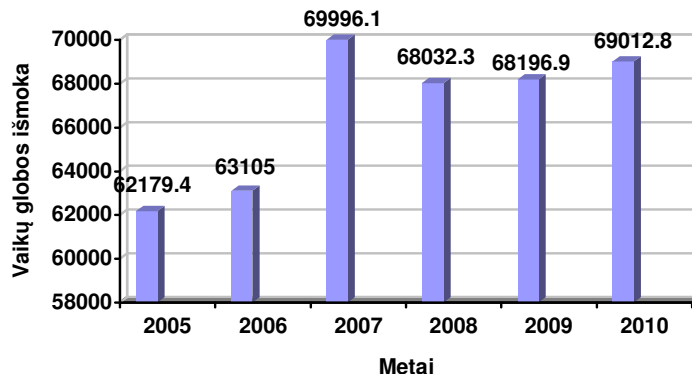
ir pažeidžia. Galiausiai paaiškėja, kad šie agresyvūs vaikai gyvena giminaičių globojami, nes tėvai išvykę uždariauti į užsienį. Taigi vien šie faktai leidžia teigti apie tėvų emigracijos neigiamus padarinius. Dalis tėvų, kurie emigruoja palieka vaikus globos namuose (žr. 37 pav.).

Kaip matyti iš 37 pav. vaikų skaičius globos institucijose 2005 – 2010 m. turėjo tendenciją mažėti. Per tiriamą laikotarpį iš viso globojamų vaikų buvo 16043. Lyginant 2005 m. su 2010 m. iš viso tokių vaikų skaičius sumažėjo 1164. Didžiausias globojamų vaikų skaičius siekė 2005 m. – 3209. Iš viso per 2010 m. globojamų vaikų globos namuose buvo 2145.

37 pav. Vaikų skaičius globos namuose Lietuvoje 2005 – 2010 m.
Šaltinis. Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Globojamiems vaikams yra mokamos išmokos. Iš viso per analizuojamą laikotarpį valstybė globojančioms vaikų šeimoms skyrė išmokėjo 400522.5 tūkst. Lt.

38 pav. Vaikų globos (rūpybos) išmoka, tūkst. Lt Lietuvoje 2005- 2010 m.
Šaltinis. Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Iš 38 pav. matyti, kad per 2005 – 2010 m. vaiko globos (rūpybos) išmoka turėjo tendenciją augti. Lyginant 2005 m. su 2010 m. pastebėta, kad ši išmoka išaugo nuo 62179.4 tūkst. Lt iki 69012.8 tūkst.lt., t.y. 6833,4 tūkst.lt. Didžiausia vaiko globos išmoka pastebima 2007 m., tuomet ji

buvo 69996,1 tūkst.lt. 2007 m. palyginus su 2006 m. Lietuvos valstybė išmokėjo šeimoms, kurioms paskirta vaiko globa, 6891,1 tūkst. lt. daugiau. 2010 m. išmokų duomenis palyginus su 2009 m. pastebėta, kad vaiko globos išmoka išaugo 815,9 tūkst. Lt.

Taigi emigracija iš Lietuvos daro didelę žalą šeimoms bei vaikams, kurie dėl šių priežasčių gyvena atskirai, o taip pat neretai apsunkinama ir tokių vaikų socializacija. Pastarasis fenomenas neigiamai veikia ne tik šalies socialinę ir ūkio raidą, bet ir švietimo, darbo, sveikatos apsaugos ir kitų sričių padėtį.

Apibendrinant šį skyrių galima teigti, kad nors ir dėl emigracijos globoti paliktų vaikų skaičius šiek tiek mažėja, tačiau iš viso jis vis tiek yra didelis. Per analizuojamą laikotarpį iš viso globoti buvo palikta 16043 vaikų. Vaiko globos išmoka nuo 2005 m. iki 2007 m. ir nuo 2007 m. iki 2010 m. turėjo tendenciją augti. Lyginant 2010 m. su 2005 m. vaiko globos (rūpybos) išmoka išaugo 6833,4 tūkst.lt. Per visą tiriamą laikotarpį valstybė išmokėjo 400,5225 mln.. Lt.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

- Autoriai migraciją skirsto pagal kryptį, vietą, kiti – pagal ekonomines, politines, teisines priežastis. Atlikus migracijos teorijų analizę, galima teigti, kad migracijos teorijos aiškina, dėl kokių priežasčių žmonės keičia gyvenamą vietą, kur, kokiomis kryptimis ir koku būdu jie migruoja.

- Apibendrinant šaltinių analizę galima teigti, kad pagrindinės migracijos priežastys yra blogos socialinės ir ekonominės sąlygos šalyje, kurioje gyvenama. Labai svarbi migravimo priežastis yra žemas darbo užmokesčio lygis. Gyventojų migracijos pasekmės skirstomos į teigiamas ir neigiamas. Pagrindinės teigiamos migracijos pasekmės – mažėjantis nedarbas, gerėjančios darbo sąlygos, augantis darbo užmokestis. Išskirtos pagrindinės neigiamos pasekmės – gyventojų skaičiaus mažėjimas, jaunimo migracija, „protų nutekėjimas“, BVP ir vidaus vartojimo mažėjimas.

- Išanalizavus emigrantus pagal įvairius požymius nustatyta, kad:

- labiau linkusios emigruoti yra moterys negu vyrai, t.y. iš viso moterų emigravo 97606, o vyrų – 92759;
- daugiausiai išvyksta 15 – 29 metų emigrantų (42 proc. visų emigrantų);
- daugiausiai linkę emigruoti aukštos kvalifikacijos darbuotojai (15,14 proc.) ir kvalifikuoti darbininkai (21,78 proc.);
- daugiausiai lietuviai išvyksta į kitas šalis dirbti ir tai yra svarbiausias migraciją įtakojantis veiksnys;
- daugiausia emigravo į Jungtinę Karalystę (26 proc.), Airiją (12 proc.), Vokietiją (9 proc.), Ispaniją (6 proc.).

- Išanalizavus imigrantus pagal įvairius požymius nustatytas, kad:

- daugiausiai imigravo į Lietuvą 0 – 34 m. amžiaus imigrantai (63 proc.);
- Per analizuojamą laikotarpį atvyko 8807 gyventojų iš Jungtinės Karalystės, iš Rusijos – 6487, iš Baltarusijos – 5410 imigrantų;
- labiau linkę imigruoti yra vyrai negu moterys, t.y. iš viso vyrų imigravo 27386, moterų – 21822.

- Atlikus ekonominių šalies rodiklių analizę nustatyta, kad Lietuvos gyventojų skaičius analizuojamu laikotarpiu sumažėjo 133,4 tūkst. Augant emigracijai ir mažėjant šalyje gyventojų skaičiui, stebimas atvirkštinis variantas – BVP didėja – per analizuojamą laikotarpį šis ekonominis rodiklis padidėjo 12299,5 mln. litų. Darbo užmokesčio dydis Lietuvoje 2003 – 2010 m. laikotarpiu didžiausias buvo valstybės sektoriuje (1784,7 Lt), o mažiausias – privačiame sektoriuje (730,2 Lt).

Darbo jėga 2003 – 2006 m. sumažėjo 536 tūkst., o 2006 – 2010 m. padidėjo 31,7 tūkst. Nedarbo lygis 2003 – 2007 m. sumažėjo 8,1 %, 2007 – 2010 m. pradėjo didėti, padidėjimas – 13,5 %.

- Praktinėje tiriamojo darbo dalyje buvo tiriamas koreliacinis ryšys tarp gyventojų migracijos ir gyventojų skaičiaus, BVP, tenkančiu vienam gyventojui, darbo užmokesčio, darbo jėgos ir nedarbo lygio. Apibendrinus gautus emigracijos ir ekonominių rodiklių ryšių rezultatus 2003 – 2010 m. laikotarpiu, gauta, kad stipriausias išreikštas ryšys buvo tarp emigracijos ir nedarbo lygio ($r = 0,71$). Galima daryti prielaidą, kad didėjant gyventojų emigracijai, nedarbo lygis didėja. Atlikus skaičiavimus gauta, kad tarp gyventojų emigracijos ir gyventojų skaičiaus egzistuoja atvirkštinis pastebimo stiprumo ryšys ($r = -0,65$). Vertinant emigracijos ir gyventojų skaičiaus koreliacinės regresinės analizės rezultatus nustatyta, kad mažėjant gyventojų emigracijai, gyventojų skaičius didėja. Nustatyta, kad tarp gyventojų emigracijos ir darbo užmokesčio, gyventojų emigracijos ir BVP, tenkančio vienam gyventojui, gyventojų emigracijos ir egzistuojantis ryšys nėra reikšmingas.

- Atlikus migracijos prognozę taikant trendo metodą nustatyta, kad 2011 – 2015 m. iš Lietuvos emigruos 329550 gyventojų. Analizuojamu laikotarpiu remiantis prognozuojamais duomenimis į šalį imigruos 22425 užsienio gyventojų. Galime daryti išvadą, kad dėl šių priežasčių šalyje gyventojų skaičius sumažės 307125.

Atlikus emigracijos mažinimo priemonių analizę galima išskirti tokias emigracijos mažinimo rekomendacijas:

1. Baigiamajame darbe buvo nustatyta, kad daugiausiai emigruoja 15 – 29 m. amžiaus gyventojai, kurie sudarė 42 proc. visų emigravusiųjų. Galima teigti, kad dalis jaunų žmonių į užsienį išvyksta ieškoti geriau apmokamo darbo, kita dalis jaunimo išvyksta po baigtų studijų ieškoti jų kvalifikaciją atitinkančio darbo, o likusieji išvyksta dėl geresnės kokybės studijų užsienio universitetuose. Pažymėtina tai, kad didelė dalis jaunų žmonių renkasi studijas užsienyje dėl nemokamo mokslo. Tai gi siekiant sumažinti jaunimo emigraciją visų pirma turėtų būti ne tik tobulinama apmokėjimo už studijas sistema, tačiau ir gerinama paskolų išdavimo sistema. Pavyzdžiui, studentams, pasiėmusiems tokią paskolą, procentai turėtų būti minimalūs ar net beprocentiniai. Siūlytina, kad paskolos būtų gražinamos tik pabaigus studijas ir tik jei jis turi gerai apmokamą darbą.

2. Antroje šio darbo dalyje buvo išanalizuoti darbo užmokesčių skirtumai pasirinktose ES šalyse. Nustatyta, kad minimalaus darbo užmokesčio vidurkis Lietuvoje 2003 – 2010 m. buvo vienas iš mažiausių, t.y. 196,45 eurai. Tai yra 8 kartus mažesnis nei Airijoje, 7 kartus mažesnis nei Prancūzijoje ir 6 kartus mažesnis už esantį minimalų darbo užmokesčio vidurkį Jungtinėje Karalystėje. Šiai problemai išspręsti visų pirma reikėtų koreguoti mokesčių sistemą. Taip pat svarbu

gerinti verslo sąlygas, skatinti smulkų verslą, jiems taikant palankias sąlygas. Siekiant sumažinti emigraciją, reikėtų didinti minimalų atlyginimą bent iki 1000 Lt.

3. Pagal trečioje darbo dalyje pateiktus duomenis 2005 – 2010 m. vaikų globos namuose skaičius buvo 16043. Dėl šios priežasties valstybė šeimoms skyrė 400522,5 tūkst. Lt. Lyginant 2005 m. su 2010 m. vaiko globos išmoka turėjo tendenciją augti. Šie faktai leidžia teigti, kad jaunos šeimos nėra pajėgios finansiškai aprūpinti savo vaikus, todėl jos yra priverstos juos palikti Lietuvoje ir važiuoti į užsienį užsidirbti pinigų. Taigi valstybė turėtų didesnę dėmesį skirti kaupti tik pasigimdžiusioms šeimoms ir auginančioms mažamečius vaikus. Pvz.: šiuo metu kiekvienam vaikui iki 3 metų skiriama 1,1 MGL dydžio išmoka per mėnesį (143 Lt); vaikui nuo 3 iki 18 metų ir vyresniems, kol jie baigs dieninę mokymo įstaigą, bet ne vėliau kaip iki 24 metų, - 0,4 MGL dydžio išmoka per mėnesį (52 Lt). Taigi rekomendacija valstybei būtų kiekvienam vaikui iki 3 metų skirti 2 MGL dydžio išmoką per mėnesį (260 Lt); vaikui nuo 3 iki 18 metų ir vyresniems, kol jie baigs dieninę mokymo įstaigą, bet ne vėliau kaip iki 24 metų skirti 0,8 MGL dydžio išmoką (104 Lt).

LITERATŪRA

1. Adomėnas, M. et al. Lietuvos tauta: būklė ir raidos perspektyvos/ Strateginių studijų centras ir Pilietinės visuomenės institutas. Vilnius: Versus aureus, 2007. 439 p.
2. Aidis, R. (2006). Lietuvos universitetų studentai: nuostatai emigruoti. Emigracija iš Lietuvos:
3. Council of Europe (2005). Demographic yearbook 2004: recent demographic developments in Europe [žiūrėta 2010-09-19]. Prieiga per internetą: <http://www.coe.int/t/e/social_cohesion/population/demographic_year_book/2004_Edition/Default.asp#TopOfPage>.
4. Erentaitė, R. et al. Prekyba moterimis: problema, prevencija, pagalba aukoms. Vilnius, Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras, 2004. 159 p.
5. Gaidys V.; Sipavičienė, A. Prekyba moterimis Baltijos šalyse: visuomenės požiūris ir informuotumas. Vilnius: Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras, 2002. 45 p.
6. Gečienė, I. et al. Lietuvos gyventojai: struktūra ir demografinė raida/ Lietuvos statistikos departamentas [prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės], Socialinių tyrimų institutas. Vilnius: Statistikos departamentas, 2006. 177 p.
7. Jasilionis, D. et al. Lietuvos demografinės raidos iššūkiai. Vilnius: Socialinių tyrimų institutas, 2007. 93 p.
8. Kasnauskienė, G. Demografijos pagrindai. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006.
9. Kazlauskienė, A. Protų nutekėjimo priežastys ir tendencijos: Lietuvos atvejis. Daktaro disertacijos santrauka. Kaunas: Technologija, 2006. 35 p.
10. Kvainauskaitė, V. (2004). Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai. Kaunas: Technologija.
11. Kvietkauskas, V. Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985. 527 p.
12. Maslauskaitė, A.; Stankūnienė, V. Šeima abipus sienų: Lietuvos transnacionalinės šeimos genezė, funkcijos, raidos perspektyvos. Vilnius: Mokslo aidai, 2007. 229 p.
13. Matiušaitytė, R. (2003). Darbo jėgos migracija Europos sąjungoje ir Lietuvoje. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
14. Mikulionienė, S. et al. Lietuvos demografinės raidos iššūkiai, Vilnius: Socialinių tyrimų institutas, 2007. 93 p.
15. Regulation (EC) No 862/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 on Community statistics on migration and international protection and repealing

Council Regulation (EEC) No 311/76 on the compilation of statistics on foreign workers. *Official Journal L* 199, 31/07/2007, p. 0023 – 0029

16. Sipavičienė, A. Tarptautinė gyventojų migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė. Vilnius: Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras, 2006. 42 p.
17. Stulgienė, A., Daunorienė, A. (2009). Migracijos poveikis darbo jėgos rinkos pusiausvyrai. *Ekonomika ir vadyba*, Nr.14, p. 948-998
18. Šalaševičiūtė, R. Vaikų padėtis, problemos, galimi sprendimo būdai. Iš: *Emigracija iš Lietuvos: padėtis, problemos, galimi sprendimo būdai*. Konferencijos medžiaga, Lietuvos Respublikos Seimas. Vilnius: Valstybės žinios, 2006, p. 61-62.
19. Šavareikienė, D., Matuzienė, I., Žičkienė, S. (2005). Legali emigracija į Europos Sąjungą: motyvaciniai aspektai. *Socialiniai tyrimai*, 1 (5), p. 129-135.
20. Terminų žodynas. [Žiūrėta 2009-02-22]. Prieiga per internetą: <http://terminu.zodynas.info/migracija>
21. Urbonavičienė, I.; Tvaronavičienė, M. Polinkis emigruoti: priešasčių paieškos. *Verslas: teorija ir praktika*. Vilnius: Technika, 2008, t.9, Nr. 4, p. 253-260.
22. Vaitiekūnas, S. Lietuvos gyventojai per du tūkstantmečius. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2006. 477 p.
23. Ozden, C.; Schiff, M. *International migration, economic development & policy*. Washington: The World Bank, 2007. 299 p.
24. Tassionopoulos A.; Werner H.; Kristensen S. *Mobility an Migration of Labour in the European Union and Specific Implications for young People*. Luxembourg: Office for Official Publ. of the Europ. Communities, 1998. 126 p.
25. Zervoyianni, A. *European integration*, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2006.
26. Migracija: pagrindinės priežastys ir gairės pokyčiams. Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 2006-04-25. [Žiūrėta 2011-05-01]. Prieiga per internetą: http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/tyrimas_migracija_pagrindines_priezastys_ir_gaires_pokyciams/3324
27. Martinaitis, Ž.; Žvalionytė, D. Emigracija iš Lietuvos: ką žinome, ko nežinome ir ką turėtume žinoti? [Žiūrėta 2011-06-23]. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.eu/fileadmin/Politologija/47/str112-134.pdf>
28. Barcevičius, E. et al. Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos efektyvumo įvertinimas. [Žiūrėta 2011-06-30]. Prieiga per internetą: <http://www.socmin.lt/index.php?1068221035>

29. Lietuvių emigracija: problema ir galimi sprendimo būdai. Vilnius: Pilietinės visuomenės institutas, 2005. [Žiūrėta 2011-07-03]. Prieiga per internetą: http://www.civitas.lt/files/Tyrimas_Lietuviu_emigracija_Studija.pdf
30. Gliosaitė, K. Ekonominių emigracijos motyvų ir pasekmių vertinimas. Iš: Šiuolaikinė lietuvių emigracija: praradimai ir laimėjimai. Seminaras. Vytauto Didžiojo Universitetas, 2004-12-02. [Žiūrėta 2011-06-05]. Prieiga per internetą: http://www.civitas.lt/files/Konferencija_Emigracija_04_12_02_pranesimai.pdf
31. Potencialaus laisvo darbo jėgos judėjimo į Europos Sąjungos valstybes įvertinimas (2001). Vilnius: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. SPINTER rinkos ir viešosios nuomonės tyrimai. [Žiūrėta 2011-08-05]. Prieiga per internetą: http://www.sti.lt/leid_pristat/Tekstai/europa/VII_dalis.pdf
32. Guzavičius, J. Emigracija ir reemigracija globalizacijos kontekste. Iš: Darbo rinka-dabartis ir perspektyvos. Konferencijos medžiaga. Vilnius, 2006-04-27, 2006, p. 11-22. [Žiūrėta 2011-05-11]. Prieiga per internetą: www.i-manager.lt/upload/200605/lpkkonferencija.doc
33. Junevičius, A. Laisvas darbo judėjimas: pasekmės ir poveikis Europos Sąjungai bei Lietuvai. Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2002, 6 p. [Žiūrėta 2011-08-01] Prieiga per internetą: [http://info.smf.ktu.lt/Edukin/zurnalas/archive/pdf/2002%20\(33\)/8%20Algis%20Junevi%C4%8Dius.pdf](http://info.smf.ktu.lt/Edukin/zurnalas/archive/pdf/2002%20(33)/8%20Algis%20Junevi%C4%8Dius.pdf)
34. Lietuviai pasaulyje. [Žiūrėta 2011-04-30]. Prieiga per internetą: <http://www.iseivijosinstitutas.lt/index.php?cid=22>.
35. Statistikos departamentas. Registruoti bedarbiai. [Žiūrėta 2011-04-05]. Prieiga per internetą: <http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M3050101&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSID=5036&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>;
36. Statistikos departamentas. Darbo jėga, užimtumas ir nedarbas. [Žiūrėta 2011-05-05]. Prieiga per internetą: <http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M3030905&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSID=7642&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>
37. Kripaitis, R.; Romikaitytė, B. Tarptautinė darbo jėgos migracija: jos esmė, formos ir ją sąlygojantys veiksniai. [Žiūrėta 2011-07-01]. Prieiga per internetą:

http://www.smf.su.lt/documents/konferencijos/Galvanauskas%202005/2005%20m.%20leidinys/Kripaitis_Romikaityte.pdf

38. Statistikos departamentas. Emigrantai, deklaravę išvykimą. [Žiūrėta 2011-05-05]. Prieiga per internetą: <http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M3020103&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSIId=7371&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>
39. Statistikos departamentas. Emigrantai (15 m. ir vyresni), nedeklaravę išvykimo. [Žiūrėta 2011-05-05]. Prieiga per internetą: <http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M3020108&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSIId=6288&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>
40. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo“. [Žiūrėta 2009-02-13]. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=111555
41. Migracija. [Žiūrėta 2011-06-10]. Prieiga per internetą: www.sti.lt/leid_pristat/Tekstai/Strategija/mak_5D_a.pdf
42. Statistikos departamentas. Darbo jėga, užimtumas ir nedarbas (SD tyrimo duomenimis). [Žiūrėta 2011-05-05] Prieiga per internetą: <http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M3030905&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSIId=7642&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>
43. Statistikos departamentas. Gyventojų skaičius pagal tautybę. [Žiūrėta 2011-05-05] Prieiga per internetą: <http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M3010215&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSIId=3236&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>
44. Prekyba žmonėmis. [Žiūrėta 2011-06-01] Prieiga per internetą: <http://www.londonozinios.com/a-news-6490>
45. Statistikos departamentas. Tarptautinė migracija. [Žiūrėta 2011-06-01] Prieiga per internetą: <http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M3020102&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSIId=6282&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&>

[rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=](#)

46. Nastaravicius Mindaugas. Emigrantu indelis i Lietuvos ekonomika lyginamas su "Mažeikiu nafta". Iš e-veidas [interaktyvus].2008, rugsejis [žiureta 2011-07-27]. Prieiga per internetą: <http://www.veidas.lt/lt/leidinys.nrfull/48b80f2dc6f4f>
47. World Migration 2008: Managing Labour Mobility in the Evolving Global Economy [interaktyvus]. 12.3 dalis. Šveicarija: International Organization for Migration, 2008 [žiureta 2011-06-06]. Prieiga per internetą: <http://www.iom.int/jahia/Jahia/cache/offonce/pid/1674?entryId=20275>.
48. Emigrantu parama svarbaus ekonominio vaidmens kol kas nevaidina//Verslo savaite, 2007, rugs_jo 19 d. <http://www.verslosavaite.lt/index.php/Verslas-ir-ekonomika/Emigrantu-parama-svarbaus-ekonominio-vaidmens-kol-kasnevaidina>. Html
49. Padėtis, problemos, galimi sprendimo būdai: kovo 17 d. konferencijos pranešimo medžiaga. Vilnius: Valstybės žinios, p. 76-77.
50. Nacionalinės plėtros institutas. (2006). Ekonominės migracijos valdymas Lietuvoje: prioritetų nustatymas ir jų įgyvendinimo pasekmės. [žiūrėta 2011.07.20]. Prieiga per internetą: http://www.npi.lt/site/Failai/File/SSEG_ekonomines%20migracijos_galutine.doc
51. Sipavičienė, A., Gaidys, V., Grįžtamoji migracija: teorinės įžvalgos ir situacija Lietuvoje. Vilnius, 2009. [žiūrėta 2011.04.21]. Prieiga per internetą: <http://www.emn.lt/uploads/documents/knygamin.pdf>
52. LRS įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“. [žiūrėta 2011.08.20]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=232378
53. LRS įstatymas „Dėl leidimo dirbti užsieniečiams išdavimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“ [žiūrėta 2011.08.20]. Prieiga per internetą: <http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=9A20E2B1-9E16-469D-AD8D-420313D4BA18>
54. Surblytė, R. (2009), Socialiniai ryšiai emigracijos procese: Sociologinė interpretacija. Baigiamasis magistro darbas. Vilnius. [žiūrėta 2010.06.20]. Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2009~D_20090629_122306-33251/DS.005.0.02.ETD
55. Eurostat yearbook 2010 [žiūrėta 2011.06.20]. Prieiga per internetą: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_details/publication?p_product_code=KS-CD-10-220

SĄVOKŲ ŽODYNĖLIS

B

Bendras vidaus produktas (BVP) yra visų galutinio vartojimo prekių ir paslaugų, pagamintų šalyje per tam tikrą laikotarpį, vertė.

D

Darbo jėga – tai visi darbingo amžiaus asmenys, kurie dirba arba ieško darbo.

E

Emigracija - savanoriškas gimtosios šalies palikimas neapibrėžtam laikui.

Emigrantas - asmuo, išvykęs į kitą valstybę laikotarpiui, kuris yra arba, tikėtina, bus ne trumpesnis kaip 12 mėnesių; žmogus, persikėlęs gyventi iš tėvynės į kitas šalis.

G

Grižtamoji migracija – sugrįžimas iš užsienio šalies gyventi tėvynėje.

I

Imigracija - atvykimas gyventi iš kitos šalies.

K

„Keitimasis protais“ - kompetencijos dviejų kryptių judėjimą tarp išvykimo šalies ir priimančios šalies.

M

Migracijos saldo – skirtumas tarp imigracijos ir emigracijos.

Migracinis mobilumas - trumpalaikiai atvykimai ir išvykimai.

Migrantas - žmogus, kuris keičia vieną savo gyvenamąją vietą į kitą arba iš vieno didelio geografinio vieneto persikelia į kitą.

N

Nedarbo lygis yra procentine išraiška išreikštas santykis tarp tų asmenų iš darbo jėgos, kurie neturi darbo ir tų, kurie ieško.

Nelegali migracija - apima nelegalų įvažiavimą, apsistojimą ir ekonominį aktyvumą kitoje šalyje. Retai nelegaliai migruoja profesoriai, technologai, vadybininkai, mokslininkai ir verslo žmonės.

P

Perkamosios galios standartas (PGS) – tai bendros Europos Sąjungos šalims narėms pasirinktos dirbtinės valiutos vienetas, kuriuo remiantis apskaičiuojami šalių nacionalinių valiutų perkamosios galios paritetai. Vienas PGS visose šalyse atitinka tą patį prekių ir paslaugų rinkinį, tačiau kiekvienoje šalyje, atsižvelgiant į kainų lygį, reikia skirtingo nacionalinės valiutos kiekio tam, kad būtų galima nupirkti šį prekių ir paslaugų rinkinį.

„Protų nuostolis“ apibūdina kvalifikacijų praradimą, atsirandantį, kai aukštos kvalifikacijos darbuotojai migruoja į tas užimtumo formas, kurioms nereikalinga patirtis ir įgūdžiai, įgyti ankstesniame darbe.).

„Protų nutekėjimas“ - apima išsilavinusių ar profesionalių žmonių išvykimą iš vienos šalies, ekonomikos sektoriaus ar srities į kitą; paprastai tai įvyksta dėl geresnio atlyginimo ar geresnių gyvenimo sąlygų.

Prekyba žmonėmis reiškia asmenų verbavimą, pervežimą, perdavimą, slėpimą ar priėmimą naudojant gąsdinimus, jėgą ar kitas prievartos formas, apgaulę, sukčiavimą, piktnaudžiavimą valdžia ar pasinaudojant kito žmogaus pažeidžiamumu arba duodant ar gaunant mokestį ar kitokią naudą siekiant gauti sutikimą asmens, kurio įtakoje yra kitas asmuo, pastarojo išnaudojimo tikslais.

PRIEDAI

Migracijos situacija Lietuvoje

Migracijos mastai Lietuvoje

	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	Iš viso
Emigravusiųjų skaičius	11032	15165	15571	12602	13853	17015	21970	83157	190365
Imigravusiųjų skaičius	4 728	5 553	6789	7745	8609	9297	6487	5213	54421

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Statistikos departamento duomenimis

Migracijos saldo

	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	Iš viso
Emigravusiųjų skaičius	11032	15165	15571	12602	13853	17015	21970	83157	107208
Imigravusiųjų skaičius	4 728	5 553	6789	7745	8609	9297	6487	5213	49208
Migracijos saldo	-6304	-9612	-8782	-4857	-5244	-7718	-15483	-77944	

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Statistikos departamento duomenimis

Imigrantai pagal požymius

Imigrantai pagal valstybę

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
IE Airija	39	188	423	766	884	961	765	607
BY Baltarusija	612	441	583	945	1032	1228	569	260
ES Ispanija	85	250	360	366	416	422	311	247
GB Jungtinė Karalystė	122	541	1192	1528	1792	1993	1639	1439
US Jungtinės Valstijos	239	451	600	614	735	718	532	315
RU Rusija	1408	993	858	956	888	805	579	407
UA Ukraina	477	334	336	382	500	577	273	149
DE Vokietija	257	629	698	575	592	563	405	274
Kitos valstybės	1489	1605	1718	1580	1719	2010	1384	1205

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis Statistikos departamento duomenimis

Imigrantai pagal amžių

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Viso iki 35m.	2703	3584	4387	5049	5485	5644	4121	3396
Viso nuo 35 m.	2025	969	2402	2696	3124	3653	2366	1817

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis Statistikos departamento duomenimis

Imigrantai Lietuvoje

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vyrai	2594	2968	3816	4372	4777	5502	3357	2792
Moterys	2134	2585	2973	3373	3832	3795	3130	2421

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis Statistikos departamento duomenimis

Emigrantai pagal požymius

Emigrantai pagal išvykimo priežastį

	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.
Dirbti	9,6	13,8	26,6	9,6	8,8	4,7	11,00
Emigrantai (tūkst.)							
Mokyti	0,5	0,7	1,4	1	1,6	0,7	..
Emigrantai (tūkst.)							
Dėl šeiminių aplinkybių	1,3	0,8	2,9	2,1	1	0,5	..
Emigrantai (tūkst.)							
Kitos išvykimo priežastys	0,3	2	1,6	2,5	1,3	0,8	..
Emigrantai (tūkst.)							

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis Statistikos departamento duomenimis

Emigrantai pagal kvalifikaciją, nedeklaravę išvykimo.

	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.
Aukštos kvalifikacijos darbuotojai (%)	12	20,2	11,4	14,6	17,5
Žemesnės kvalifikacijos darbuotojai (%)	8,3	12,2	10,7	9,2	10,8
Kvalifikuoti darbininkai (%)	29,4	18,4	18,2	24,6	18,3
Nekvalifikuoti darbininkai (%)	8,3	1,2	3,6	12,3	4,2
Profesija nežinoma (%)	42	48	56,1	39,3	49,2
Iš viso (%)	100	100	100	100	100

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis Statistikos departamento duomenimis

Emigrantai, deklaruoję išvykimą, pagal amžių

	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
0-14	1585	1978	2159	1891	2176	2397	2613	8483
15-29	4088	6611	6821	5227	5162	6505	8126	38560
30-44	3318	4297	4481	3566	4293	5494	7707	25532
45-59	1404	1810	1657	1436	1717	2078	2963	9813
60-74	450	336	301	329	351	375	378	575
75 ir daugiau	187	133	152	153	154	166	183	194
Iš viso	11032	15165	15571	12602	13853	17015	21970	83157

Sudaryta autoriaus, remiantis Statistikos departamento duomenimis

Emigrantai pagal lytį

	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Vyrai	5173	7146	7558	6130	6607	8371	11811	39963
Moterys	5859	8019	8013	6472	7246	8644	10159	43194

Sudaryta autoriaus, remiantis Statistikos departamento duomenimis

Emigrantai pagal šeiminę padėtį

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Susituokę	4373	5948	5625	4481	4926	5618	7888	25390
Nesusituokę	2393	5234	5360	4140	4305	6073	7973	37178
Našliai	290	258	275	213	271	275	345	883
Išsituokę	738	1235	1663	1494	1716	2124	2582	9734

Šaltinis: Sudaryta autoriaus, remiantis Statistikos departamento duomenimis

Emigrantai pagal šalis, į kurias išvyko

	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Jungtinė Karalystė	980	3525	4223	3223	3659	4472	5719	40901
Jungtinės Valstijos	2302	2980	2010	1771	1540	1782	1700	2783
Airija	276	1009	2073	1313	1616	1983	2763	13048
Vokietija	1204	1727	1473	1114	1277	1349	1350	3806
Ispanija	465	730	794	766	841	917	1355	3535
Kitos valstybės	5805	5194	4998	4415	4920	6512	9083	19084

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Statistikos departamento duomenimis

Vaikų skaičius globos namuose Lietuvoje 2005 – 2010 m.

2005	2006	2007	2008	2009	2010
3209	3006	2824	2684	2175	2145

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Statistikos departamento duomenimis

Valstybės skirtos išmokoms vaikus globojančioms šeimoms 2005 – 2010 m.

2005	2006	2007	2008	2009	2010
62179.4	63105	69996.1	68032.3	68196.9	69012.8

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Statistikos departamento duomenimis

Ekonominiai rodikliai

Nedarbo lygis, %

2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
12,4	11,4	8,3	5,6	4,3	5,8	13,7	17,8

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus remiantis Statistikos departamento duomenimis

Darbo jėga, tūkstančiais

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vyrai ir moterys	1641,9	1620,6	1606,8	1588,3	1603,1	1614,3	1640,9	1634,8

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus remiantis Statistikos departamento duomenimis

Neto darbo užmokestis, litais

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Šalies ūkis su individualiomis įmonėmis	786,4	835,5	916,7	1092,9	1351,9	1650,9	1602	1553,8
Valstybės sektorius	868,4	913,6	1004,6	1184,9	1414,5	1784,7	1769,6	1683,7
Privatus sektorius su individualiomis įmonėmis	730,2	784,5	864	1041,4	1319,3	1582,8	1499,4	1472,0

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis

BVP, tenkantis vienam gyventojui, litais

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
BVP to meto kainomis, litais	16 489,903	18 249,461	21 105,457	24 393,153	29 230,098	33 198,132	27 407,893	28 789,500

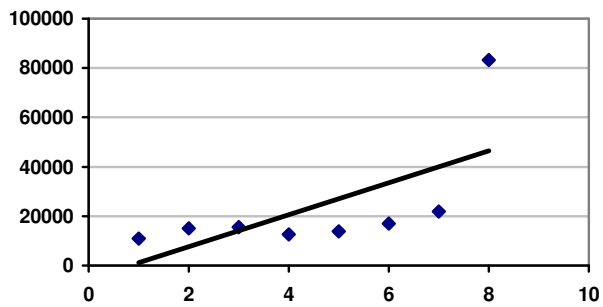
Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis.

Gyventojų skaičius pagal lytį

	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Vyrai	1617304	1608687	1598155	1586650	1576963	1566994	1559247	1547751
Moterys	1845249	1837170	1827169	1816634	1807916	1799363	1790625	1781288
Iš viso	3462553	3445857	3425324	3403284	3384879	3366357	3349872	3329039

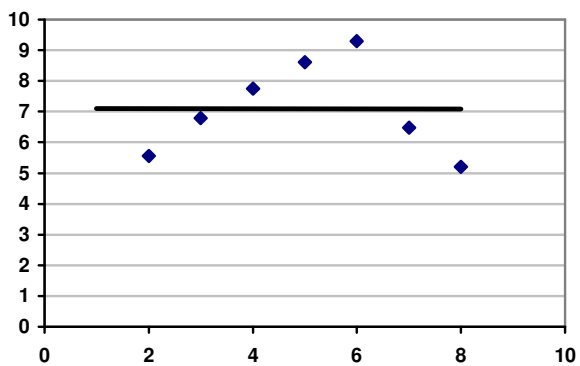
Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis.

Emigracijos trendas

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis Statistikos departamento duomenimis

Imigracijos trendas

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis Statistikos departamento duomenimis